

România literară®

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

3 - 9 decembrie 2003
(Anul XXXVI)

48

Nominalizări

PREMIUL CARTEA ANULUI - 2003 acordat de „România literară“

EMIL BRUMARU - *Opera poetică*, Ed. Cartier, Chișinău

MATEI CĂLINESCU - *Portretul lui M.*, Ed. Polirom, Iași

MIRCEA CĂRTĂRESCU - *Pururi tânăr înfășurat în pixeli*, Ed. Humanitas, București

MIRCEA IVĂNESCU - *Poezii*, Ed. Polirom, Iași

GABRIEL LIICEANU și CĂTĂLIN CIOABĂ - *Ființă și timp* de Martin Heidegger, Ed. Humanitas, București

MONICA LOVINESCU - *Jurnal*, vol. III (1990-1993), Ed. Humanitas, București

ANDREI PLEȘU - *Despre îngeri*, Ed. Humanitas, București

Imagine din spectacol

teatru

Un spectacol
de
**Laurian
Oniga**
cu
Pescărușul
de A.P. Cehov

pag. 22

Desen de Adrian Socaciu

literatură

**Leonid
Dimov**

profil critic

pag. 10-11

In memoriam

MIHAI PASCU

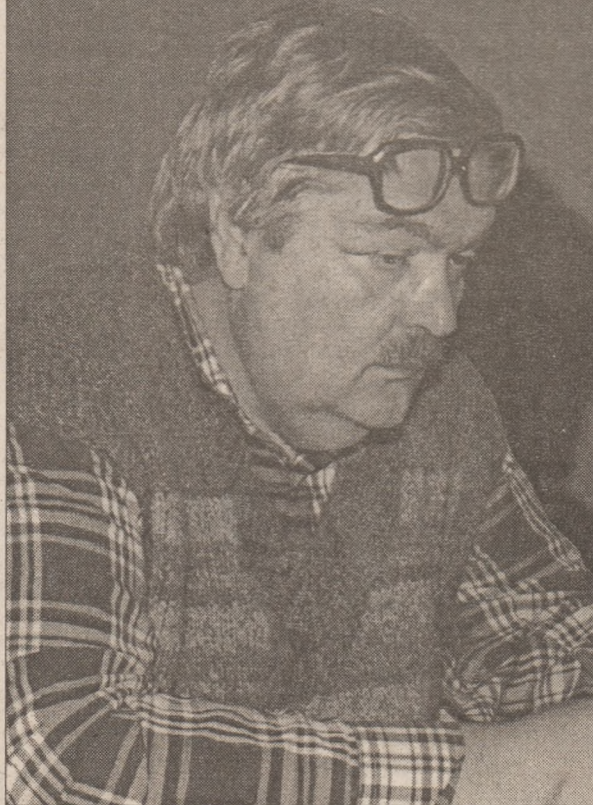

Foto: Mihai Cucu

Ne-a părăsit MIHAI PASCU, secretar general al revistei și director executiv al Fundației „România literară”. Istoric de formație, Mihai Pascu este unul dintre cei mai vechi membri ai revistei noastre în care și-a început activitatea imediat după anul 1970. Le-a succedat, într-o funcție-cheie, pentru o publicație periodică, lui Mircea Grigorescu și Roger Câmpeanu, de numele cărora *România literară* a fost legată mai bine de două decenii. Cel de-al treilea, poate cel mai dramatic, în împrejurările cu totul noi de după 1989, l-a avut pe Mihai Pascu în rol de dispecer. De la macheta la administrație, totul a trecut prin miinile lui. Îi vom ramine vesnic îndatorati. Dumnezeu sa-l odihnească!

Ultimul interviu acordat de Mihai Pascu,
preluat din revista *Dilema*,
în paginile 16-17

PENTRU CA deosebirile față de Ceaușescu să dispară complet, Ion Iliescu a copiat încă o dambla din biografia fostului său idol: dromomania. În anul care i-a mai rămas la Cotroceni, președintele și-a propus, pesemne, să bifeze toate obiectivele turistice rămase nevizitate. Nici nu s-a întors bine din America (dând o raită și prin niscaiva locuri exotice), c-a și luat-o spre Paris. Ce efect au aceste deplasări pentru țară, doar el și echipa de profitori ce-i fac pantofii știu. Oricum, prima consecință o simțim în buzunare. Pentru că — bizonul de la orașe și sate poate n-are habar — aceste fandacsii prezidențiale ne costă de ne rup. Pe noi, prostănacii de contribuabili.

Nu se fac — și nu s-au făcut niciodată — rapoarte limpezi privind costurile unor astfel de desanturi demne de maharadjahii plesnind de bogăție din „O mie și una de nopți”. Dar e sigur că măcar întreținerea și hrana pe-un an de zile a căminelor de bătrâni se evaporă pe diurnele grase ale sepeștilor și ale inevitabilelor sugative ce roiesc în jurul oricărui centru de putere. Că banii irosiți doar pentru a ne arata ce frumos și deștept preșident avem ar putea să meargă în sănătate sau în cultură nu pare să frământa pe nimeni. Important e ca „Șeful” să fie fericit, indiferent dacă gura lui mare și slobodă nu ne aduce decât ponoase.

De pildă, după excursia pariziană, se pare că pe lângă ce-am plătit fără să știm pentru sejur, vom scoate din buzunarele găurite și o sută de milioane de euro pentru cele patru avioane Airbus ca și contractate. Nu știu dacă dorința României de a-și reînnoi flota e legată de venirea la conducerea Tarom a cumnatei lui Adrian Năstase. Nici n-are rost să întreb, pentru că mi se va răspunde previzibil:

contrafort

de Mircea Mihaies

Concorde la Cotrocensk

„Vai, dar cine se poate gândi la așa ceva?!” Uite că unii pot. Dar parcă ar mai conta.

Partea tragi-comică este că noul târg al lui Iliescu (așa suntem noi, hoți: furăm de la noi și dăm la alții!) are loc tocmai când Tarom-ul a hotărât să-și reducă dimensiunile. Nu mai suntem ditamai „compania planetară”, ci doar una regională, fericită să ne lege de Istanbul, Moscova și, iată, Parisul vărului Chirac. Dacă tot e pus pe fapte mari, nu știu de ce s-a încurcat Ilici cu destul de dubioasele Airbus-uri (vă mai amintiți de Balotești? Dar de catastrofa de la Orly, evitată în ultima clipă? Dar de problemele avute cu aceste aparate de mai toate companiile importante de pe glob?) Dacă tot s-a decis președintele să dea lovitura pe piața aviației, trebuia să se „înfigă” direct la *Concorde*-urile ce odihnesc prin hangarele pariziene. Oricum, le-ar fi luat mai ieftin. Iar ca imagine — mineriadele de pe prima pagină a presei internaționale ar fi fost floare la ureche pe lângă laudele încasate în această eventualitate.

Ca să nu mai spun că, pus pe *concordie* cum e, președintele ar fi putut ajunge în zece minute la Moscova și în șapte la Paris, gata să dejuneze cu marii săi prieteni, Chirac și Putin. Iar dacă în apropiata campanie electorală ar descinde la Patârlaș, Cucuieți ori chiar la Oltenița din avionul francezesc cu cioc, vă dați seama ce efect ar avea asupra populației! Nu opt-

zeci și șase la sută din voturi, ca în 1990, ci unanimitate! Asta așa, ca să vadă Europa ce țară hotărâtă suntem. Pentru că, în realitate putem mai mult. Putem două, trei, patru, cinci sute la sută, numai să ne punem mintea.

Pentru că veni vorba de alegeri: mă întreb ce-o fi în mintea pesedelor cu plimbarea împletită a datei votului între calendele grecești și ziua de apoi. Ceva-ceva coc ei, că demult nu mai fac gesturi gratuite. Se zvoneste că un grup ferm și compact de lideri ai universităților de stat pregătesc o micro-lovitură de stat: se spune că ei ar cere modificarea Legii învățământului în așa fel încât actualele funcții de rector să fie înlocuite cu un fel de manager general. Asta pentru ca unii dintre ei, aflați în imposibilitatea de a-și reînnoi mandatul, să poată nestingheriți candida pentru noi și noi runde.

Poate Ion Iliescu apleacă și el urechea la acest zvon și preia ideea: în fond, de ce să nu încerce marea cu degetul, dacă poporul continuă să-l dorească în fruntea bucatelor și-a flotei aeriene? Că suntem republică ori gubernie, tot aia, câtă vreme trăim la nivelul metroului sovietic, și nu al avioanelor franțuzești. Și ce bine ar suna: „Guvernatorul Ion Iliescu preia în aplauzele întregii țări primul său mandat la palatul gubernial Cotrocensk!” Această simpă mișcare șahistă ne-ar scăpa de toate belelele, iar Adrian Năsta-

se ar răsufli, în fine, ușurat că nu mai trebuie să se confrunte cu buldozerul Bănescu.

Deși tocmai am adoptat o Constituție care, teoretic, rețază cariera politică a lui Ion Iliescu, subtilitatea iorgovanilor din subordine ar produce dovezile (constituționale, firește!) că e spre binele țării să achiziționăm la preț mic un președinte vechi, decât la preț mare unul nou. Exact ca și cu *Concorde*-urile. Și-atunci să vezi entuziasm popular, buget de alegeri și distracție la tot cartierul pe banii primarilor bugetari, dar supraponderali! Încercări de-a ne vârî pe gât această idee există deja. Transformarea Bucureștiului într-o metropolă de dimensiunea unui județ, fantasmă ce vizitează tot mai des mintea surescitată de sângele puterii a pesedelor, ar fi primul pas spre guvernizarea definitivă a României.

Că nici actualele străzi ale Capitalei nu pot fi măturate ca lumea, că nici gropile produse de jeep-urile ministeriale n-are cine să le astupe, că fațadele caselor arată ca după război — nu e în cestiune. Băieții deștepti de la serviciile de dezinformare au început să ne inducă, subliminal, ideea că bombe teoriiștilor arabi (sau ce-or fi) se apropie de capitala României. Ce naiba să mai arunce în aer?! Ce ruine să provoace, când ale noastre, moștenite din moși-strămoșii lui Iliescu, sunt atât de autentice și telegenice? N-avem decât să chemăm

CNN-ul, să pună camerele pe oricare stradă din urbea lui Bucur (și, mai nou, a lui Grecea) și facem un „Breaking News” ce n-a văzut Parisul (cu aeroporturile Orly și Charles de Gaulle cu tot).

Îi vând, gratis, acest pont lui Ion Iliescu, în schimbul promisiunii că n-o să mai negocieze pentru noi nici tratate cu rușii, nici fonduri cu U.E. și nici avioane cu francezii. S-a văzut doar că de fiecare dată când și-a pus semnătura pe câte ceva, praful s-a ales ba de banii, ba de iluziile, ba de „europenitatea” noastră. Acest bătrânel zămbăreț ar trebui lăsat, fie și la Cotrocensk, în compania damicelelor (astăzi, planturoase sexași septuagenere) ce i-au încântat maturitatea pe la teatrele, ansamblurile de balet și atelierele de picătură de pe întinsul țării. Înarmat cu un coș de medalii, el ar trebui încurajat să-și folosească energia decorându-și apropiatii, susținătorii și, nu în ultimul rând, pilotul de pe *Concorde*-ul de unică folosință (luați această expresie în orice sens doriți).

Aș merge chiar mai departe: aș propune votarea în Parlament a unui bilet de călătorie nelimitat pentru Plimbăreț și toată suita lui. Aș pune, desigur, și o condiție: ca drumul acestor împilatori ai neamului să nu mai treacă niciodată prin țara pe care-au adus-o în starea unui aeroport din pampa, de pe care nu mai decolează nici măcar musca țete. ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:
GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție.

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 5, 8, 18, 19, 26,
27, 30), SIMONA GALAȚCHI (pag. 3, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 15),
ECATERINA IONESCU (pag. 12, 13, 14, 16, 17, 22, 25, 29),
NINA PRUTEANU (pag. 1, 20, 21, 23, 24, 28, 31, 32).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.

Tema numărului: *A pleca*

Tehnoredactare computerizată: IONELA STANCIU, OANA
MATEI, VLAD TRĂCIUC.

Introducere texte: ECATERINA RĂDOI.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei
133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod

71341. Cont în lei: B.R.D.-GSD, sucursala Aviației,
SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSD, sucursala
Aviației, SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR).

Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist
principal), Corneliu Ionescu, Gheorghe Vlădan
(difuzare, tel. 212.79.81).

Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania),
Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuše
Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro <http://www.romlit.ro>

Revista „România literară” este editată de Fundația „România
literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea
Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor,
Banca Română pentru Dezvoltare.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

PREFĂȚÂND volumul *Reconstruirea podurilor (maghiarii și românii)*, în care sunt reunite cele mai importante eseuri în temă ale lui Pomogáts Béla, - Gabriel Andreescu încheie afirmând că o asemenea apariție „amintește că opțiunea noastră europeană are de parcurs testul de neocolit al reconcilierii româno-maghiare.”

Aserțiunea conține două adevăruri de necontrazis. Primul ar fi acela că accesul într-o Europă Unită e de neconceput fără reconcilierea reală între cele două popoare la un loc trăitoare de peste un mileniu. Iar al doilea stă în faptul că, într-adevăr, chestiunea trebuie mereu amintită, reluată, activată, în fine, transgresată de pe tărâmul retoricii emoționale, pasionale, pe acela al realizărilor concrete. Și aceasta pentru că puterea, „emanată” din structurile național-comuniste, cu propensiuni șovine, nu e de bună-credință și nu depășește nivelul discursului demagogic, ba mai și provoacă periodic sau încurajează tacit anacronice puseuri naționaliste. În același timp, opoziția democratică, atât e realmente democratică, evită să abordeze chestiunea într-un mod prea „rezolut” din teama de a nu-și îndepărta un electorat care, în majoritatea lui, e neinformată, dar educată sau, mai propriu zis, modelat la școala tradițională a unui naționalism datat, dar încă potențial răvășitor. În acest context, o astfel de carte constituie un pas salutar întru limpezirea lucrurilor și totodată o dovadă peremptorie că subiecte oricât de sensibile pot fi abordate civilizată, rațional, *sine ira et studio* chiar și când, cum se întâmplă acum, conțin și opinii discutabile ori contrariante pentru preopinent.

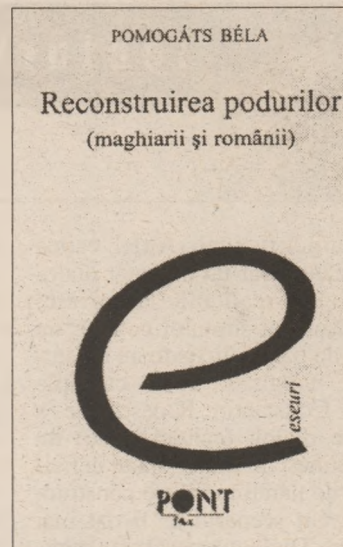
Dl Pomogáts Béla (n. 1934), filolog prin formație, cu o conștiință civică deosebit de activă, ales de două ori președinte al Uniunii Scriitorilor din Ungaria, este un profund cunoscător al problematicei româno-maghiare, pe care o abordează sub diferite aspecte. *Reconstruirea podurilor* (Épülo hidak) a apărut la Editura Pont din Budapesta în 2002 și, în același an, la Editura Pontfix din Sfântu Gheorghe, cu concursul Centrului Cultural al Republicii Ungare din București și în tălmăcirea d-nei Anamaria Pop, excelentă și productivă traducătoare din și în maghiară. Însemnările de față nu se vor însa o recenzie a cărții, ci mai curând relevarea câtorva opinii pe care ea mi le-a (re)suscitat.

Scopurile declarate ale d-lui Pomogáts în alcătuirea a-

Un test de neocolit

cestei culegeri sunt de a etala cu sinceritate, *id est* fără a eluda punctele nevralgice, problematica relațiilor româno-maghiare și apoi de a identifica „posibilitățile și metodele prin care se poate înfăptui o reală reconciliere maghiaro-română.” Subliniind rolul și răspunderea pe care intelectualitatea central-europeană le-au avut și le au în ameliorarea relațiilor interetnice ale locului, d-sa reconstituie cu minuție precedentele cooperării româno-maghiare, dar și germane, din spațiul transilvan, cu o insistență specială și justificată asupra perioadei interbelice. Concluzia este că toate progresele care s-au realizat în domeniu se datorează îndeosebi eforturilor elitelor culturale, pe când toate incitățile la dezgroparea securii adversităților au venit (și continuă să vină, adăugăm noi) din sfera politicului. Accentul pe care autorul îl pune pe relevarea înțelegerii și cooperării trebuie apreciat la justa lui valoare în condițiile în care, de la manualele școlare până la discursurile patriotarde ocazionale, aspectele conviețuirii normale erau (și încă sunt) eludate, supralicitându-se în schimb, de ambele părți, episoadele conflictuale. Dl Pomogáts Béla, mizând pe forța obiectivității în reconsiderarea trecutului, numește exact acele cauze care au zădărnicit de atâtea ori o reconciliere reală și, ca atare, definitivă: „[...] *prejudiciile naționale suferite înainte de 1918 de românii ardeleni, iar după 1918 de către maghiarii ardeleni, precum și de naționalismul român și de cel maghiar ridicate la rang de politică oficială – astfel că nici măcar în cercurile progresiste nu s-a crezut cu suficiență convingere că reconcilierea națională se va înfăptui cu ușurință.*” Nu se crede nici acum, adăugăm iarăși noi. E o cale de durată și mi se pare semnificativă o opinie exprimată, printre multe altele importante, cu ocazia unei întâlniri dintre intelectuali români și maghiari, la Centrul

Cultural Român din Budapesta, pe vremea directoratului d-nei Anamaria Pop. „*Chiar dacă politicienii maghiari nu stau de vorbă cu mine – zicea atunci sociologul Hankiss Elemér – i-aș sfătui să conceapă programe educaționale, culturale care, în timp – în douăzeci de ani, să zicem – ar putea crea un alt gen de relații, bazate în primul rând pe cunoașterea reciprocă.*”¹ Chiar dacă nu stau de vorbă cu noi, același sfat se impune a fi dat și politicienilor români. Cu atât mai mult cu cât nici chiar noi, inteligența de bună-credință și cu cele mai bune intenții, nu suntem întotdeauna scutiți de acele derapaje, sechele ale vechilor mentalități, mai sus amintite, contrariante pentru preopinent. Astfel, bunăoară, până și dl Pomogáts Béla evită să privească în ochii istoriei maghiare atunci când conchide, poate prea peremptoriu, că de vină pentru înghețarea procesului de reconciliere din anii '30 ar fi numai partea română, deoarece atunci „[...] *viața politică și spirituală românească a fost umbrită de o puternică raliere spre dreapta, de o intoleranță naționalistă și de sentimente xenofobe față de minorități.*” Dar oare nu și „viața politică și spirituală” maghiară care, după scurtul episod bolșevic, a suportat consecințele instaurării primului regim fascist din Europa? Să apelăm la un arbitru, William M. Johnston, pe cât de documentat, pe atât de imparțial: „*Între 1920 și 1944 – scrie acesta – regentul a reușit să facă din Ungaria cel mai rău format și cel mai puțin reformat dintre statele succesoare ale Imperiului Habsburgic, prezidând peste unul dintre sistemele politice rarisime ale secolului XX: restaurația monarhică [...]. Evenimentul cel mai detestabil al primului deceniu horthyst a fost Teroarea Albă din anii '20, [când] a fost folosită tortura, a fost reintrodusă biciuirea publică și au apărut asasinatelor politice mușamalizate.*”² Dar această unilateralizare a culpa-

bilizărilor nu e singurul reproș de care e pasibilă cartea d-lui Pomogáts Béla.

Unele aserțiuni discutabile ale d-sale sunt citate și de dl Gabriel Andreescu în prefața sa. Nu insist însă, pentru că nu aceasta e calea „reconstruirii podurilor”. De fapt, nici nu e vorba de a reconstrui, ci de a *con-strui*. Fiindcă până acum, de secole, nu circulăm într-un sens și în altul decât prin vaduri ori pe câte o punte. De poduri, așa cum cer exigențele Mileniului Trei, încă n-am avut parte. De abia de acum se cer construite. Dar nu prin gâlcevi infantile de genul cine a fost primul sau care a fost mai ticălos vom reuși, nu prin eterna răscolire a rănilor istorice, ci împreună, rațional și convenind că nu numai unii, ci toți cei ce și-au îngropați aici părinții, moșii și strămoșii, au dreptul să se considere, și chiar sunt, „stăpânii” acestei patrii. E timpul să începem această construcție pe care, neîndoielnic, o vor desăvârși generațiile viitoare, eliberate de ura și prejudecățile ancestrale care ne-au făcut atâta rău și încrezătoare în calea bunului simț, atât de simplu și de *fair* expusă de

György Konrád: „*Putem fi prieteni numai dacă vom învăța să ne iertăm unii altora în numele a zece secole de istorie comună, răul făcut reciproc. Putem fi prieteni numai în condițiile în care vom înceta să privim minoritățile ca pe niște obstacole în calea unității și numai dacă vom înceta să încercăm a le asimila.*”³

• ATĂ, într-adevăr, testul de neocolit. Cartea d-lui Pomogáts Béla repune în discuție toată această largă și sensibilă problemă, avansând totodată și soluții realiste, rezonabile pentru edificarea, în sfârșit, a unor poduri trainice. Ele ar merita mai multă atenție din partea lumii culturale românești. O spun pentru că în nici una dintre (nu puținele) publicații de cultură pe care le frecventez, nu mi-amintesc să fi întâlnit măcar o semnalare a acestei foarte importante cărți. S-o punem însă pe seama precarei sale difuzări și a lipsei oricărei publicități, ferindu-ne încă a emite prezumții de dezinteres, scepticism, blazare, lehamite, deși simptomele se manifestă. A generaliza ar fi însă trist. Iar dacă generalizarea s-ar dovedi întemeiată, ar fi și primejdios.

Radu Ciobanu

¹ *Elitele intelectuale între Est și Vest*, în „A Treia Europă”, 5/2001, p. 55 s.u.

² William M. Johnston, *Spiritul Vienei. O istorie intelectuală și socială 1848-1938*. Traducere de Magda Teodorescu. Polirom, 2000, p. 360.

³ György Konrád, *Mai visează cineva la Europa Centrală?*, în *Europa Centrală. Nevroze, dileme, utopii*. Antologie coordonată de Adriana Babeți și Cornel Ungureanu. Polirom, 1997, p. 269.

POLIROM

NOUTĂȚI
noiembrie 2003

Ileana Mălăncioiu

Recursul la memorie
Convorbiri cu Daniel Cristea-Enache

Nicolae Breban

Sensul vieții
Memorii I

Reduceri de 30%
Pentru oferta săptămânii pe site-ul www.polirom.ro ▶ Agenda

Comenzi la: CP 266, 700506, Iași, Tel. & Fax: (0232)214100; (0232)214111; (0232)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (021)3138978, Timișoara, Tel.: 0722/548765
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

Proză cu *ph*-ul scăzut

INTERESANT de remarcat că, în timp ce numărul poezilor tineri este realmente ridicat (când a fost altfel?), dar se scrie și multă poezie proastă, prozatorii tineri nou-veniți sunt, prin comparație, cu mult mai puțini, însă, majoritatea foarte buni. Prin urmare, debuturile în proză se bucură de o mai mare atenție și această este și explicația interesului stărnit de romanul de debut al lui Constantin Popescu, care, în condiții de concurență normală și de *vigilență* critică, ar fi fost trecut lejer cu vederea, necum să mai fie și premiat.

Deși se vrea un roman complex, *Mesteci și respiri mai ușor...* este o sporovăială de tramvai, un chat de cartier (cu oareșce umor), o conversație neîntreruptă între șapte prieteni care pregătesc spargerea unui magazin de bijuterii. Mai mult de trei sferturi de roman e ocupat de acest turnir dialogal despre tot ce înseamnă loc comun în imaginarul social (și nu numai) românesc postdecembrist și, în general, simbolistica, dramele și frustrările naționale: despre țișanii care fură și ne fac țara de răs, capra vecinului care trebuie să moară, evreii care conduc lumea, masoneria din spatele instituțiilor, femeia care e proastă și cam curvă, soacra care e rea, țara care e murdară, polițiștii corupți și politicienii hoți, Occidentul unde e bine, românii care sunt leneși, dar și nenorocul istoric al României, mafia arabă, câinii vagabonzi ș.a.m.d. Sigur, toate acestea pot fi o materie interesantă (chiar recomandabilă) pentru romanul actual, cu condiția să fie prelucrată inteligent în cadrul con-

lecturi la zi

de Marius Chivu

vențiilor ficțiunii. Altfel, cartea rămâne doar un inventar dialogal al realității la nivelul (scăzut) al simțului comun, un fel de bărfă plictisitoare de cartier mărginaș. Toate calitățile lui Constantin Popescu de a face dialog (calități reale) nu suplinesc în acest roman deficitul de narațiune și de construcție. Un scenariu ar fi dat mai bine. Dialogul nesfârșit, derulând o colecție întreagă de argou, de clișee, de dictoane, lozinci xenofobe și antisemite, înjurături, bancuri, manelisme, reclame etc., stă în aer pentru că aceasta paradă de folclor urban nu poate trece într-un roman (oricât s-ar vrea el de *post-modern*) ca într-o istorie orală puțin mai stilizată. Un roman despre kitsch, clișee culturale, de mentalitate a vulgului, nu poate ieși doar din îngrămădirea gratuită a kitsch-ului și a clișeeilor. Așa cum un roman despre nebunie nu abdică automat de la regulile coerenței și logicii.

Carențele prozatorului se văd imediat. Faptul că romanul e scris secvențial, modular, cu episoade succedându-se în afara cronologiei, trădează aici, de fapt, pretextul cerut de slăbiciunile construcției. Pentru că e dezlănțat și povestea se încheașă chinuit și uneori nici măcar așa. Nu poți istorisi o poveste la modul clasic? Nu-i nimic. O faci bucăți, începi cu mijlocul, continui cu sfârșitul, apoi închei cu începutul și zici că ești un inovator în spirit post-modern, narator realist, obiectiv, cu camera de filmat pe umăr. Modelul este, cum altfel, *Pulp Fiction* sau *Occident*. Un alt fan al istorisirii cadru de tip Tarantino este Florin Lăzărescu. În volumul, editat on-line, *Șase moduri de a-ți aminti un cal*, prozatorul ieșean are o proză intitulată chiar *Pulp Fiction*, numai că Florin Lăzărescu știe să scrie foarte bine și tot ce i se poate reproșa (deși proza respectivă e doar un exercițiu reușit - de virtuozitate), e epigonismul. Partea proastă e că, în cazul romanului de față, nu *Pulp Fiction* trebuia luat ca model, ci un alt film (cel mai recent) al lui Tarantino: *Kill Bill*. Voi explica și de ce.

Lăsând la o parte lipsa totală de imaginație în ceea ce privește subiectul (jaful și ce mai urmează sunt copiate în detaliu din filmele de gen), problema majoră a romanului este tonul și felul în care e scris. Prin dialog, autorul încearcă să sugere-

ze autenticul, temele zilei, prejudecățile timpului. Numai că atunci când personajele tac, textul e străveziu și își trădează efortul de construcție. Constantin Popescu este destul de naiv să potrivească în text oricum și orice semn pentru un surplus de efect. Când livrescul nu e explicit (autorul mai are de indicat anul apariției filmelor, paginile din cărți și cine a făcut traducerea citatului), coincidențele care se vor semnificative, pline de sens, metaforice sunt artificiale. Când Faianța mănâncă mâncare chinezească, la știri tocmai se vorbește despre un mafiot chinez tranșat și folosit ca ingredient culinar. Constantin Popescu știe că scrie neconvincător; de multe ori afirmă, comentează și impune când ar fi trebuit ca scrisul să sugereze prin propriul meșteșug: „Spectacolul este deprimant umilitor, barbar, dezolant, cinic, dizgrațios, aberant, dezgustător, inuman, degradant...” sau „Imaginea este, bineînțeles, intrigantă”. În momentul în care indivizii au un accident cu mașina, la casele telefonice tocmai ascultau *Diesel Power* - Prodigy, când se bat niște vecini se aude *Wolffy Booley*, când același Faianța se droghează, din sufragere se aude Bob Dylan cu *Mr. Tambourine Man*, când același Faianța se ceartă cu tatăl lui, ascultă *Iartă-mă* - Paraziții, când băieții se bălăcesc la strand, în difuzoare se aude Louis Armstrong cu *Skookiah* ș.a.m.d. Din punctul de vedere al scriiturii, între strategia clasică a lui Delavrancea, care puncta cu tunete și fulgere discursul lui Ștefan cel Mare în *Apus de soare*, și metoda lui Constantin Popescu nu e nici o diferență. Și aici natura simpatizează cu drama personajelor: „E frig și noaptea se întinde ca o clisă peste tăcerea strânsă, adulmecând rosturile, răutățile și neîmplinirile zgârcite.” „Vântul bate parcă mai încet...” „E o noapte rece și vorbește parcă încep a îngheța.”

De fapt, aceasta e și marea problemă a romanului. *Mesteci și respiri...* se vrea un roman al timpului, paradigmatic, serios, o emblemă a României acestor ani, dar o face cu mijloace nepotrivite, slabe, înșelătoare, care îl trădează pe prozator. Ar fi putut scrie o băscălie aiuritoare, o parodie a vremurilor în care senzaționalul și kitsch-ul metafizic să frapeze cu adevărat, dar a aspirat la ceva so-

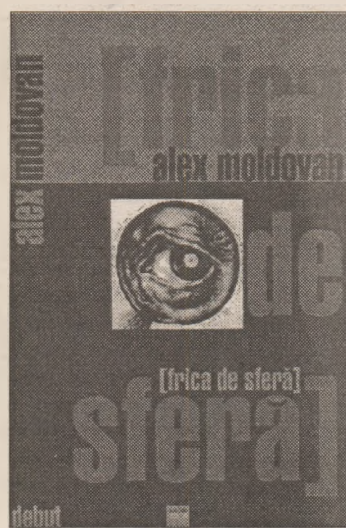
fisticat, peste puterile lui și nu i-a ieșit decât o supă sentimentală și liricoidă. Abia în cheie minoră, autoironie, cinism și distanțare naratorială, picături de sînge ar fi sărit firesc „în toate părțile”, am fi răs cu adevărat și am fi reflectat la starea noastră reală. Abia atunci Cioran ar fi avut Savoare pe fundul statisticilor care indică căderile umanității. Fără ton ironic, capitolul *Te iubesc*, de pildă, în care României (imaginii alegorice a lui Rosenthal) i se face o declarație de dragoste în genul lui Marius Ianuș, este de un prost gust antologic. Diferențele dintre Constantin Popescu și colegii lui de generație romancieri devin astfel evidente: nu are inteligența și decența scriiturii lui Sorin Stoica, nici tehnica narativă rafinată a lui Florin Lăzărescu, nici eleganța stilistică a lui Lucian Dan Teodorovici. Cititorul comun nu va *citi* romanul, doar se va delecta stupid cu înjurăturile și vadimismele personajelor și va zice că „Așa e!”, iar cititorul cult va găsi cartea de un kitsch înduioșător. (Prefața lui Bogdan Ghiu este, de altfel, memorabilă!)

Și cum toate acestea trebuiau să poarte un tâlc, romanul se încheie apoteotic cu un excerpt metafizic motivațional de Ferentari: „Credința a rămas la locul ei. Nimeni n-a mișcat-o niciodată dintre spaimele noastre. [...] Nu e de-ajuns să crezi că nu poți. Trebuie să știi că nu poți, pentru a-ți aduce aminte că trebuie să știi să poți, trebuie să știi să vrei, trebuie să știi a vrea să crezi, trebuie să poți din nou, trebuie să poți din nou, trebuie să vrei să crezi, pentru a-ți aminti că trebuie să crezi. Atât.”

Încă un debut

DEBUTUL cu poezie al lui Alex Moldovan pare puțin întârziat. Cu un titlu, o serie metaforică și o anume frenezie în proximitatea abstractului, toate stănesci, câteva poeme/strofe soresciene, altele apropiate de linia religiosului blagian, acest volum nu poate fi vocea reală a tânărului poet. Alex Moldovan se desprinde greu de poezii preferați și, fără să-și dea seama, scrie în maniera lor fără cea mai mică detașare, și nu neapărat ironică. Ar fi putut fi intertextual și poate abia atunci am fi vorbit de postmodernism, căci ironia pe care Ion Cristofor o identifică, în prezentarea de pe coperta patru, drept semn al postmodernității tânărului poet este mult prea insuficientă.

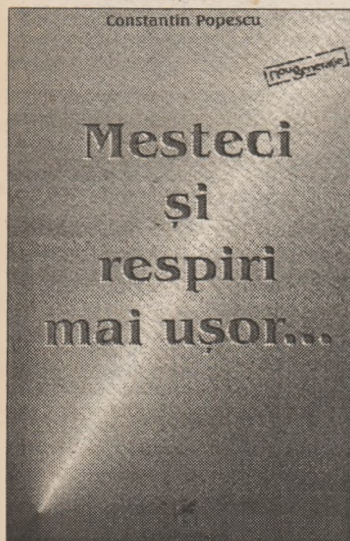
Din păcate, poezia lui Nichita a fost și este atât de pastisată, încât un volum în plus chiar că nu mai înseamnă ni-

Alex Moldovan - *Frica de sferă*, Prezentare de Ion Cristofor, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2003. 66 p.

mic. Mai mult, formula neo-modernismului abstract al autorului celor *11 elegii* e cumva fragilă și pare să nu se preteze la o folosință îndelungată. Cine încearcă să scrie ca Nichita va scrie automat prost. Fiecare mare poet are un epigon care, mai mult sau mai puțin, a făcut carieră de raftul doi sau trei. În cazul lui Nichita, nu cunosc un astfel de poet. Admirația pentru Nichita este, din acest punct de vedere, fatalmente păguboasă. Sigur, poemele lui Alex Moldovan nu pot fi reduse numai la atât, dar acesta este modelul imediat recognoscibil: „Dacă cineva ar ști să-mi spună pasăre, m-aș înălța subit la cer/ Dacă cineva ar ști să mă numească ochi,/ aș vedea o lume într-un punct/ Dacă cineva, o, doamne, dacă cineva...” (*dacă*) Metaforic reflexiv folosește concepte mult prea obosite: *Neființă, vid, catharsis, materie, eon* ș.a. și, în general, lexicul poetic din aceste poeme a fost mult prea frecventat (*zbor, pasăre, câine, inorog, piatră, înger, ochi, lumină*).

Alex Moldovan spune undeva că „e atât de greu să scrii despre un lucru tragic fără să devii/ patetic”, dar salvarea versurilor ar fi putut veni din prospețimea și originalitatea tropilor. Cum temele poemelor sunt cele clasice: absența unui Dumnezeu retras și obosit („un Individ Obscur”), păcatul primordial, nostalgia vârstei inocenței, cotidianul fără atribute și, în general, tensiunea unei existențe false, criza conștiinței ș.c., Alex Moldovan avea un motiv în plus să evite clișeele metaforelor, combinațiile lexicale devenite, în contextul actual, un loc comun. Meditația este aruncată astfel, și poate pe nedrept, în banalitate. Una peste alta și dincolo de promisiunea unor scrieri, *Frica de sferă* este un debut cel puțin nerelevant. ■

Constantin Popescu - *Mesteci și respiri mai ușor...*, Cuvânt înainte de Bogdan Ghiu, Editura Cartea Românească, 2002. 272 p., 60.000 lei

lecturi la zi

de Tudorel Urian

Afinități electice

VECHE și mereu actuală înțelepciune de brasă spune că situația ideală pentru un critic literar este aceea de a scrie despre autori pe care nu-i cunoaște. Altminteri, există riscul coruperii actului critic prin tot felul de (pre)judecăți metaliterare. Fiecare critic literar simte o profundă stare de disconfort atunci când primește cărțile scriitorilor care îi sînt prieteni foarte apropiați. Este limpede că va trebui să scrie despre ele. Dar cum o va face? Dacă respectiva carte este un eșec și va spune acest lucru, vechea prietenie se va risipi instantaneu, iar criticul va fi cuprins – inevitabil – de un sentiment de culpă care îl va face să evite pentru multă vreme întâlnirea cu autorul respectiv. Dacă despre aceeași carte proastă va scrie o cronică elogioasă, criticul va deveni, el însuși, ținta bășcăliei confrăților, iar de credibilitatea verdictelor sale se va alege praful. Culmea este că nici măcar în situația fericită a întâlnirii cu o carte bună poziția criticului nu este mai comodă. Lăudînd cartea se va spune malițios, „e prieten cu autorul”. Dacă îi caută nod în papură pentru a-și demonstra

„obiectivitatea” va stîrni, pe bună dreptate, dezamăgirea și, eventual, reacția indignată a prietenului-autor. Oricum ar lua-o, tot prost iese. Așa că, în cele din urmă se aruncă oarecum orbește în materia cărții, se scufundă în litera ei, încearcă, pe cît posibil, să uite cine este autorul ei, chiar dacă, asemenea arbitrilor de fotbal care oferă întotdeauna un avantaj de 5% gazdelor, mai închide ochii la cîte o imperfecțiune minoră a operei sau lauda cu asupra de măsură reușite care în mod normal nu ar avea nimic ieșit din comun. *Mutatis mutandis*, procedează precum Perseu care a răpus Medusa privindu-i chipul, nu în față, ci reflectat în scutul de aur.

Pe coperta cărții *Scutul lui Perseu. Nicolae Manolescu între oglinzi paralele* și-au dat întâlnire primele două pagini ale „României literare”. Directorul revistei (personajul) și titularul rubricii Contrafort (autorul), magistrul și mai tînărul său discipol, doi prieteni care în ultimul deceniu au purtat împreună (mai) toate bătăliile literare și nu numai. Cît de credibil este Mircea Mihaieș atunci cînd scrie despre Nicolae Manolescu, iar eu cînd scriu despre amîndoi? Aș putea eu să scriu despre această carte că e proastă? Dacă scriu că e bună mă crede cineva? O situație incomfortabilă pentru toată lumea și în primul rînd pentru Nicolae Manolescu. Soluția sugerată chiar de domnul profesor pentru a ieși din beleaua în care singur m-am băgat a fost să scriu despre carte fără să-i pomenesc numele. N-ar fi o problemă, dar mă tem că perifrăzele nu ar schimba prea mult datele problemei. Tot el a dat exemplul unui fragment chiar din această carte în care povestește cum, în vremea comunismului, scriind o cronică la cartea lui Iorga, *Viața lui Ștefan cel Mare* a avut surpriza să constate, atunci cînd a citit gazeta, că din text fuseseră eliminate toate referirile la bătăliile cu turcii și, în general, tot ce ținea de otomani. Or, ce semnificație mai putea avea viața lui Ștefan cel Mare în absența turcilor? Ce se întîmplase? Chiar în momentul în care trebuia să

apară cronică se derula o vizită a prim-ministrului Turciei la București (după mai mulți ani de răceală diplomatică) și vigilența cenzură comunistă hotărîse să ia toate măsurile pentru ca sensibilitățile oaspeților să nu fie cu nimic agresate. (pentru întreaga poveste vezi p. 68).

Cartea lui Mircea Mihaieș grupează un amplu eseu despre opera lui Nicolae Manolescu, o cronică la cea mai recentă carte a sa, *Cititul și scrisul* (apărută la editura Polirom, Iași în anul 2002) și un interviu de aproape 60 de pagini. Nu voi insista asupra eseului *Ambiguitatea transparenței* din motivele invocate la începutul acestui articol și pentru că el a mai fost deja publicat în chip de introducere la antologia *Totul despre Nicolae Manolescu* (ediție îngrijită de Mircea Mihaieș, Editura Amarcord, Timișoara, 1996). Cred că la republicarea acestui eseu după 7 ani, autorul ar fi trebuit să revadă puțin textul dincolo de adaptarea lui prin simpla înlocuire a cuvîntului „antologie” cu „analiză”. Pentru că în perioada de timp scursă de atunci unele lucruri s-au modificat, iar vechile formulări pot crea confuzie. Scrie Mircea Mihaieș, „poate că, fără să o știe, Nicolae Manolescu a și scris primul capitol – *Copilăria* – al «autobiografiei» la care visează. Ca ea se va numi sau nu *Cititul și scrisul* nu are nici o importanță. Important e că scrisul lui Nicolae Manolescu se citește cu o plăcere enormă” (p. 44). Este inutil de spus că între timp *Cititul și scrisul* a devenit o carte publicată și chiar sumarul prezentului volum conține o cronică la ea. Cred că ar fi fost mai indicat ca acest appendix să fie topit în substanța eseului propriu-zis, din moment ce acesta tot nu a fost datat. Exegeza lui Mircea Mihaieș este temeinică și convingătoare, dar utilizarea superlativului absolut în anumite judecăți critice, chiar dacă nu este greșită, poate deveni stînjitoare pentru autorul supus analizei.

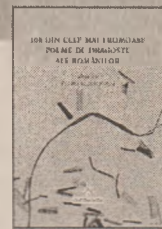
Excelent este în schimb interviul *Arhivele paradisului*. În el se fac dezvăluiri importante despre climatul literar românesc în perioada postbelică, se

vorbește despre modernism, despre generația '80 și despre situația literaturii în post-modernitate. În plus, Nicolae Manolescu face o serie de confesiuni legate de unele aspecte controversate ale biografiei sale (desființează încă o dată ipoteza presupusei sale descendențe dintr-o familie de legionari) sau de personalitatea sa critică. Ceea ce impresionează este aerul de normalitate, bunul simț care îi caracterizează gîndirea și judecățile critice. Profesionist desăvîrșit, Nicolae Manolescu și-a ținut cronică literară vreme de treizeci și doi de ani, săptămîna de săptămîna, cu sentimentul omului care își respectă un contract, nu mînat de cine știe ce ambiție sau de vanitatea de a intra în istorie prin stabilirea unor recorduri imposibil de egalat. Explicația este una cît se poate de telurică, ușor de înțeles din perspectivă strict umană. Nicolae Manolescu își amintește și el de perioada idilică de la începuturile carierei de critic literar în care scria despre cărți fără să știe nimic despre autorii lor. Apoi, însă, a intrat în consiliul Uniunii Scriitorilor, vrînd, nevrînd, a început să cunoască oamenii ceea ce pentru critic a fost un mare handicap. Își amintește astăzi vechiul cronicar: „Am început să-mi dau seama că este extrem de greu să te înțînști cu un om față în față, de trei ori pe săptămîna și să scrii exact ce crezi despre cartea lui. Ca să nu mai spun că începusem să aflu că unul are probleme de familie, că unuia i-a murit copilul, că pe altul l-a părăsit nevasta și că, în timp ce îi citeam cartea și i-o făceam harcea-parcea într-un articol, mă gîndeam la sufletul lui întunecat de toate aceste probleme. Și asta mă stresa un pic și mă ținea în loc. Nu mi-a plăcut. Aș fi preferat să trăiesc toată viața fără să cunosc scriitorii”. (p. 67) Cu multă onestitate își privește criticul activitatea din perioada comunistă. Atitudinea sa critică din acei ani ținea mai mult de ceea ce s-ar putea numi o stare mentală de normalitate, decît de închipuite strategii de luptă împotriva sistemului. O importantă doză de bun simț răzbate dintre rîndurile confesiunii: „Nu pot să spun că am făcut mizerie. Cu zece ani mai devreme, nu știu cum ar fi fost. Nu-i judec pe cei care, în anii '50, cînd tunelul era abia la început, au cedat și au făcut compromisuri. Nu-i judec pentru că nu știu cum este. Nu m-a amenințat nimeni, niciodată. N-a venit nimeni să-mi spună că dacă nu mă potolesc sau nu fac „ce trebuie” am să fiu pedepsit în felul următor... «Ai grijă, că ai un copil, nu mai scrii, îți luăm dreptul la semnătură...» Nu m-a amenințat nimeni, eu

nu pot să fac pe viteazul acum și să spun ce curaj am avut.” (p. 77)

Confesiunile lui Nicolae Manolescu oferă cititorului de azi șansa de a privi din alt unghi viața literară postbelică, cu demisiile morale, compromisurile și excesele ei. Criticul pornește întotdeauna de la premisa de bună credință, are capacitatea de a se pune în pielea celuilalt și de a ghici motivațiile ascunse ale unor gesturi și comportamente reprobabile la prima vedere. Spre deosebire de mulți dintre justițiarii de astăzi, el gîndește asemenea unui magistrat onest, incapabil să dea un verdict în absența tuturor probelor pro și contra. Un grăunte de umanitate poate răsturna o perspectivă în ochii unui intelectual pentru care *Dreptul la normalitate* este mai mult decît un titlu de carte, un crez existențial.

Scutul lui Perseu. Nicolae Manolescu între oglinzi paralele este un soi de cod al meseriei de critic literar care ar trebui să devină lectură obligatorie pentru toți tinerii cronicari ai zilelor noastre. ■

15,5 x 22 cm
176 pagini
150 000 lei

100 din cele mai frumoase poeme de dragoste ale românilor

alese de
Petru Romoșan

la
compania

Str. Prof. Ion Bogdan
Nr. 16 Sector 1,
010539 București
Tel.: 210 61 94
Fax: 211 59 48
compania@fx.ro
www.compania.ro

Mircea Mihaieș, *Scutul lui Perseu. Nicolae Manolescu între oglinzi paralele*, Editura Curtea Veche, București, 2003, 120 pag.

lecturi la zi

de Iuliana Alexa

Memoria obligatorie

fia de creație a lui Osip Mandelștam și a celorlalți mari artiști, despre mizeria individuală și cea generală, despre Moscova și despre provincie, despre regimul de detenție și despre regimul de libertate, pe scurt, despre tot ceea ce poate da o imagine cât mai completă a deceniului patru. Este o carte-frescă, ce atestă o putere de cuprindere și un talent pe care unii l-au comparat cu Soljenițin (chiar în defavoarea acestuia). Fidelitatea cu care scriitoarea redă fiecare episod (ele nu au o succesiune cronologică strictă), trădează frica de a falsifica cel mai simplu gest, dragostea cu care evocă imaginea soțului ucis și oamenii excepționali care l-au înconjurat. Anna Ahmatova, Boris Pasternak, Marina Tsvetaeva, Nikolai Gumiliov, Vladimir și Vasilissa Șklovski, cele mai de seamă minți ale vremii, alcătuiesc un nucleu cu greutate și sens în vârtejul haotic și dramatic al înființării literaturii cu program. Toți împărtășesc experiența persecuției, exilului și alienării din perioada stalinistă. Adesea adversari în plan teoretic, în sânul unor ideologii literare diferite, scriitorii se colabau în fața arestării abuzive a unuia dintre ei, se ajutau cu bani, mergeau cu intervenția până la Stalin. Intervenția lui Pasternak, la Stalin, pe tema arestării lui Mandelștam e relatată amănunțit.

Nadejda Mandelștam este martorul timorat și hiperlucid al unei perioade de mutații istorice și de mentalitate uriașe. Comportamentul colectiv are parte de o fină analiză și transpunere stilistică. Instaurarea comunismului este radiografiată milimetric, cu sentimentul că martorul neputincios este ultima conștiință normală. Iată cum se înfățișează aprehensiunile Nadei Mandelștam în momentul plecării în exil, aiuritoare stare de dezumanizare: „Mi-am pierdut sentimentul morții și am pătruns pe tărâmul inexistenței. În fața pieirii irevocabile, nici măcar frică nu mai există. Frica înseamnă rază de lumină, voință de viață, autoafirmare. (...) Pierzând speranța, pierdem și frica, nu mai avem de ce ne teme.”

În Rusia anilor '30, noțiunea de supraviețuire prin cultură avea un sens „tare”. Poetii reprezentau un bastion al logicii, bunului-simț, normalității și inteligenței. Ahmatova și Mandelștam erau consultați în probleme de politică și Vechiul Testament, iar creația lor reprezenta vocea rațiunii, contragreutatea la efectele unei propagande sfârșitoare. Intelectualul-profet este figura emblematică a rezistenței perioadei, cu un rol activ și cu acuta conștiință a importanței sale: „Căci în Occident, absența cărților înseamnă că scriitorul a ieșit din front – cum să le explice că la noi se întâmplă și altfel! Poezia însă este un lucru bizar: ea nu poate să fie îngropată de vie și renaște în ciuda tuturor eforturilor chiar ale unui aparat propagandistic atât de puternic cum este al nostru.” Legătura dintre viață și artă este totală. Aderarea la acmeism nu este o simplă înscriere într-un set de principii de creație, este un *modus vivendi*: „Pentru O.M. acmeismul nu însemna numai «dorul de cultura universală», ci și afirmarea elementului pământesc și social. Ca la orice om cu o concepție despre lume unitară, în fiecare dintre raționamentele lui se vede legătura dintre concepția sa generală despre lucruri. Firește, nu este vorba despre un sistem filosofic bine gândit, elaborat, ci, mai degrabă, de ceea ce el numea într-unul din articolele sale, perceperea lumii de către artist.” Există zeci de pagini care tratează detaliat unul sau altul dintre aspectele polemice ale simbolismului și acmeismului. Zeci de pagini ce relatează comparativ, maniera de creație și viziunea asupra lumii a lui Osip Emilievici, dar și a Annei Ahmatova, celălalt termen dintr-o prietenie intelectuală a cărei temperatură e greu de redat.

Acest personaj excepțional, poeta Ahmatova, înfruntă în 1921 execuția fostului ei soț, Gumiliov, fapt care îi complică situația politică, deja delicată. În august 1946 este denunțată de Comitetul Central al Partidului Comunist și i se distruge un volum de poezii în curs de apariție, apoi exclusă din Uniunea Scriitorilor Sovietici. În

1950, sub semnătura ei apar într-un ziar petersburghez versuri elogioase la adresa lui Stalin, fapt explicabil prin dorința ei de a-i fi eliberat fiul din lagărul siberian. Aceste poeme vor apărea abia în 1989 la Moscova sub titlul *Recviem*, sugestiv pentru tema suferințelor poporului rus în perioada dictaturii staliniste. *Poemul fără erou*, cea mai lungă lucrare a Annei Ahmatova nu a fost publicat decât în 1976.

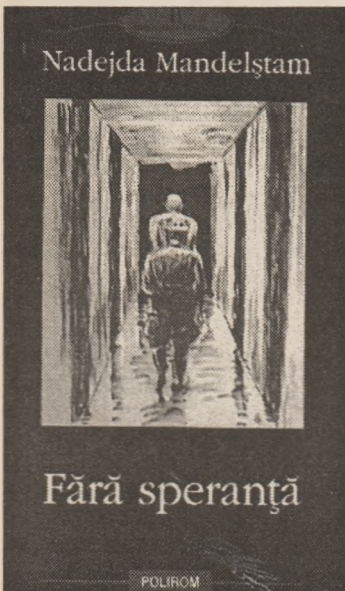
Cercul de prieteni ai familiei cuprinde biologi de marcă, filosofi, filologi latiniști de excepție, muzicieni și melomani de finețe, eleniști și experți în ebraică, psihologi. Aceștia vizitează cuplul Mandelștam, polemizează, lor li se adaugă episodicele „cadre demascate”, spioni ai regimului autoinvitați, care îl flatează pe poet în speranța că acesta ar putea produce ceva compromișor din punct de vedere politic. Existența lor nu împietăiește cu nimic asupra obraznicei, superbe libertăți de a vorbi și a scrie a poetului, a cărui gândire nu va fi sugrumată nici prin moarte. Iar de acest fapt colosal este responsabilă memorialista, care scrie fidel, cuminte, smerită chiar, o armonioasă voce a

două, care comentează fără să altereze, consemnează fără să uite, discerne fără să judece. *Fără speranță* este și nu este un rechizitoriu al comunismului în general și al epocii staliniste în particular. Judecata este lăsată istoriei, viitorului și lui Dumnezeu, naratoarea doar oferă o cantitate enormă de probe pentru acest proces. Astfel se explică tonul paradoxal de calm, resemnat, în ciuda unor privațiuni greu de conceput. Tonul relatării este mereu calm, decent și reținut. Pomenind de momentul morții soțului, Nadejda Mandelștam scrie doar atât: „o femeie în starea în care mă aflam eu atunci nu e în stare să se concentreze asupra vreunui lucru.”

Traducerea acestei cărți aparține reputatului Nicolae Iliescu, fin cunoscător al literaturii ruse și traducător cu vastă experiență, ce reușește să redea cu fidelitate mișcările infinitezimale ale memoriei precum și nuanțele sentimentale, de la cele mai acute la cele mai vagi. Pentru că este o carte complexă, nu doar un volum de memorii, ci și un poem elegiac și o meditație pe tema morții și a istoriei. Meditațiile scriitoarei sunt adesea extreme, vehiculând rațiuni fine, concluzii generale extrase dintr-o realitate bolnavă, monstruoasă, cu totul particulară: „Năruirea tuturor reprezentărilor înseamnă tot sfârșitul lumii.” *Fără speranță* este un document excepțional de istorie în cel mai larg sens al termenului, o apariție necesară și o carte grea (solicitantă la lectură în sensul cantității impresionante de evenimente, dar de o uluitoare coerență și continuitate narativă), o lectură obligatorie pentru a preveni uitarea și ignoranța. ■

SIP EMILIEVICI
Mandelștam este una dintre figurile principale ale acmeismului, orientare literară conservatoare în fața avangardelor ruse de la începutul secolului XX. În acest curent istoria literară îi înscrie și pe Anna Ahmatova, Nikolai Gumiliov, Serghei Gorodetki. În general, mișcarea respingea simbolismul și futurismul zgomotos, pleda cauza clarității și a imaginilor concrete. Mandelștam a fost și unul dintre cei mai instruiți intelectuali ai epocii, cunoscător fin de literatură franceză veche și filosofie. În 1922 s-a căsătorit cu Nadejda Iakov-

Nadejda Mandelștam - *Fără speranță*, Ed. Polirom, 2003.

levna Kazin, cea care avea să-și păstreze existența spirituală în cele două volume de memorii, *Fără speranță* și *Speranță abandonată*. Prima arestare a lui Mandelștam are loc în 1934 din cauza unei epigrame în care Stalin apare drept „munteanul de la Kremlin, asasinul și mâncătorul de oameni”. Din prima detenție se alege cu un șoc psihotic, atenuat ulterior, dar care va lăsa sechele pe toată viața. În exilul de la Cerdin încearcă să se sinucidă. Urmează o altă perioadă de exil, la Voronej (1935-1937). Incapacitatea lui structurală de a accepta ce se întâmplă cu istoria îl face să scrie noi și noi texte „contrarevoluționare”. E arestat în mai '38 și dus la Vladivostok, unde moare pe 27 decembrie 1938, iar corpul îi este aruncat într-o groapă comună.

Nadejda Mandelștam este, în tot acest calvar, soția devotată, însoțitoarea, martorul. Memoriile ei vorbesc nu doar despre poetul condamnat, ci și despre prietenii lor, despre mecanismul politic, despre filoso-

200 000 lei

175 000 lei

Colecția Polis
CRISTIAN PREDĂ
Liberalismul

Colecția Polis
MAX WEBER
Etica protestantă
și spiritul capitalismului

literatură

Poate chimie, poate soteriologie...

INTRE ACEȘTI „poate” se întinde orizontul fertil al întrebărilor, al contradicțiilor, al certitudinilor sau al pistelor care eșuează în complexe bibliografii, căci, bineînțeles, totul se face după rețetă, cu „erudiția” pe masă. Și asta dacă vrei să fii „competent”, adică cititorul pe care îl dorea Mircea Eliade la apariția *Cosmologiei și alchimiei babiloniene*. Publicată în 1937, lucrarea întâlnește în cultura noastră o regretabilă penurie de „specialiști”, prilej pentru o prefață în care se pot vedea fie o lucidă conștiință a propriei valori, fie un orgoliu potențat de întâi-stătător într-ale istoriei religiilor (asta căutase și găsisese Anton Dumitriu). Eu înclin către prima variantă de vreme ce recenziții vremii văzuseră în acest studiu, cât și în *Alchimia asiatică* (1935) doar o virtuozitate sau simplă erudiție. La mijloc era, firește, o greșală: privirea căzuse pe bogatul parter de note și se ignora arhitectonica – deloc barocă – pe care tânărul Eliade o ridicase și la care va șlefui apoi până la sfârșitul vieții. Importantă era metoda sa, nouitatea și eficacitatea cu care era aplicată, cât și urmările pe care autorul le vedea pe atunci incalculabile. Ar fi un exercițiu interesant citirea prefeței în paralel cu eseul *Discernământ, spirit fals și erudiție recentă* din *Omuleț recent* de H.-R. Patapievici.

Ideea centrală a celor două studii – la care revine constant, o reformulează, o nuanțează pe măsură ce aduce noi argumente, de aici impresia de schematicism a textelor – este că alchimia nu poate fi o prechimie. „Elemente obscure științifice, rudimente de prechimie, au existat din foarte vechi timpuri (...); ele au existat paralel cu tehnicile alchimice propriu-zise. Chimia nu se naște din alchimie. Chimia există de la început, separată, dar în paralel, alături de alchimie. Sunt două structuri mentale complet diverse. Numai acela care pierde sensul alchimiei o poate lega de chimie. Alchimia participă la o anumită funcțiune spirituală: aceea de a obține nemurirea sau eliberarea prin orice mijloace. Chimia este cu totul altceva. Este o tehnică pentru cunoaștere și stăpânirea lumii substanțiale, fizico-chimice”. Așadar, istoricii științelor făcuseră o dublă greșală. Prima, de natură metodologică, era căutarea în documentele antice a adevărilor științifice, a observațiilor exacte și a experimentelor riguroase, neținându-se cont că această înțelegere a ști-

ințelor naturii era o cucerire relativ recentă a spiritului omenesc; a doua greșală – o consecință a primeia – este neînțelegerea incongruenței dintre unele tehnici pragmatice (argumente pentru teza alchimiei ca prechimie) și universul mental puternic augmentat de magic și criteriul sacralității. Spre exemplu, nu poți vedea unele „descoperiri” empirice ale babiloniilor ca pe o dovadă de inteligență a acestui popor și, în același timp, să arunci în rândul superstițiilor sau al absurdităților magice concepțiile lor asupra naturii. Ca dovadă a faptului că alchimia nu este o prechimie, stă imposibilitatea înțelegerii textelor alchimice în afara concepțiilor antice despre lume și suflet. Dacă alchimia ar fi mai apropiată de știință decât de re-

alchimie „exoterică” și una „ezoterică”. Prima se folosea de substanțe tangibile (mercur, plumb, cinabru etc.); a doua se folosea de „sufletul” acestor substanțe. Începând cu acest secol, alchimia taoistă ajunge tot mai „spirituală” și se transformă într-o tehnică a meditației, a purificării mentale, a educației psihice.

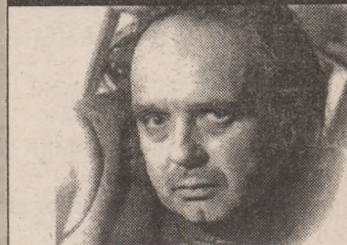
În India, ascetii și yoghinii foloseau anumite preparate alchimice pentru „prelungirea vieții”. Urmărind purificarea sufletului și transsubstanțializarea corpului, alchimia indiană are o funcție soterică și o evoluție paralelă față de cea alexandrină, introdusă de islam, și care tindea spre prechimie, spre preștiință. În esență, existau două alchimii: „alchimia specifică”, tehnică mistică strâns legată de tantrism și alte școli magico-ascetice, și alta care este strâns legată de medicină, metalurgie și de tehnicile empirico-industriale, o prechimie deci. Corespunzând unor structuri mentale diferite, între aceste tipuri de alchimie nu se găsesc similitudini la nivelul sensurilor, al obiectelor și al lexicului.

În *Cosmologie și alchimie babiloniană*, M. Eliade studiază această știință cosmologică și soterică de la primele atestări documentare, până la etapele în care se alterează într-o știință empirică, de laborator. „Când sensul tradițional al unei științe sau tehnici se pierde, omul dă altă întrebare și alte valori materialului acestei științe. Există o lege a conservării materialului care nu e decât corolarul legii degradării sensului înțelegând prin aceasta orice alterare, orice pierdere sau uitare a unei semnificații originare”. Lucrarea este mai amplă decât precedentă pentru că își propune un tablou mai complex al universului mental babilonian, de la mistică metalurgică și cosmologie până la alchimia propriu-zisă.

Nu mai știu cine a spus-o, dar mi-a rămas în memorie această ciudată afirmație: „Eu nu intru în apă până când nu voi învăța să înot”. Atât în *Alchimia asiatică*, cât și în *Cosmologie și alchimie babiloniană*, M. Eliade nu rămâne pe mal încercând cu vârful degetului spiritualitatea arhaică. A coborât în mijlocul unor lumi care au dat asemenea sinteze mentale, intuiții fundamentale ale universului în care trăiau, le-a organizat, le-a căutat coerența, „realitatea”, pentru a le trimite apoi în epistole către cititorul „competent”.

Cristian Măgură

cerșetorul de cafea

de Emil Brumaru

Cred că obiectele simt mai bine!

Stimate domnule Lucian Raicu,

ATĂ-MĂ, deci, din nou la etajul V, parca fără speranță, parca fără chef, reînnoind șirul scrisorilor mele către dumneavoastră. Drumul de ieri (Mangalia-Iasi) a fost dur. Plecat la 13 și ajuns la 24, într-un tren fără vagon-restaurant, pe-o vreme fierbinte, am avut și neplăcerea de a găsi blocul închis. Telefon etc. Somnul bizar, tehnicolor, trezirea uscată, amară, necreatoare la cafeaua învechită. Am răsfoit ziarele adunate teanc, am tras o raită prin librărie, cam atât. Vreo câteva zile nu voi fi în stare să intru în ritmul normal de lectură și scris.

E totuși bine să te aștepte, când sosești de undeva, o scrioare. Nu m-a așteptat nici una! Îmi dau seama de absența scrisorilor mai ales când sînt plecat de acasă.

Mi-ai arătat plicul mare, albastru, în care băgați scrisorile mele și pe care scrie: Emil Brumaru către Lucian Raicu!! Știu că scrisorile mele exclud, oarecum, răspunsurile, dar, din spirit diavolesc, voi lua și eu un plic enorm pe care voi scrie: Lucian Raicu către Emil Brumaru! Aceste două plicuri, unul doldora, celălalt vid, predate la Academie, vor stîrni stupefarea cercetătorilor!!!

Uneori mă apucă groaza, cînd îmi dau seama cît de mult am de citit. Și e vorba doar de cîțiva, maximum zece autori, pe care deja i-am trecut de cel puțin două ori prin sita sufletului. Dar pun filtre tot mai dese, recitirile sînt tot mai lente, mai atente, mai pline de neprevăzut. Adevărul e că atît

timp cît scriam versuri, lectura nu era de adîncimea și intensitatea de acum. Uneori pîndeam, literalmente, zile întregi cîte un ajecliv, neputînd face nimic altceva. De cîte ori nu am fost nevoit să abandonez o carte pentru că, tam-nesam, morișca versurilor pornea ca din senin. Iar dacă nu însemnam atunci, uitam definitiv tot. „Clipa cea repede!” Titlul lui Sorin Titel, atît de teoretic, a fost ani de zile o metodă de lucru pentru mine. Vroiam să prind secunda, oricît de ușoară, de superficială, de (aparent) banală. Culoarea unui fluture ca și mireasma unei flori, are țîsnirea ei unică într-o clipă. Cealaltă clipă aduce altă mireasmă, altă rază, alt suris. Există o diferență, insesizabilă doar pentru oameni, a luminii de acum și cea ce-mi bate foaia și zidul casei după ce-am terminat fraza asta! Cred că obiectele simt mai bine! Ceasca mea de teracotă galbenă trăiește-n pereții ei zmăltușiții mii de stări ale scăderii temperaturii cafelei ce-o sorb. Sistemul nostru nervos e-un fleac pentru un pietroi izbit de lumină, pentru un stilp de telegraf șlefuit de izurile zilei și-ale nopții.

Am observat ceva ciudat. De cîte ori mă reîntorc de undeva în Iași, femeile de aici mi se par mai frumoase ca oriunde! Mă înșel? Au o senzualitate aparte, o complicitate-n toate ale lor văzute și nevăzute cu sufletul meu, un comert clandestin de gesturi inconștiente, rotunde și galeșe, cu visurile suave și detracate ale adolescentului ce-am fost cîndva!

Cu stimă și grație,
Emil Brumaru
28 VIII 1980

Stâlpul de sare

auz introvertit ascultând de nesigurul glas al
pusă la stâlpul de sare al execuției orientale – căderea
lacrimi în loc de stropii de apă

stalagmita deznădejdiei – stâlpul
scrijelat cu graffiti indecente
batjocorit de cleiul campaniilor electorale
mozaicat de păsări
țârcăit de copoi și bețivani
înalbastrit de reflexii cerești

stâlpul salin – altceva decât cel de hotar
decât borna kilometrică
stela de mormânt sau cenotafe vide
în țara pedestalelor fără monumente

tremurul de arfe al umbrelor în
cristalele stâlpului de sare
scânteieri alarmante ca un joc de balanțe ale nimănu
acționate de puterea gândului extras prin
dezamorsarea bocetului

mărăcine al mineralogiei
și altor alegorii ce-i camuflează adevărata
predestinație în
țara pedestalelor fără eroi

fosforescență în bătaia selenei
în tresărirea de efemeride a cristalului
ce oglindește șiruri de călăi

starea pură a captivității în
țara nimănu

Umbrele sufletelor

*Iar Ka este umbra sufletului, propria sa sosie,
emisă pe lângă acei oameni, pe care îi visează
domnul ce sforăie.*
Velimir Hlebnikov

Neliniștită anapoda, harnica himeră de miezul nopții
se insinuează prin crăpături de baracă și litere
meridionale

scrise de un captiv nimănu -
om amestecat cu frigul, tundra și disperarea
prenumărându-se în batalioanele ce fac trecerea în
revistă a desființării.

Vinete cicatrici intensificând opacitatea stelară și
eșecul lunii
în tentativa-i de-a fi ceva mai important, mai

Muget de elan. Animal încolțit de lupi. Lipsă de elan.
Om devorat de

deznădejde. În fiecare celulă a biologiei sale
stă zăvorât ca în adevărate celule de închisoare. El,
multiplu, concomitent cu propria sa pluralitate.
Lumea ca o atotcuprinzătoare deformare de mască
de iască. Pompei potopit de gheață ce face pod

și cale liberă – nicăieri. Hiroșima gerului. Baikalul și
nu mai știe ce alt lac – ochii Cambulei-Siberia lipită
de

pământ. Zadarnic dar inevitabil stat la pândă. La
pândă nădăjduirii viemănoase precum fructele uscate
prost pe lojnite umede.

Fructul de caisă – ochiul închis al leului ucis.
Totul smulge/rupe din Totul. Mușchii din nervi
nervii din mușchi și toate dimpreună – din suflet, din

din conștiință, din nume. Tărâmurile lui AnoNimeni.
Oase-n amestec

cu nămeții. Arta de a supraviețui tiptil e o
capodoperă S.F. in-

existentă. Pulsul se dizolvă în abstracțiunea *sui*
generis a ne-

Leo Butnaru

viitorului. Gerul își multiplică scorpionii, caracatițele,
mizeriile sub-
polare. Ca ironia. Ca cinismul. Ca balul-canibalul. Ca
balul mascat.
Ca balul de-mascat. Ka... *umbra sufletului, propria sa*
sosie, emisă...

Corolar anapoda

pe zig-zaguri magnetice inconsistența -
precum spuza blestemului
precum muțenia prin adâncul ocnelor de sare
și fulgurația nălucirii ca nimic supus comparațiilor

nu mai e posibil raportarea la altceva, se curmă
cunoașterea)

blochează conștiința cu o laudă nerostită și deci
nedezevăluită rămâne presupunerea motivației sale

minimalizând accesul vieții în spirit
dulceaga scânteiere a nimburilor saline parcă ți-ar
arunca pe cre-

ieri (ieri și azi - pe cel mic, pe cel mare) arici cu țepi
micronici trans-

fizica masându-ți circumvoluțiile până la primarele
dumeriri

asupra misterului catastrofal prin predestinație,
transcendență și

ceea ce nu are nume, neconștientizat nici barem de
nobeliști

mai aproape de dezvăluirea ei fiind poezii cei
neștiutori a umbla cu

dinamita

din zenit coboară mirese stinghere (ale logodirii cu
durerea ca

percepție, cunoaștere), însă Chagall și-a retras mirii,
soții - vede-se

comisariatele imperiilor, globalizării i-au recrutat
în armii apocaliptice
și fotografiile învolatelor se aprind de la sine

în spatele uniformelor de camuflaj

ulii se bat piept în piept, gheară în gheară, clonț în
clonț

tipăt în tipăt tăios – bizare figuri de zbor disperat;
lipsă de sentiment, abundența trâmbelor de vid ce

leagă tun-

ehul (el - plecat la tun) cu găurile negre ca element de
apoca-

lipsă (din evidențele civile) de cârțiță, de metal, de
civilizație

pe când pustiul e corolă de nisip

floare la urechea neantului

Partițiune

din moarul apei morților
se reînălță cerurile
crusta secetei decorticată de pe mumii

trezirea ca o reamintire de abisuri
și fose pentru orchestre în care Sergiu Celibidache
e suplinit de un sistem sofisticat de semafoare

muzicanții își simfonizează propriile halucinații
(de)compoziția numindu-se Laț pentru Pasărea-Liră
titlu retoric și dur în alb-negrul de Dürer
gravurile cu cranii reprezentând portativele cu

partiiuni
în care fiecă notă e multiplă ca tonalitate – găvanele
găurile ex-nas-gură

în spatele orchestrei cortina – culoarea sângelui
iezilor jertfiți

de Paști (lumea încă nu s-a dezobisnuit să taie
gâtul...) – lințoliu

peste orgă și organist

instrumentiștii dau lupta la arcuș ca la baionetă
și deja se poate vorbi de fosă ca despre groapa

orchestrantilor peste care din moarul apei morților
se reînălță cerurile

În pragul cancelariei

de dincolo
prin litere și cifre elipsoidale privesc ochii de pisică ai
stării de magie și presimț

în lipsa a ceva important
contra ceva la fel de esențial

când superstiția se ofilește în confuz contur de
percepție

precum fantezia stopată pe răgazul intonării de imn

însă ca și cum nefericită este *dincolo* (adică
populația de dincolo) și nu ne face din mână a salut
a bunăvoință, chiar dacă

ne duce în ispită; ne salută doar
clătinatul și țiutul tăcerii, ierburilor în care

ne dumerim că predispoziția reculegerii letale e
una înăscută - o preconcepere

de asemenea asemănătoare dezolării ca
nesigură înălțare de imn

subiectul de epopee coboară *deus ex machina*
nacele pline cu lire zdrăgănitore de la vibrația

funiilor tre-

cute peste scripeti ca o amplă deschidere fără cheie
a cancelariei pustii, dar

nemaipomenit de solemn, împodobită cu chipul-
(antic-kitch) al

zeului cu față de – în genere – animal

tu - intri
sau te retragi?
în prag

îți poți alege tema pentru dincolo... ■

semn de carte

de Gheorghe Grigurcu

Poezia lui Petre Stoica

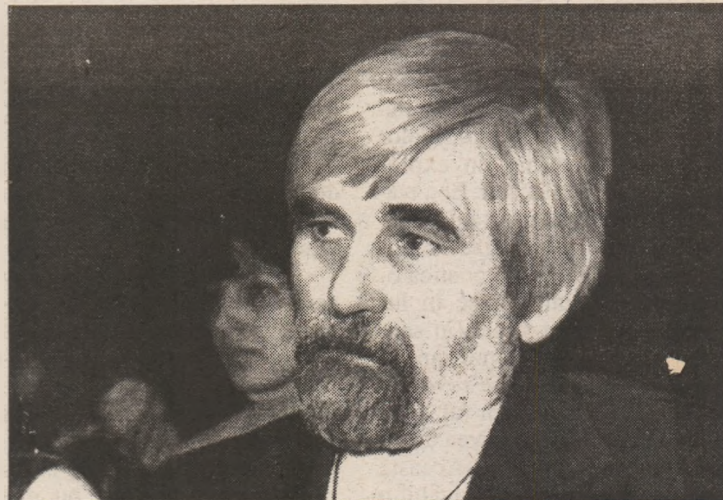

Foto: Ion Cucu

PETRE STOICA e de-acum un nume clasicizat al poeziei noastre contemporane. Important atit prin opera d-sale, cit și prin rolul pe care l-a jucat în desțelenirea ogorului liric uscat de oficializare, în deschiderea unor noi zări de care au profitat în primul rind poeții afirmați în anii '60-'70, dar și cei veniți ulterior. S-a scris mult despre Petre Stoica, însă avem impresia că nu s-a insistat pe un factor ce explică efectul anticipator și „modelator” al liricii sale și anume complexitatea acesteia. Aparența poeziei lui Petre Stoica e cea de simplitate calmantă, la antipodul cosmicizării convulsionate, al crizelor „metafizice” de expresivistă alură, care recurg nu o dată la „urlet”, proprii în amplă măsură unor șaizecști de notorietate. Putem vorbi chiar de un paradoxal efort al simplificării, al reducăiei lumii la e-numerare, înregistrare, inventar al obiectelor și faptelor, în cercul unei existențe ostentativ domestice, marginale. Renunțând la orice formă de redundanță și triumfalism, poetul acceptă bunele oficii ale cotidianului. Avem a face cu o prezență a spațiului intim, opusă celei a spațiului public, ultimul bun conducător de clișee propagandistice ori măcar filosofante: „Cu sunete dulci cad resturile din găleata/ de gunoi va trece coțofana să vadă/ ceainicul așteaptă nostalgic șuieră curind/ cu silabe fierbinți și grăbite nu ești pieptănată/ îi spune femeii musca din fereastră nu-i nimic/ mai târziu probabil duminică înainte de prinz iată/ aluatul crește cu toate surprizele dimineții/ nu mai sînt singură prin vecini se dezlanțuie/ clămpănitul tocătorului e-o căsăpeală mărunță/ apoi vin imnurile radioului cresc din beton/ odată cu soarele mugind în fereastră/ azi scrie în horoscop spălatul rufelor ceapă/ și scurtă plimbare la cimitir cu fluturii” (*Dimineața*). Priveliștea cosmică apare trasată doar din câteva tușe, precum ar pro-

ceda un pictor japonez: „Aceste pietre/ deasupra lor un strat de frunze/ deasupra frunzelor negura/ deasupra negurii cerul/ aceste pietre/ sub ele/ sînt citeva litere citeva semne” (*Deasupra lor*). Dar sub acest strat elementar se ascund mecanisme revelatoare de sensuri ce largesc considerabil miza discursului, subminind conjecturala simplitate. Cele văzute semnifică nevăzutele, imanența punctează transcendența, în montaje în care superfiția simplă se dovedește doar o mască a ireductibilității misterios. Bardul intuiește labirinticele căi dintre aparență și esența fenomenelor, cu atit mai tulburătoare cu cit ele aparțin zonei abandonate, perimate: „Iubito din bucătăria noastră dispăre treptat/ mirosul metafizic al legumelor însăși perdeaua/ asistă atentă la transformările umbrelor calme/ persistă pretutindeni un gust de sare umedă/ se întunecă plinea frumoasă a zilelor/ iar peștele verii boalește în fîntina din cer/ auzi cum clopoștii de lemn pe sfori de vînt/ anunță o trecere și mai adîncă? dispăre treptat/ urma de argint a păianjenului de pe tavan roagă-te/ îngerului închis în gutuie să nu ne lase cumva/ în frigul din somn despărțiți” (*Din bucătăria noastră*). De reținut asocieri precum „mirosul metafizic al legumelor”, „fîntina din cer”, „clopoștii de lemn pe sfori de vînt/ anunță o trecere și mai adîncă”, „îngerul închis în gutuie”, care acordă naturii moarte o perspectivă de adîncime, pipăind „sufletul lucrurilor”.

Incontestabil, autorul *Arheologiei blinde* are un suflet bucolic, nutrit însă de impresiile unui sat „civilizat”, ale unui mediu în care natura se întrepătrunde cu alcătuirile toposului de origine, cel al Banatului, intersecție a unor factori de civilizație și timpuri specifice. Inteligența fină a poetului fixează tocmai această particularitate etnopsihologică pe pelicula sa evocatoare, convertind-o într-o particularitate lirică. Peisajul, ocupațiile omenești, mica tehnică și jovialitatea provincială, calendarul și meteorologia se

contopesc într-un tablou subtil unitar, tangent la luminozitatea picturii naive. Sau cum spune Blaga privitor la „satul bănățesc”: „Tot ce ține – în sens larg – de etnografic ia proporții pline și întortocheate; e parcă o etnografie crescută din tihna senzuală a unei duminici fără sfîrșit”: „Era o zi senină de vară, cînd menta/ colorează în verde lumina/ iar ei erau cu toții veseli/ erau puțin înroșiți de vin și emoție/ (Imi amintesc: erau cu toții ușor amețiți)/ au ieșit împreună în curte/ pe gard au pus un covor (să nu-i vadă/ moartea ascunsă în ochii vecinului!)/ și fotografii i-a așezat după un fel consacrat/ (bunicul, de-abia sosit din America/ desigur, în mijloc, pe scaunul nou!). Și-apoi/ fotografii a bătut din palme iar ei au zîmbit/ aparatul Agfa a tăcînit discret/ și cu toții au răsufletat ușurați/ și au spus: «O, azi e-o zi minunată, să bem mai departe»/ și au ris și-au cîntat/ (*Îți mai aduci aminte doamnă și în finul de curînd cosit*)/ au cîntat și deodată, spre seară/ cerul s-a umplut de nori și de fulgere/ și a coborît o ploaie torențială/ și inundația i-a înghițit pe toți...” (*Moment romantic*). Ca printr-un binoclu ce îndepărtează, Petre Stoica percepe viața la un (mic) interval istoric, circumscrisă de-o „belepocă” suav-melancolică, proiectată în eternitate. E și o epicizare a viziunii sentimentale, personajele și recuzita lor prăfuită dobîndind statutul de metafore *sui generis*. Parcă asistăm, după cum indică, într-o judicioasă prefată, Cornel Ungureanu, la „o înviere din morți”, la „un bal de fantome”: „Pilpie molii/ cuminți, răbdătoare... Din fotografia iodată/ cavaleristul cu grad de caporal/ privește melancolic/ spre satul natal... Cambii, foi de vite, chitanțe/ de la «S.A./ de asigurări Transsylvania»... Pălăria mea tiroleză... În noaptea de-aici/ s-a stins și ochiul/ penei de pînă... Praf de tutun/ pe imaginea taurului comunal/ premiat demult... În calendarul pe o sută de ani ceara și petele creionului chimic/ au stricat înțelesul/ scurgerii vre-

mii... Îngerul de gips, adus de la tîrg/ păzește deasupra/ acestui mormînt” (*Într-un sertar*). Strategic situat pe confiniile dintre natură și cultură, poetul extrage din amindouă esența „melancoliilor” sale „inocente”. Structurale și în egală măsură sirguincios exersate pe claviatura liricii: „Melancolia se învață în fiecare zi/ dacă nu te-ai născut cu fluturile acesta pe degete/ ascultă zornăitul alunelor/ și recită oda transumanței/ sau exersează vesel în vis aria vînzătorului de păsări/ dar nu ironiza niciodată înalta catedră/ de la care vobește cu patos/ capra cu ochelari dacă totuși/ mai crezi în mecanismele vîntului/ seara/ cînd trec soldații cîntînd” (*Dacă totuși*).

SE VEDE de la o poștă că atitudinea lui Petre Stoica e una retracțilă. Poetul se retrage din spațiu ca și din timp, precum din dimensiuni obiective, amenințătoare, găsindu-și refugiul subiectiv într-o ambianță „idilică”, tradițională, însă nu chiar... arhaică, retrogradată doar pînă la condiția modestă a confortului modern, precum și într-o îmbătrînire cochet-premată. La bufetul sîtesc nu sînt excluse, în acompaniament de țuică fiartă, discuțiile amalgamate, bunăoară despre crescătoria de melci și... Roland Barthes. E ca și cum un individ ar purta un frac peste cioareci. Poeticeasca evaziune are o constantă picanterie stilistică, o extravaganță moale ca un soi de revanșă asupra cedărilor: „Ninge peste această localitate idilică despre care/ se spune că ar avea și un telefon/ cit de frumaosă este iarna la noi în Balcani/ emblema ei e șoricul de porc/ stau la fereastră și privesc țurțurii de ghiață/ iată-mă iarăși în colivia copilăriei/ cînd mîncam compot de prune afumate și doream/ să ajung ofițer de marină/ acum sînt un bătrîn ponosit căruia la bufet/ sătenii îi spun ironic trăiască domnu poet/ nu eu mi-am ales o asemenea meserie stupidă/ sînt victima parcelor/ orătăriile dorm de mult/ amintirea se spulberă

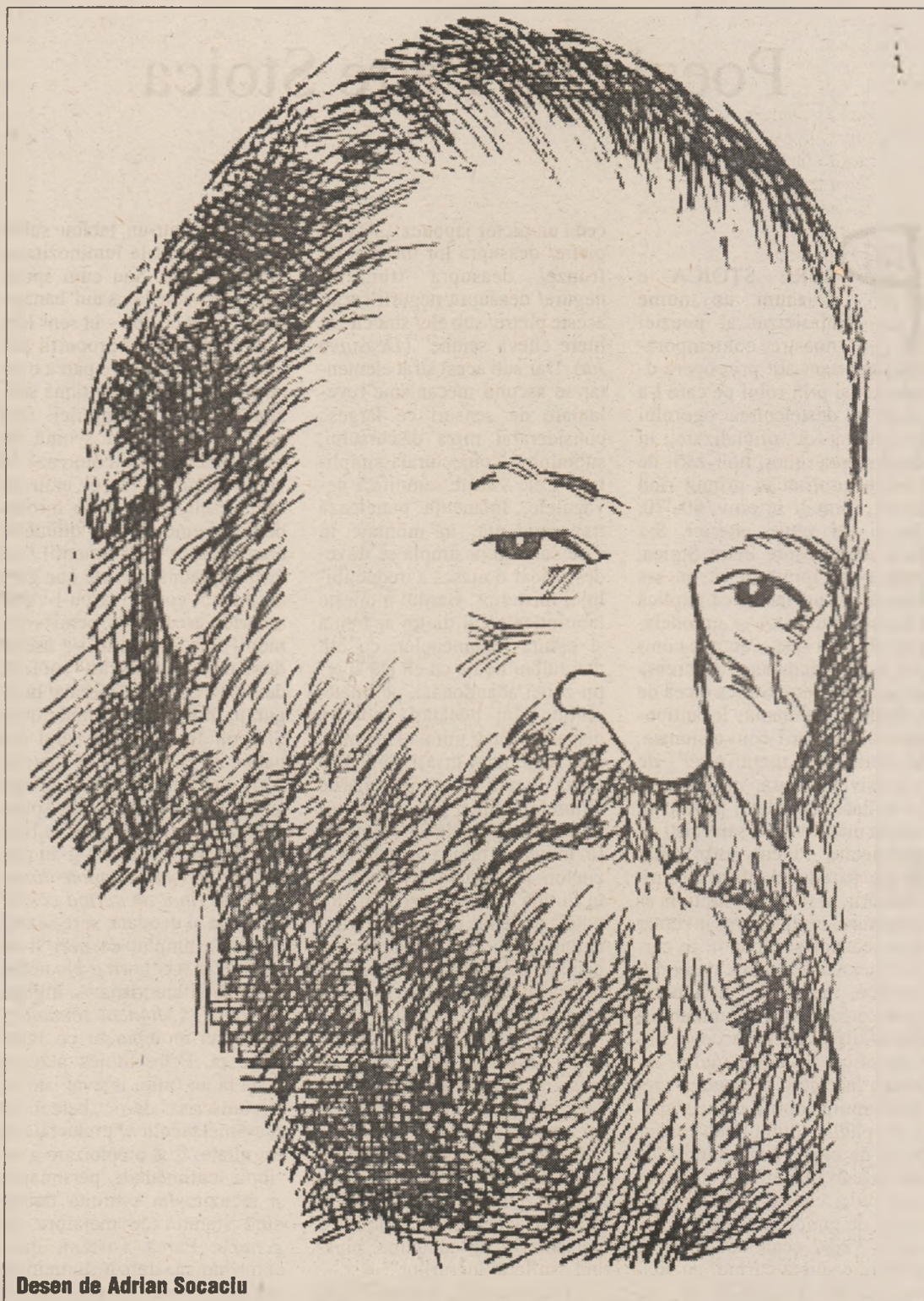
și apa îngheață/ în soba mea țărănească focul e-o limbă de aur/ ce șuieră fraze de basm/ Paulina se piaptăna bem țuică fiartă și discutăm/ despre Roland Barthes și despre viitoarea noastră/ crescătoria de melci” (*Jurnal [IV]*). Dar retragerea cea mai profundă se produce spre extremitatea originară a vieții. Autorul *Casetei cu șerpi* e magnetic atras de copilăria cea doldora de „miracole” simple care constituie în fond o paradigmă a ființei sale permanente: „Un copil se plimbă cu o bufniță uriașă pe umeri/ un copil incalcă smeul și ajuns în văzduh trage norii de urechi/ un copil îndreaptă săgeata spre o farfurie sburătoare/ un copil pe coama casei își scoate limba să i-o îndulcească soarele/ un copil scrie cu creta pe garduri cum o cheamă pe iubita vîntului de seară/ un copil deschide un tranzistor și ademenește cu melodiile sale timpitele de ciori/ un copil înoată voinicește printr-o piatră extrem de lungă/ un copil strivește sub călcie branhiile unui pește pârșos/ un copil o cere în căsătorie pe Scufița Roșie/ un copil își pune pe rană o aripă de fluture/ un copil dorește să-i crească mustăți ca atare își lipeste o rînduică sub nas” (*Un copil*). Ce e acest copil căruia i se închină un imn jemanfîșist decit un poet *in statu nascendi*? Un poet spontan, apt a se produce la infinit? După cum poetul nu e decit un *homo ludens*, un copil întîrziat ale cărui producții reflectă regulile estetice ale jocului în sine. Spicuim din Roger Caillois citeva trăsături ale jocului ce pot fi proiectate nemijlocit asupra creației poetice: o activitate „liberă”, „imprecisă”, lăsînd „o anumită latitudine în necesitatea de-a inventa”, „neproductivă” în sens pragmatic, „reglementată, instaurînd pentru un timp limitat o legislație nouă”, „fictivă”, asociindu-se cu o „conștiință specifică a realității” sau cu una a „irealității asumate în raport cu viața curentă”...

(va urma)

Profil Leonid Dimov

Sufletul nocturn

Desen de Adrian Socaciu

L EONID DIMOV a fost un mare degustător al fantasmelor nocturne, un explorator al lumii visurilor. El a elaborat o adevărată "artă de a visa", pe care a teoretizat-o și a instrumentalizat-o în poetica onirismului. Simțindu-se în lumea reală ca un străin (în sensul existențialist, camusian, al cuvântului), poetul se revendica drept un locuitor al unei lumi feerice, la care avea acces prin ferestrele visului. Această lume i se dezvăluia ca având o putere de fascinație, o frumusețe și o consistență incomparabil mai puternice decât viața de zi cu zi. "Dar ce minunat, multicolor și nesfârșit, acest ținut al visurilor mele, singurul meu bun, singura mea lume, singura mea împărăție, față de viața mea, searbădă, redusă la o simplitate fără culoare, înfrântă de mult, de puteri uriașe și oarbe." (59) În mai multe rânduri, Leonid Dimov a tematizat opoziția dintre existența reală și existența onirică, clamând, ca un adevărat post-romantic și post-suprarealist, supra-eminența celei de-a doua asupra celei dintâi: "Vezi, există lumea noastră reală, comună, plictisitoare. Și există lumea din noi ireală, frumoasă, diversă. Există - vreau să spun - lucrurile care se întâmplă aievea și lucrurile care se întâmplă în vis. Dacă primele te plictisesc și te supără, celelalte dimpotrivă, te atrag și te înfricoșează." (32) După cum afirmă Marina, cea de-a doua soție a poetului, "Dimov făcea parte dintre oamenii care iau seama la ce visează - cu seriozitate, poate mai mult decât la ceea ce i se întâmplă «diurn și stupid», cum ar fi zis el".

Iubirea este o sursă de energie pentru viziunile nocturne. "Atâtea gânduri zac încă nedezgropate în cimitirul minții mele. Și atâtea visuri se ascund încă pe după vâlurile închipuirii mele" (12), mărturisește poetul într-o scrisoare. Tocmai acesta va fi rolul pe care el îl atribuie dragostei, de revelator al negativului filmului din somn. Infuzat de energiile erosului, tânărul simte că nucleele de imagini ascunse în el înfloresc în mirifice lumi interioare. În mai multe rânduri, Leonid își împărtășește euforia fantasmatică pe care i-o provoacă sentimentul de dragoste. "Abia aștept să adorm și să visez. Sunt sigur că te voi visa pe tine." (13) "Noapte de noapte te visez însă, și visurile parcă sunt aievea. Multă bucurie îmi aduc nopțile. Ca de altfel întotdeauna." (87) "Luci, eu trăiesc într-un fel de miraj continuu. Nici nu

știu cum trec zilele. Noptile parcă sunt treaz. Visurile parcă sunt aievea, lumea reală pare transfigurată într-un vis uriaș. Și asta numai pentru că te iubesc, și iubirea a devenit atât de adâncă încât uneori, când simt că sunt trist de tot, râd de veselie." (88)

Iubirea lui Leonid Dimov pentru Lucia a fost o neîntreuptă încercare de modelare a iubitei după propriul ideal. Poetul amintește în mai multe scrisori de "visul alb", un vis nupțial androginic, în care iubita se contopește cu el într-o singură ființă. "Acum nu mai sunt așa. Am revenit la viață. Trăiesc din nou cele două vieți. Sunt actor și spectator. Numai că acum se adaogă și o a treia viață: visul meu alb. N-am renunțat la singurătate. Mi-am dat însă seama că nu pot fi cu adevărat singur decât atunci când te îngemănez, când te înglobez în mine. Pentru că noi doi trebuie să facem una." (95) Ceea ce își propune noul Pygmalion este ca, în locul singurătății, personificare a dublului absent, să materializeze figura iubitei, pentru ca, prin această substituție, să poată intra într-o conjuncție fericită cu golul din sine însuși. Iubirea se vrea, evident, un remediu pentru ruptura interioară.

Visul joacă un rol crucial în transfigurarea iubitei. Visătorul creează un *eidolon*, o imagine vapoasă, un dublu de vis al iubitei sale. "Lucia, încă mi-i drag să-ți rostesc numele. Dar numele nu mai e al tău. E numai numele unei fantome care nu trăiește decât în vis. Și visurile sunt atât de stranii, și lumea lor e atât de multicoloră că parcă îmi pare bine că am ajuns să te iubesc uneori în vis." (39) Ființa reală este sublimată într-o făptură ideală, care evoluează pe geodezicele unui univers paralel. Lucia de vis ajunge să o suplinească și să o înlocuiască pe Lucia reală, iar cea de-a doua ajunge să o ia la rândul ei drept model pe cea dintâi. "Ai vrea să știi cum arată Luci cea visată. Este tot Luci însă nu aievea. Ai vrea să fii la fel cu Luci din vis. Crede-mă, pentru asta, singurul meu ajutor este să nu-ți spun visul." (96) Leonid Dimov continuă din acest punct de vedere linia de evoluție a literaturii noastre interbelice, care urmărise, prin personaje precum "rusoaica" lui Gib Mihăescu, decantarea realului în imaginar, sublimarea femeii reale în iubită fantasmatică.

Erosul este folosit așadar ca un stimulator al activității imaginare. Hrânindu-se la sursa sa de energie, visul capătă acea consistență care îi permite să înlocuiască realitatea. Dedicat reveriilor, Leonid Dimov con-

turnează principiul realității și reușește să creeze un univers fantasmatic compensatoriu, unde domnește principiul plăcerii, al îndeplinirii magice a dorințelor, unde visătorul este un demiurg. Tot ceea ce este strâm în realitate își găsește îndreptarea în lumea nocturnă, îndrăgostitul devenind dintr-un învins un învingător, dintr-un ratat un erou: "Și pentru a treia oară am avut viziunea unei alte lumi care va fi, care este, o lume stranie, înspăimântătoare

și măreață, o lume în care eu sunt stăpân, o lume în care toate mi se supun, o lume după chipul și asemănarea mea. Și în mijlocul acestei lumi erai tu. Dar nu semănai cu tine. Pentru că erai roaba mea, pentru că puteam face cu tine tot ce voiam, pentru că erai numai un obiect al meu, și totuși eu mă închinam ție și cu toate că știam că puterea mea e nemărginită, eram sclavul unei slave." (60) Lucia de vis devine zeita căreia, în cadrul ritualului

unor nupții paradisiace, demiurgul oniric îi pune la picioare creația sa.

Percepția onirică a devenit la Leonid Dimov un fel de a doua (sau poate primă) natură. Știm că poetul avea "mișcări foarte elegante și lente", parcă pentru a nu tulbura prin agitația sterilă a zilei substanța pufoasă a visurilor. La antipodul unui Nichita Stănescu, Leonid Dimov era un înșingurat și un introvertit, căruia nu îi plăcea să ia parte la viața colectivă ori să

vorbească în public. El proteja în felul acesta viziunea din interior, perspectiva onirică asupra lumii, în așa fel încât să o poată extinde și asupra realității. După spusele sale, el ar fi reușit să nu altereze prin luciditate intuiția magică a copilului din el, să păstreze continuitatea dintre real și vis: "De la 2 ani nu reușesc să deosebesc ceea ce mi se întâmplă în vis de ceea ce mi se întâmplă treaz fiind și-am rămas așa până azi". În felul acesta, poetul a fost capabil să mențină integră capacitatea infantilă de a sublima realitatea, de a transfigura sordidul diurn în feerie. Marina susține că, pentru Leonid Dimov, "există o oarecare continuitate între cotidian și vis, în sensul că proiecta asupra cotidianului o dimensiune de vis, cred că din fire. Cele mai banale clipe erau scoase din regimul ordinar."

O explicație psihanalitică nuanțată a rolului jucat de creația literară în conflictele individuale a fost oferită de Jean Delay, care a arătat modul în care conflictul nevrotic constituie o sursă de insatisfacție care îl face pe individ să încerce să-și reorganizeze lumea și sistemul de valori. Opera nu este atât un simptom al nevroticului, ci o soluție estetică a acesteia, un răspuns capabil să-l modifice pe creator. Ea face posibilă stabilirea unui nou echilibru, a unei "armonii care nu exclude disonanța", transformând slăbiciunea în forță și sfârșirea în prilej de evoluție și autodepășire¹. Prin scris, Leonid Dimov și-a reconstruit o identitate și și-a reorganizat un nou sistem de repere existențiale. Vocația, "geniul" pe care îl invocă și îl asumă cu modestie, dar și cu fermitate, a fost și răspunsul ființial prin care poetul și-a luat sub control trauma și a transformat-o în sursă de energie. Depresia cronică, melancolia universală care îl stă-

pânea și care, adeseori, în scrisori, îl împinge la gândul sinuciderii și al morții, a fost mereu și eficient ținută în frâu de către conștiința vocației, de sentimentul că destinul său are un scop, de responsabilitatea față de har.

Este semnificativ în acest sens faptul că una din primele scrisori către Lucia atacă fără ocolișuri "secretul" pe care se formase personalitatea lui Leonid Dimov, secret adânc îngropat și protejat de cenzuri și inhibiții aproape insurmontabile. Povestind despre ascendența sa evreiască pe linie paternă (Leonid era fiul lui Naum Mordcovici) și despre peripețiile schimbării numelui tatălui (în 1941, în urma unui proces de paternitate, Leonid este declarat "copil natural" al Nadei Dimov și primește numele de familie al mamei sale), tânărul subliniază că, "nici astăzi, nici un coleg nu știe adevărata mea istorie. Și asta din pricină că am păstrat secretul cu mare grijă, reușind până la urmă să-l uit și eu." (1) Evident, poetul nu a uitat pur și simplu întâmplarea, ci a refutat-o. Cu atât mai admirabil este curajul său de a se deschide complet în fața iubitei, învingând bariere și rețineri vizibile. Or, el face acest lucru prin scris. Ceea ce nu a putut spune nimănui, ceea ce nu a putut verbaliza, devine accesibil prin cuvântul scris, în spațiul protejat și izolat al foi de hârtie. Deschizând o fereastră asupra traumei nucleare a poetului, corespondența sa de dragoste așază întreaga relație cu Lucia sub o lumină a direcției nemediate, a esențialității, a spontaneității și sincerității fără limite. Barierele incommunicabilității verbale, ale autismului existențial, au fost sparte prin instituirea acestui canal de comunicare profundă, aptă să îl răscumpere și să îl mântuiască pe însingurat.

Scrisul devine modul de

existență al eului profund al tânărului Leonid. Prin scris, continentul scufundat al sufletului nocturn al viitorului poet începe să emeargă masiv la suprafață. Scriitorul devine conștient de faptul că adevărata sa personalitate, pe care lumea alienantă de afară o silise la reclusiune, poate în sfârșit să capete glas: "Care sunt uneltele prin care spiritul meu încearcă să se împlinească? vorbele. Ești fericită că activitatea ta nu se desfășoară în acest ținut plin de fantasmă, de prăpăstii și de cături." (51) Scrisul reușește să dea realitate, să în-ființeze universul fantasmelor onirice, al imaginărilor matern (în accepțiunea lui Lacan). Găsim în scrisorile către Lucia primele tușe ale universului artistic, atât de bogat în trăiri magice, pe care îl va dezvolta mai târziu Leonid Dimov în poezia sa onirică. Scrisorile au o triplă funcție, de oglindă ce facilitează reflecția și înțelegerea a ceea ce li se întâmplă celor doi, de univers compensatoriu ce se substituie lumii reale, și de mijloc de seducție a iubitei prin expunerea bogăției sufletești a îndrăgostitului.

Întâi de toate, epistolarul este un fel de microscop în care sunt privite întâmplările erosului. Surprinsă într-o adevărată suită de imagini nu filmice, ci scrise, iubirea celor doi tineri poate fi urmărită trecând prin toate meandrele, prin toate clipele de beatitudine sau de depresie ale pasiunii furtunoase. Tulburate, chinuite, scrisorile lui Dimov din această perioadă joacă între mai multe ape și tonalități: pe de o parte, ele sunt expresia unui romantism erotic genuin, cu inflexiuni onirice și imagini fulgurante, ce se modelează după ritmuri aproape de vers, în care transpare prospețimea, tinerețea trăirii, a implicării viscereale, ființiale; de cealaltă, ele fac simțită un fel de oboseală și depresie, de viață trăită accelerat, de "bătrânețe" a poveștii de dragoste, care pare a se desfășura în cronologia distorsionată, dilatăta, din *Tinerețe fără bătrânețe*.

În al doilea rând, epistolarul construiește o realitate paralelă compensatorie, ce se substituie lumii agresive și nefericite de afară. Cu ajutorul scrisorilor, îndrăgostitul suplinește, în spațiul foi albe de hârtie, ceea ce îl dezamăgește sau îl trădează în spațiul existenței reale. Lucia din vis, care o dublează pe Lucia în carne și oase, este continuată printr-o "Lucia din scris". Scriind, tânărul umple cu prezențe fantasmate golurile și absențele persoanelor fizice, a iubitei în primul rând.

În sfârșit, în al treilea rând,

am primit la redacție

Cărți

- Barbu Cioculescu, *Lecturi de vară, lecturi de iarnă*, București, Ed. Vremea, 2003 (critică și istorie literară). 240 pag., 100.000 lei.
- "Dosarul" Mircea Eliade, VIII (1967-1970). *Reabilitare provizorie*, cuvânt înainte și culegere de texte de Mircea Handoca, București, Ed. Curtea Veche, 2003. 264 pag.
- Mircea Ivănescu, *versuri poeme poezii -altele aceleași vechi nouă*, antologie și prefață de Matei Călinescu, Iași, Ed. Polirom, 2003. 440 pag.
- Dan C. Mihăilescu, *București. Carte de bucată*, București, Ed. Fundației Pro, 2003. 152 pag.
- Gabriel Chifu, *Bastonul de orb*, poeme, București, Ed. Cartea Românească, 2003. 80 pag.
- Patrel Berceanu, *Planetă de poet*, Craiova, Ed. MJM, 2003 (versuri; cuprinde și un dosar de referințe critice). 144 pag.
- Maria Urbanovici, *Ce-ar fi să-i dezbrăcăm sufletul?* (Fabula rasa II), București, Fundația Luceafărul, 2003 (versuri). 126 pag.
- Gheorghe Izbășescu, *Salonul de vară*, roman, vol. I - *Dubla înfățișare*, prefață de Cornel Moraru, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2003. 170 pag.
- Carmen-Ligia Rădulescu, *Bujor Nedelcovici: utopia realității și realitatea ficțiunii*, eseu, București, Fundația Luceafărul, 2003 (cupr. și un dosar critic, ca și o schiță bio-bibliografică). 138 pag.
- Cristian Cribășan, *Delicte minore sau kitschul cel de toate zilele*, București, Ed. Fundației Pro, 2003. 212 pag.
- John Keats, *Poezii*, traducere de Miron Kiropol, București, Ed. Albatros, 2001. 128 pag.
- Flavia Cosma, *Amar de primăvară*, București, Ed. România liberă, 2003 (versuri). 88 pag.
- Gherasim Rusu Togan, *Nefericiri întâmplătoare*, roman, Ed. Libertas, 2003. 152 pag.
- Irisz Menyei Chiorean, *Cioburi dintr-o dragoste albastră*, Târgu-Mureș, Casa de editură "Mureș", 2003 (versuri). 62 pag.
- Silviu Viorel Păcală, *Târgul de felinare*, 103 poeme, prefață de Aurelian Titu Dumitrescu, Slatina, Ed. Alutus, 2003. 144 pag.
- Ion Cărdă, *Pantumuri, sonete și alte versuri (I)*, Timișoara, Ed. Augusta, 2003. 94 pag.
- Dumitru Pricop, *În căutarea muntelui albastru*, Focșani, Ed. Terra, 2003 (versuri; prefață de Viorel Dinescu). 80 pag.

Reviste

- *Antiteze*. Nr. 14-15, 2003. Piatra Neamț. Redactor-șef: Cristian Livescu. Despre avangardă scriu în acest număr Adrian Alui Gheorghe, Vasile Spiridon, Emil Nicolae, Cristian Livescu. Interviu numărului cu Ioan Flora. Comentarii polemice, eseuri și articole semnează Luca Pițu, Liviu Ioan Stoiciu, Petru Ursachi, Mircea A. Diaconu.

Note:

¹ Materialul biografic folosit în acest studiu este preluat, aproape în întregime, dintr-un corpus de scrisori de dragoste ale lui Leonid Dimov către prima sa soție, Lucia Salam. Am publicat o parte din aceste scrisori în numerele 11-12/2002, 1-2 și 3/2003 ale revistei *Steaua*. Întreg corpusul urmează să apară într-un volum la Editura Polirom. În continuare, indic între paranteze numărul scrisorii din ordinea pe care am stabilit-o în acest volum.

² Marina Dimov, "Calatorie cu Leonid Dimov", *Consemnează Dan Grădinaru*, în *Caiete critice*, nr. 3-4, 1992, p. 47.

³ Vezi studiul meu "Literatura interbelică. De la *Filia la Nekos*", în *10 Studii de arhetipologie*, Cluj-Napoca, Dacia, 1999.

⁴ Marina Dimov, "Calatorie cu Leonid Dimov", p. 45.

⁵ Citat de Dan Grădinaru într-o Anexă la studiul "Note despre poezia lui Leonid Dimov", în *Caiete critice*, nr. 3-4, 1992, p. 42.

⁶ Marina Dimov, "Calatorie cu Leonid Dimov", p. 48.

⁷ J. Delay, *Névrose et création*, în *Aspects de la psychiatrie moderne*, Paris, Presses Universitaires de France, 1956, pp. 79-115.

epistolarul este și un instrument de seducție, singurul de altfel pe care îndrăgostitul îl consideră apt pentru o asemenea funcție. Aceasta deoarece sentimentul său este că numai scrisul îi reflectă adevărata personalitate, ființa profundă. Adeseori, Leonid Dimov contrastează bogăția de trăiri interioare pe care el le dăruiește iubitei cu toate celelalte împliniri materiale pe care alți bărbați i le-ar putea oferi femeii. Conștient de inadaparea sa socială, de ratarea sa deliberată, de lipsa de atuuri materiale, poetul își oferă "geniul", înțelepciunea, profunzimea, sensibilitatea.

De aceea, chiar dacă el nu se va fi gândit nici o clipă la o posibilă publicare ulterioară a acestor scrisori, ele sunt totuși foarte îngrijit concepute, foarte culte, foarte "frumoase". Valoarea lor estetică incontestabilă se datorează atât responsabilității pe care tânărul Dimov o asumă față de propria vocație, pe care sub nici un chip nu și-ar permite să o desconsidere dând cuvintelor o întrebuințare "joasă", profană, cât și scopului de seducție erotică pe care el îl atribuie scrisului.

Corin Braga

(fragment dintr-un studiu)

Ioana Postelnicu

Evocări spontane

IN ANUL 1933 am poposit mai mult timp, împreună cu soțul meu, în Germania. Am receptat de la început, la Berlin, atmosfera unei capitale care se deosebea de toate celelalte văzute până atunci în călătoriile noastre. Dar ca arhitectură îmi amintea de Sibiu, burgul transilvan în care, de când eu nu aveam nici șase luni, părinții mei s-au stabilit pentru totdeauna. Îmi erau familiare clădirile trainice, bulevardele largi, monumentele, aerul trecătorilor, magazinele, tramvaiele, toate părând o reproducere a orașului copilăriei mele. Limba vorbită de trecători avea sunete cunoscute, era o limbă pe care am auzit-o în copilărie, pe străzile sibiene. Sonoritățile ei s-au imprimat în percepția mea de când am fost dusă de tata la grădinița germană de pe strada Măcelarilor. Ce vedeam îmi aducea aminte de acel timp.

Dar erau și aspecte care mă nedumereau în spectacolul străzilor berlineze, precum mulțimea uniformelor militare, a oamenilor care băteau pasul în cadență, la început părându-mi-se

că fac parte dintr-o reprezentație teatrală desfășurată într-un spațiu cazon. Nu înțelegeam ce se întâmplă. La câteva zile după sosire am fost și mai nedumerită de apariția unui grup de bărbați în uniformă care au intrat în localul în care luam masa, la hotel, și i-au legitimat pe toți clienții. Se petrecea ceva neobișnuit, în contrast cu impresia de trăinicie pe care o emana Berlinul, cu marile case în care păreau să locuiască în tihnă și siguranță berlinezii. Apariția neașteptată a acelor organe de pază, cu totul inexplicabilă pentru noi, care străbătusem până atunci și alte capitale europene, ne punea semne de întrebare, fără a ne tulbura totuși prea mult. Am continuat să colindăm orașul vizitând uriașe magazine în care erau etalate tot felul de produse, expuse cu fanterie, smulgându-ne exclamații de admirație. Am urcat treptele înșurubate în armătura marelui turn, care amintea un moment crucial din istoria orașului Berlin. Am poposit pe treptele Pergamonului, care reprezenta un aspect din istoria Eladei, fixată în zidirea veche a monumentului, înainte cu peste două mi-

lenii. Am coborât de-a lungul râului Spree spre o magnifică așezare aflată într-o pădure la câțiva kilometri de Capitală, un loc excepțional de agrement, amenajat pentru recreerea populației iubitoare de natură. Am avut prilejul să petrecem câteva ore în mai multe locuințe berlineze somptuoase. Gazdele noastre mai mult făceau haz de controalele de pe străzi. Germanii încă se amuzau, fără a avea simțământul primejdiei care se apropia de ei. Bineînțeles că nici noi nu intuim nimic din ce va urma și nici urmările grave pe care le putea avea luarea în derădere a măsurilor de restricție impuse locuitorilor.

De-abia astăzi, când consemnez aceste întâmplări, îmi dau seama că am trăit la fața locului un moment crucial, acela în care Hitler luase în mâini soarta Germaniei. Nu ne dădeam seama că trăiam un moment istoric. Am fost uimită, la câțiva timp, de alte reglementări și dispoziții, cum era aceea de a controla gospodăriile cetățenilor impunându-li-se să gătească doar un singur fel de mâncare pentru prânz așa numitul *Eintopf*. Am înțeles că aceste

restricții și controale se răsfrângeau asupra întregii țări, supusă la tot mai multe constrângeri.

Ne-am întors în țară fără a înțelege totuși prea mult din ceea ce se pregătea în lume. Călătoriile noastre au continuat în anii următori. L-am însoțit pe soțul meu în țări ale Europei în care aș fi putut să văd semnele îndreptării spre dezastrul din anii următori, pregătit omenirii de Hitler. Dar nu le vedeam, nu percepeam acele semne căci eram pe atunci foarte străină de fenomenele politice și de procesele sociale. Nu izbuteam să fac legături între evoluțiile din diferite țări ale lumii.

Întoarsă acasă îmi duceam viața umplând pagini întregi dintr-un caiet în care schițam posibile drame și întâmplări ale unor personaje imaginate de mine, purtate în adâncul ființei mele. Îmi duceam viața în perimetrul unei căsnicii normale, netulburată de conflicte casnice sau de evenimente ivite intempestiv. Totul se desfășura cu regularitatea unui orologiu, într-o cadență de netulburat, totul era perfect în regularitatea unei vieți care curgea asemenea apei liniștite, domoale. Era prea bine, fără asperități și fără stridente în felul cum decurgea viața noastră. Soțul meu avea frământările lui legate de profesie și de viitorul nostru în acea epocă, dar eu nu participam la ele. Mă adaptasem acelei monotonii confortabile din care nu căutam să evadesc.

Eram străină de preocupările soțului meu, cum spuneam, de parcă am fi trăit la distanțe kilometrice unul de celălalt. Nu comunicam decât în limita necesităților diurne sau nocturne, a obligațiilor familiale obișnuite, pe care mi le îndeplineam rămasă într-o ingenuitate împărtășită caietului meu. Paginile caietului le umpleam cu tot ce visam în lungile ceasuri petrecute alături de soțul meu cufundat într-un somn reparator. Viața galopa în anii aceia atât de bogați în evenimente, dar trecând pe lângă mine, ocolindu-mă, lipsită de explozia vreunei întâmplări care să-i zdruncine banalitatea în care mă complăceam.

Citirea unei cărți mă izola de orice altă preocupare. Ea îmi producea satisfacție și îmi umplea multele ceasuri de care dispuneam pentru a medita și visa. Cu soțul meu vorbeam, desigur, când se întorcea de la slujbă, dar ceea ce ne spuneam nu cred că se ridica la înălțimea unei conversații. Încercam să-l implic în preocupările mele literare, dar schimbările noastre de idei erau sărace în conținut și deseori întâmpinau o greutate de a stabili între noi o punte, un drum comun, care să ne satisfacă. Renunțam dezamăgita de e-

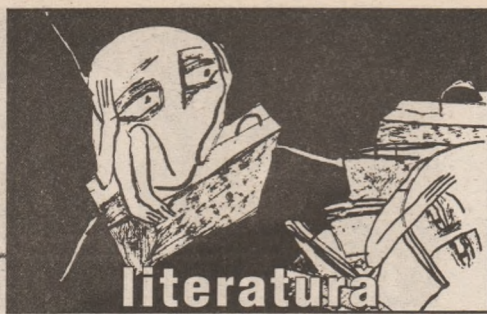
forturile mele sterpe. Mă izolasem în dramele cărților pe care le citeam, în farmecul urmăririi eroilor ale căror întâmplări mă acaparau și mă stimulau totodată. Notam impresii, idei în caietul meu cu multe pagini, în care povesteam lucruri visate, imaginam întâmplări, subiecte lipsite de substanță reală.

Mă îmbogăteam în fiecare zi cu perceperea unor trăiri imaginate, n-aveam cerc de prieteni și în Capitală mă simțeam străină. Singura ființă care m-ar fi putut stimula era soțul meu, dar comuniunea cu el, am mai spus-o, nu se petrecea decât în rutina zilnică. Ceea ce el îmi oferea răspundea prea puțin aspirațiilor mele spirituale. O carență pe care el nu o simțea. Era mândru de tână femeie de la brațul său și a cărei înfățișare elegantă îi sporea orgoliul de a-i fi aparținut. Părăseam luxoasele locuri unde poposeam adeseori, ca la finalul unui act dintr-o piesă de teatru. Afară ne regăseam tot noi, neschimbați, fiecare cu trăirile lui și cu segmentul propriu de împliniri dincolo de care nimic comun nu ne lega. Cel puțin eu așa simțeam după primii ani ai căsnicii noastre. Iar în jurul nostru evenimentele se precipitau, oricât aș fi vrut eu să le ignor.

Mi-aduc aminte de o zi în care, oprindu-mă pe trotuarul de la cofetăria „Scala”, am privit defilarea unor tineri care mărșăluia cadențat, cuprinzând tot spațiul larg al bulevardului. Brusc mi-a apărut înaintea ochilor imaginea acelor grupuri în uniforme pe care cândva le văzusem în Germania și a militarilor care năvăliseră în restaurantul berlinez unde prânzeam. Acelor imagini vechi le răspundea ca un ecou pășirea cadențată a tinerilor pe bulevardul bucureștean. Înghesuită între privitorii opriți la marginea trotuarului m-am uitat cu ochi mirați la tinerii plini de energie, care treceau în pas de defilare, umplând văzduhul cu o melodie răsunătoare auzită atunci pentru prima oară. M-am speriat ca de o molimă apărută din senin. Am înțeles că mă aflam de mult în captivitatea acelei molime, de care nu luasem act până atunci. M-am retras din mulțime cu un simțământ ciudat de teamă și de neînțelegere. Mi-am amintit și de acel singur fel de mâncare aprobat în gospodăriile cetățenilor berlinezi, constrânși la un regim de austeritate.

De-abia astăzi, când consemnez aceste amintiri, îmi dau seama că am trăit tragice întâmplări din istoria Germaniei dusă la catastrofă, cu repercusiuni asupra întregii Europe. Era pentru noi un avertisment pe care atunci nu l-am perceput.

(fragment)

cronica edițiilor

de Cornelia Ștefănescu

Ineditele Agârbiceanu

RONICA de față este determinată de apariția romanului *Frământări*, al 18-lea volum din an-

samblul ineditelor Agârbiceanu, care debutează cu volumul 13. Noua angajare editorială răspunde, peste ani, dorinței scriitorului de a-și fi văzut publicată opera, în întregime. În 1962, când a înțeles că dorința îi rămâne numai la stadiul dezideratului, Ion Agârbiceanu solicită Editurii pentru Literatură restituirea manuscriselor, gest marturisit poetului Ion Brad, în scrisoarea datată Cluj, 28. III. 1962. Limbajul solicitării respiră printre rânduri, intransigență și scepticism. La vedere însă, rămâne doar îngăduința, pusă pe seama vârstei și a consecințelor acesteia: „...vrând să-mi pun rânduială în lăsamântul meu literar și să-l predau fiicei mele, căci așa înaintat în vârstă cum sunt, ce mai știu când voi trece dealul.”

Din punctul de vedere al editorilor, Mariana Iova și Victor Iova, ediția ineditelor egalează cu materializarea devotamentului literar de a se dedica editării manuscriselor inedite, continuând astfel o lucrare de mult începută.

Ediția ineditelor continuă, după cum am mai arătat, de la volumul 13, vasta lucrare a cuprinderii în ansamblul de *Opere*, a scrisului „foarte fecundului preot ardelean”, cum îl caracterizează G. Calinescu pe Ion Agârbiceanu în *Istoria literaturii române, de la origini până în prezent*. Editarea debutează în 1962, ca gest de reverență față de autor, cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani. Moment, cu atât mai bine ales, cu cât Ion Agârbiceanu, mereu confruntat cu piedici de tot felul, se arătase din ce în ce mai neliniștit, pentru viitorul operei sale. Acțiunea este pusă în mișcare după redatele intervențiilor ale lui Mihai Șora, redactor-șef, benefic aflat în conducerea Editurii pentru Literatură din acea vreme, tenace susținut de experimentatul editor, G. Pienescu, redactor de carte. El își consemnează complexul travaliu pe partea interioară a paginii de gardă: „Textul din acest volum a fost pregătit pentru tipar de G. Pienescu sub supravegherea autorului, în 1962.” Formularea a suferit o modificare după moartea scriitorului: „Textul din acest volum s-a tipărit sub supravegherea lui G. Pienescu, conform indicațiilor autorului și normelor ortografice stabilite pentru seria *Opere*.”

Volumul 13, *Vremuri și oameni*, apare în 1988, însoțit de o prefață semnată de Dumitru Micu, sub îngrijirea lui Victor

Iova. Enumerarea publicării lor înregistrează următoarele date. Volumul 14, *Vremuri și oameni*, Lumea Nouă (1989). Acesta este singurul lipsit de „nota asupra ediției”, fiind parte din trilogia *Vremuri și oameni*. Dacă volumul 13 este însoțit de „nota editorului”, Victor Iova, celelalte, în continuare, 15, *Prăbușirea* (1997) și 16, *Pustnicul Pafnuție și ucenicul său Ilarion* (Povestire) și romanul *Sfântul* (1998), poartă pe coperta interioară numele editorilor Mariana Iova și Victor Iova. Odată cu *Opere*, 17, *Vâltoarea; Prăpastia* (2000), numele lui Victor Iova este încadrat în chenar negru, iar în *Opere* 18, *Frământări* (2002) ordinea enumerării se modifică. Prioritatea este acordată lui Victor Iova, cel a cărui cunoaștere îndeaproape a operei și a epocii, a bibliografiei, a bucuriei de a fi lucrat pe un manuscris, în a fi făcut din asemenea muncă o artă și nu o simplă incursiune materială într-un domeniu atât de sensibil personal, este recunoscută fără exces de modestie de Mariana Iova. La rândul ei, studiul rezultat din analiza limbajului și nuanțarea semnificației lui în text, prin analizele fenomenului fonetic, morfologic, sintactic, lexical, conduce la recunoașterea valorii cercetătoarei, specializate în domeniul lingvisticii.

Nu voi insista aici cu descrierea operei volum de volum, cu ce le este particular și cu ce se leagă între ele. Ar fi o încercare grea, acum când am în vedere constituirea întregii ediții de inedite. Oricare din volume își descoperă puncte grave, judecăți polemice, accente de orgoliu personal și preferințe, experiențe mai mult sau mai puțin decisive, trecute prin judecăți de conștiință, ezitări, avânturi, confruntări de idei și atitudini, în fond, trăsături general umane. Important este accentul cu totul special al scrisului lui Ion Agârbiceanu, nevoia de eternitate a rădăcinilor românești pe meleagurile transilvănene. Un singur exemplu. Străfulgerarea de o clipă, în stare să ridice o scenă frecvent întâlnită

la semnificația de simbol. Este momentul punerii mâinilor pe umerii vecinilor, în scena din cimitirul satului, la parastasul părinților personajului principal din romanul *Vâltoarea*: „Când văzu mulțimea aceea de sute de brațe puse pe umerii celor de dinainte și lanțul ce se durase”, Vasile Popovici a înțeles „legătura firească dintre el și toți acei oameni”. Este momentul conștientizării că singurătatea este slăbiciune ce trebuie și poate fi înfrântă. Și această idee se alege din mulțimea de fapte și gânduri ale romanului, a cărui acțiune este împinsă până la începerea războiului din 1940 și punctul culminant al răpirii Ardealului.

Altfel, Ion Agârbiceanu, aici, ca în întreaga sa operă, nu se abate de la actualitatea evenimentelor dar, după un exa-

men, niciodată superficial, el se întoarce la preocupările privind viața socială și politică, pe care o încadrează în liniile mari ale evoluției vieții din Transilvania și din Vechiul Regat, înainte și după Unire. Scriitorul strânge în judecăți finale concluziile unui examen critic susținut. Febra interioară este alimentată de ideile statului național român, ale moralei, ale credinței, ale tradiției. Tonul de obiectivitate este realizat, nu prin declarații, ci prin punerea faptelor în acțiunea multor scene și scenarii, materialul epic și psihologic imbinându-se pentru configurarea dramatismului specific romanului politic și social al lui Agârbiceanu, rol decisiv având intelectualitatea satului, curajul acesteia de a gândi și de a se exprima. Personajele nu contemplă, ci acționează, schimbă și adâncesc situații, dar sentimentul trăirii imediate nu ține de imaginație și nici de fantezie.

AM CREZUT că pot ocoli descrierea operei. Nu am fost în stare, deși în cazul de față interesantă este măsura în care ediția servește la cunoașterea ei și aduce elemente pentru înțelegere, atât a operei, cât și a autorului ei. Mă voi referi la „notele asupra ediției” pentru că ele îndeplinesc aici oficiul de clarificare și compănire. Ele se remarcă prin bogăția și calitatea informației, prin obiectivitatea și subtilitatea interpretării. Ele cuprind adnotări substanțiale, ordonate, explicative. Rolul lor este de veghe și de verificare. Să nu uităm că în alte cazuri, ineditele sunt reproduse în „Anexe”, ori aici alta este situația. Fiind vorba numai de inedite, ceea ce se impune este severitatea aplicată stabilirii textului, în forma sa definitivă. Aportul lingvistic se vedește fără greș. În același timp o mare importanță are confruntarea diverselor redacții, când acestea există, cu atât mai interesante, cu cât ele se constituie în excepții. La baza editării romanului *Vâltoarea* stă textul publicat de Editura „Dacia Traiana” din Sibiu, au-

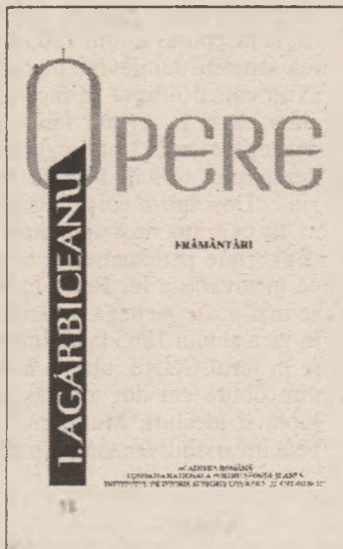
torizată de Cenzura Centrală de Stat, în februarie 1944 să-l tipărească. Și aceasta, după publicarea în „Convorbiri literare”, din iulie 1941 până în martie 1943. Oarecum asemănătoare este situația textului povestirii *Pustnicul Pafnuție și ucenicul său Ilarion*. Spun, oarecum asemănătoare, deoarece editarea se face după manuscrisul lui Ion Agârbiceanu, confruntat cu textul tipărit în 1938 la Editura Fundației Culturale Regale „Principele Carol”, colecția „Cartea satului”. De aici sunt totuși reproduse primele trei file, care lipsesc din manuscris. Confruntarea scoate la iveală micile modificări stilistice ale autorului pentru ediția din 1938.

Fiecare „notă” privește strict textul avut în vedere. Există însă o schemă generală, și ea este respectată: istoricul scrierii și istoricul publicării. Istoricul scrierii privește anii prolifici ai celui de-al doilea refugiu la Sibiu, sfârșitul fiecărui volum aducând precizarea datării: Sibiu, 1942 (*Vremuri și oameni*), Sibiu, 10.XII.1943 (*Prăbușirea*), Sibiu, 1942, (*Sfântul*), Sibiu, 1943 (*Frământări*) și o decalare de ani în curgerea acestei înregistrări, 1940, decembrie (*Prăpastia*).

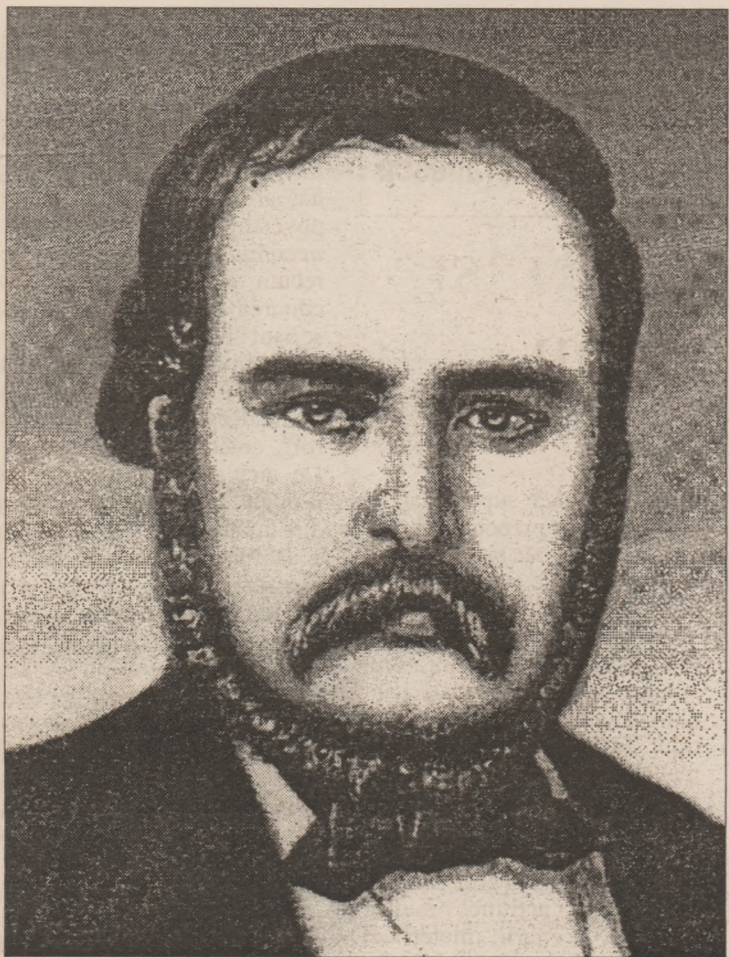
Istoricul publicării aduce în atenție, prin acțiunea lui Victor Iova, a antecedentelor și a consecințelor, a încadrării într-o familie de probleme ale textului, a stabilirii locului romanului într-o serie de evenimente și idei.

În istoricul publicării preponderent se detașează rolul cenzurii. Atunci când vine ca aplicare din partea celor care nu admiteau criticarea dominației germane, ca în cazul romanului *Vremuri și oameni*, sau din partea comuniștilor. „Notele asupra ediției” abundă de exemple, modificări operate în text de lectorii prin mâna cărora a trecut manuscrisul și efortul scriitorului de a convinge editurile de stat, între anii 1950-1960, să-i publice opera. Editorii de azi urmăresc și semnalează cu acribie secționările, eliminările, înlocuirile, ilustrează natura eliminărilor și a modificărilor, cât și intervenția lui Victor Iova de a copia din „Gazeta literară” pentru a le introduce în romanul pregătit pentru editare (*Prăbușirea*), lipsind aproape șapte pagini de manuscris, ratăcite în redacția „Vieții românești”.

Fiecare „Notă asupra ediției” ajunge în final treaptă în definirea personalității lui Ion Agârbiceanu, întreaga lucrare semnată de Mariana Iova și Victor Iova fiind o atenție și avizată punere în valoare a acestei operei. ■

Ion Agârbiceanu, *Opere*, 13-18. Romane: *Vremuri și oameni*, Minerva, 1988; *Vremuri și oameni. Lume nouă*, Minerva, 1989; *Prăbușirea*, Minerva, 1997; *Pustnicul Pafnuție și ucenicul său Ilarion. Povestire; Sfântul*, Minerva, 1998; *Vâltoarea; Prăpastia*, Minerva, 2000; *Frământări*, Academia Română. Fundația Națională pentru Știință și Artă. Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Calinescu”, București, 2002.

Ultimii ani ai lui Andrei Mureșanu

REVENIREA la Brașov nu aduce însănătoșirea sperată de familie, de Bariț și de amicii săi. Manifestările de monomanie, mizantropie și autism social devin tot mai evidente. În vara anului 1861 fiind la Vilcele, lângă Brașov, unde se aflau și câțiva dintre vechii săi prieteni, scriitori din Țara Românească, abia îl făceau să vorbească câte ceva¹. Pentru a-l convinge că poate să scrie și să creeze, Bariț care dispunea de o subvenție din partea Comitetului Scarlat Rosetti, îi propune să traducă operele lui Tacitus. Poetul se apucă de lucru și tălmăcirea înaintează încurajator, dar pentru traducerea din Suetonius și Iordanes cere o prelungire a termenului de predare². Manifestările de recunoștință și omagiere nu reușesc să-l scoată din starea de apatie. Vechii săi prieteni, cu care a împărtășit idealurile și cauza Revoluției de la 1848, Bariț în primul rând, se gândesc, ca Maiorescu mai târziu în cazul lui Eminescu, să-i facă bucuria înmănușării poeziilor într-un volum. Cartea apare la începutul anului 1862, în tipografia din Brașov a lui Iohann Gott cu titlul *Din poeziile lui Andrei Mureșanu*. Deși presa transilvăneană se străduiește să facă o insistență reclamă favorabilă volumului³, ca și în cazul traducerii *Icoana creșterii rele*, vânzarea se face greu ceea ce adâncește amărăciunea sufletească a poetului. La sugestia

lui Bariț, volumul de poezii al lui Andrei Mureșanu este prezentat spre lectură unui comitet format din Timotei Cipariu, Pavel Vasici și Sava Popovici: „În urmă, îmi iau voie a înștiința pe onorabilul comitet cum că din tipografia lui Ioan Gott ieșiră la lumină poeziile lui Andrei Mureșanu care, privite din punct de vedere al artei, merită luare-aminte a criticei. De aceea, rog pe onorabilul comitet să binevoiască a supune acel op poetic la recenziunea sa, întru înțelesul statutelor, și dacă va afla că merită, a-l recomanda viitoarei adunări spre a fi premiat, pentru ca prin aceasta să se și mai încurajeze acel bărbat, carele astăzi se pare a fi prea căzut cu inima și cu spiritul”⁴. În ședința din 1 iulie comitetul de cenzură a prezentat raportul „cel mai îndestulitor” și a votat lui Andrei Mureșanu un premiu pe care-l va hotărî prima Adunare generală a Astrei⁵, iar în ședința a treia a Adunării generale a Asociațiunii, ținută la Brașov în 30 iulie 1862, se fixează poetului un premiu de 50 de galbeni. Acesta a fost cel dintâi premiu național acordat unui poet român! Cu prilejul acordării premiului, ia cuvântul președintele Asociațiunii, Andrei Șaguna, care într-un vibrant toast spune: „În adevăr mie mi se pare puțin această sumă pentru celebrul nostru poet, însă premiul s-a făcut în privire cu starea pecuniară a Asociațiunii. Dară la acest neînsemnat premiu se adaugă altul foarte mare, premiul moral și convingerea adu-

nării poftind d-lui Andrei Mureșanu a avea tărie trupească ca vârful Surului și Măgura Codlei”⁶. Urarea lui Andrei Șaguna nu s-a împlinit. Cu ocazia festivităților de premiere, Bariț își amintește că Andrei Mureșanu s-a lăsat antrenat în prelungite tovarășii bahice, așa încât la începutul anului 1863 starea sănătății lui devine precară: „Toți câți îl iubeau se încercau chiar ca și la Avram Iancu să descopere adevărata cauză a dezastrului teribil, însă fu târziu”⁷. Deși într-o epistolă sibiană își exprima nostalgia după o convorbire peripatetică și tainică în tovarășia lui Bariț, ea nu se mai poate încheia. Luându-l în vara anului 1863 la o plimbare în jurul Cetății, ultima întâlnire dintre cei doi tovarăși de luptă și idealuri, Mureșanu repetă invariabil: „mânâncă puțin,

nu lua nici o băutură spirtoasă, bea numai apă”⁸. Era sfatul medicului pe care îl repeta necontenit⁹. Ca și Avram Iancu, care cam în aceeași vreme, întunecat sufletește, colinda codrii Apusenilor, Andrei Mureșanu, într-o progresivă disoluție mintală, vagabondează prin pădurile din împrejurimile Brașovului. Lipsese zile întregi de acasă uneori, și, o dată, este găsit pe Timpa într-o stare jalnică, cu capul gol, în cămașă, cu pantalonii rupți de la genunchi în jos, ca să se încălze cu ei, iar cu pălăria bea apă dintr-un izvor¹⁰. Cauza îmbolnăvirii sale o explica Bariț ca și în cazul lui Avram Iancu, cu care un destin crud l-a așezat într-o paralelă biografică, prin „morbilă nostru național, carele este iluziuni pierdute, iluziuni nobile, sublime, sacre, care ca la Avram Iancu nu s-au realizat precum doream noi”¹¹. În această vreme colindând pădurile Timpei, murmurând frânturi din poeziile sale, poetul ne apare apropiat de imaginea faurită de Eminescu cu câteva din postumele sale. Manifestările din ultima fază a bolii au cutremurătoare asemănări cu ale poetului ce l-a slăvit în *Epigonii* și a fost obsedat de imaginea bardului transilvan: își aruncă manuscrisele în foc, socotește ceasuri în șir, combinând cifre pe hârtie și se consideră foarte bogat. Poetul, care a avut un pretimpuriu sentiment al morții, exprimat frecvent în corespondența sa, se stinge din viață la 11/23 octombrie 1863¹². Poetul care a pătimit din cauza dihoniei confesionale în timpul vieții nu este scutit nici după moarte. Motoul poeziei *Răsunset* (1841) („De va muri, unde-l vor îngropa? La noi nu, că e de altă lege”¹³ cuprinde o stranie previziune cu privire la propriul destin, căci un incident penibil se produce cu ocazia înmormântării: enoriașii Bisericii „Sf. Treime” de pe Tocile, din Șcheii Brașovului se opun înhumării poetului în acest cimitir pentru că poetul era greco-catolic. A trebuit să i se ceară

aprobarea mitropolitului Șaguna, care, vechi admirator al poetului, îi bruschează cu indignare: „Proștilor, ce mai întrebați, îngropați-l și tăcă-vă gura”¹⁴. Un panegiric însuflit rostește istoricul Ioan V. Rusu: „Astăzi dar serbăm onoarea din urmă a unui poet celebru al națiunii noastre cel mai întâi poet laureat al națiunii române din imperiul austriac. Acesta e Andrei Mureșanu. Cred că voi întâmpina consimțitul opiniei publice între români, dacă voi zice cu astă ocaziune tristă, când celebrăm înmormântarea unui distins și, prea scump bărbat al națiunii celei sărace de bărbați distinși, cum că această pierdere nu e numai o pierdere, o calamitate familială, ci e și o pierdere națională”¹⁵. La mormântul poetului, Iacob Mureșianu, prietenul și colaboratorul său, declamă o odă funebră în care se menționează pentru prima dată caracterul profetic al celei mai bune părți din lirica sa: „Profet măreț sub soare de viața Romei veche/ Erede¹⁶ al virtuții poporului faimos./ În farmec de viață cu ani n-avu pereche/ Resonul¹⁷ lirei tale, poet glorioși!/ O nație în doliu îți cântă reînvierea/ Când corpul tău se pleacă țărânei în mormânt/ Tirana moarte aicea își arată puterea/ Geniu-ți însă o-nvie de-ți nalță monument”¹⁸. Moartea poetului este deplânsă în elegii funebre, de Zaharia Antonescu¹⁹, Iustin Popfii²⁰, se oficiază servicii funebre și parastase la Bistrița, Năsăud, Blaj, Sibiu, iar Bariț, aflat la Viena, trimite o telegramă de condoleanțe familiei îndoliate. Profesorii blăjeni vor lua, la puțină vreme după moartea poetului, inițiativa deschiderii unei liste de subscripție publică pentru ridicarea unui monument închinat lui Andrei Mureșanu. În 1882, când osemintele poetului sunt reînchinate în cimitirul din Groaveri, brașovenii au ridicat poetului o impunătoare piatră funebră.

Ion Buzași

Note:

- ¹ „Observatorul”, 1879, nr. 47, p. 82.
- ² Scrisoare către G. Bariț din 29 sept. 1861, B. A. R., ms. rom. 999.
- ³ v. „Amicul Școlii”, 1862, p. 48; „F. p. m. i. l.”, nr. 2, p. 46.
- ⁴ G. Bariț și contemporanii săi, vol. VIII, Editura Minerva, 1985, p. 164.
- ⁵ A II-a Adunare generală a Asociațiunii transilvane, Sibiu, 1862, p. 50.
- ⁶ Ibidem, p. 20.
- ⁷ „Observatorul”, 1879, nr. 52.
- ⁸ Ibidem.
- ⁹ I. Rațiu, op. cit., p. 149.
- ¹⁰ „Transilvania” X, 1877, nr. 21 (1 noiembrie), p. 240. V. și scrisoarea lui Al. Papiu Ilarian către Simion Bărnuțiu și A. T. Laurian, din 13 oct. 1855, intitulată *De Iancu*: „În urmă, bine vă însemnați că starea Iancului de acum numai atunci se poate explica când o să luăm cu de-amănuntul încă de la a. 1849, toate

relațiunile lui cu ceilalți domni români din munte, intrigele ce i le făceau de la un timp... Asemenea e de lipsă a ști speranțele moților din 1848, asecurările Iancului, istoriile acestuia cu ocaziunea călătoriei împăratului...” (v. Iosif Pervain, Ioan Chindriș, *Corespondența lui Alexandru Papiu Ilarian*, I, Editura Dacia, Cluj, 1972, p. 91-92).

¹¹ Data exactă a decesului său a fost stabilită de Teodor Tanco, în art. *Andrei Mureșanu contra biografiilor*, în „Steaua”, nr. 11/1983, p. 42-43.

¹² *Din poeziile...* p. 24.

¹³ „Observatorul”, 1879, nr. 52.

¹⁴ „Gazeta Transilvaniei”, 1863, nr. 100.

¹⁵ Urmas, moștenitor.

¹⁶ Răsunsetul, ecoul.

¹⁷ „Foate pentru minte, inimă și literatură”, 1863, nr. 17.

¹⁸ *O lacrimă pe mormântul poetului Andrei Mureșanu*, în „F.p.m.i.l.”, XXVI, 1863, nr. 2, p. 199-200.

¹⁹ *La moartea poetului Andrei Mureșanu*, în vol. „Poesia și proza”, Oradea-Mare, 1870, p. 78-83.

prepeleac

de Constantin Ţoiu

La doi magoți (2)

NU ȘTIU DE CE mă interesează pe mine, dar în urmă cu o zi, vizitând a doua oară biserica de alături unde zace Descartes, și întrebând pe un enoriaș dacă nu au vreun text despre locul lui de veci, acesta îmi răspunse indiferent, cu o ironie greu stăpânită că nu acolo trebuia să caut eu textul dorit... *Dommage!* am făcut eu, înțepat. Va să zică, nici mort nu-l iartă! În schimb, despre toți sfinții mărunți din lume, afișe cu duimul. Despre Descartes, nimic. Nici măcar *Cogito ergo sum*. Baza. Biserica nu se complică. Pe ea nu o preocupă decât proslăvirile aduse celui de Sus...

Nu am pe cine să întreb. Așa încât renunț și îmi rotesc ochii în jur salutând lumea, obișnuința localului. „Hello Hemy, îi strig văzându-l bronzat pe romancierul proaspăt întors de la o vânatoare din Africa; uite-o și pe Gertrude Stein, alături de masa lui, șefa de grup a epocii, bogată foc, *inacrosabila amică de pe rue Fleurus nr. 27 cum spune autorul lui Adio arme care o vizitează des deși nu poate să o înghiță*, (se va vedea mai târziu de ce)... Oooo! *respectele mele madame Simone de Beauvoir*... Ceaiul și-l bea singură, Jean-Paul e răcit, chestia cu godinul n-a ținut... Uite-l și pe André Gide, culmea, cu un june alături, cu... cu... nu-mi vine să cred ochilor... cu Rimbaud! frumosul, angelicul poet al *Iluminarilor*, gata să plece în Abisinia...

Criticul meu de serviciu, contemporan bineînțeles, face *Bătrâne le-ncurci, vezi că amesteci epocile, fii atent, ne facem de râs! Ce mai contează, zic, sorbind citronada, din moment ce sunt nemuritori cu toții, ce valoare mai are acum cronologia asta meschină... Timpul?... Astfel încât mă inclin mai departe timid: *Salut Mallarmé... o, bărbuța lui neagră, fină, este proaspăt vopsită, se cunoaște, ...salut Verlaine strig în timp ce amicul lui Rimbaud, gelos pe Gide, se îndreaptă spre subsol unde o scăriță verde capitonată cu o masă de biliard în formă de melc te duce direct la toaleta localului unde o negresă psalmodiază Purvotservis, msieu! cinci cenți, ce vremuri ieftine, eu voi da aproape un Euro...**

Mircea Iorgulescu mi-a

adus în dar *Elogiul bătrâneții* al lui Hermann Hesse. Delicatețea criticului mă încântă. Mă plâng lui că, în urmă cu o zi, vizitând a doua oară biserica de alături unde zace Descartes, și întrebând pe un enoriaș dacă nu au vreun text despre locul lui de veci, acesta îmi răspunse indiferent, cu o ironie greu stăpânită că nu acolo trebuia să caut eu textul dorit... *Dommage!* am făcut eu, înțepat. Va să zică, nici mort nu-l iartă! În schimb, despre toți sfinții mărunți din lume, afișe cu duimul. Despre Descartes, nimic. Nici măcar *Cogito ergo sum*. Baza. Biserica nu se complică. Pe ea nu o preocupă decât proslăvirile aduse celui de Sus...

Mă plâng, așadar, confratelui român, față de un asemenea afront adus spiritului uman și îi propun ca, după *Les deux magots*, să ne ducem amândoi la biserica din vecinătate să facem acolo reparația cuvenită, să aprindem câte o lumânare la Saint Germain de Prés. Azi ar fi a treia oară când intru aici ducându-mă drept la Descartes...

Mircea Iorgulescu, tată puternic a două fete, una măritată la Brest în Bretania, cealaltă la Marsilia, cu o mamă vitează trăind în țară, la Valea Calugărească, se apropie și el tăcut de sfeșnicul în care lumânările, albe, nu galbene, că scot fum, găurite dedesubt, se înfig într-un fel de ac, nu ca la noi, introduse în tabla găurită, cu ceara scursă pe ea...

Fără să ne vorbim, amândoi ne dăm un pas îndărăt și tragem în fața lui Descartes câte o cruce ortodoxă, largă, să fie, chit că... – și de la dreapta la stânga, invers decât acele ceasornicului, decât înaintarea Timpului însuși.

Somnul, da; însă elogiul rațiunii nu va naște niciodată monștri. Neuitând începutul Discursului: *Le bon sens est le chose du monde la mieux partagée...* ■

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

„Hasta”

ÎN TRE descrierile științifice ale unei variante a limbii – sociale, istorice sau regionale – și percepția curentă pe care o au vorbitorii nelingviști despre fenomenul respectiv nu este neapărat o concordanță. Diferențele, uneori destul de mari, sînt în orice caz semnificative, deoarece pentru realitatea socială a limbii e la fel de important ceea ce este și ceea ce se crede că este: percepția populară poate influența nu numai evaluarea, ci și evoluția limbii.

Din listele de trăsături fonetice, gramaticale sau lexicale ale unui grai, tradiția literară alege doar unele pentru a le transforma în mărci de identificare. Chiar și puținele alese sînt însă adesea ambigue. Aspirația vocalelor inițiale - *haripă, hasta* – este, de exemplu, în română, un fenomen reprezentat contradictoriu: înregistrat în descrierile lingvistice ca o trăsătură fonetică regională (în special muntească), dar utilizat în literatură mai ales ca marcă a vorbirii țiganilor.

Atestările literare ale fenomenului sînt destul de vechi. Ambiguitatea mărcii se manifestă mai întâi în *Țiganiada* lui Ion Budai-Deleanu: unde în vorbirea personajelor țigani apar formele *halui, hăl, ahele, ahasta, ahăla, ahaia*; „*ha clipită*”, „*ha mai grea*”, „*hastă-arătare*” etc. Particularitatea de pronunție e semnalată și chiar explicată în note: Chir Simplițian constată că „de cînd au început țiganul Drăghiciu a vorbi, cu totul altă voroavă sau chip de-a vorbi întrebuintază, precum: *ahaia, ahasta, hie* ș.a.”. Mitru Perea îl lămurește: „de vreme ce arată cum au vorbit țiganii, trebuie să arete și chipul de vorbit a lor, adecă dialectul lor de atunci, care nu putea să fie alt fără muntenesc. Această dialect să vorbește astăzi în Ardeal, în Valea Hațegului” (p. 20). Țiganii munteni vorbesc deci, logic, muntenesc; din comparația cu felul de a vorbi al altor personaje din text se subînțelege că manifestarea mai puternică a trăsăturilor dialectale e un fapt de natură socială. Pentru Budai-Deleanu trăsătura fonetică în discuție nu ar fi deci țigănească, ci munte-

nească; în practică, ea apare totuși în text pentru a caracteriza în mare măsură (deși nu în orice situație) vorbirea țiganilor. La I. Heliade Rădulescu, în *Șolcan*, personajul țigan este individualizat prin limbaj („Și le spuse românește, / Dar vorbea pe țigănește”), în bună parte prin pronunția aspirată: „ca să-mi crească *hale fete*”, „*ha poveste fără veste*” etc.; utilizată de un român, o formă similară e marcată ironic, fiind subliniată în text: „Dar povestea *hailaltă?*” (*Opere*, I, 1967: 240-248). Și la Caragiale, în *Dă-dămult... mai dă-dămult...*, în replicile țiganului Drăgan și ale babei vrăjitoare apare insistent aceeași particularitate: „să-l duc la *halde* mama”; „*hatunci, humplu!*”; „*hapoi*”, „copilul *hastă*”, „*sa horrdoni sa vie haicea*”, „*a hăluia*” (*Opere*, III, p. 565-568). E de remarcat că Budai-Deleanu e ardelean, iar Heliade și Caragiale sînt munteni: s-ar putea să se manifeste aici un fenomen mai general de percepție și valorizare lingvistică: o trăsătură de diferențiere e atribuită din afară graiului în ansamblu, iar din interior este percepută ca marcă socială.

AL. GRAUR, în studiul său din 1934, *Les mots tsiganes en roumain*, observa că numeroasele anecdote și snoave cu țigani utilizau, pentru culoare locală, „un fel de țigănească convențională”, construită, artificială; între trăsăturile acesteia intrînd și aspirația vocalelor inițiale: *hapoi, haoleo* etc. Într-adevăr, în antologia *Snoava populară românească* (ed. Sabina-Cornelia Stroescu), exemplele limbajului marcat comic atribuit țiganilor se găsesc cu ușurință: „*Hauleu, mîncă-ți-ăș! sare țiganul, haruncă-mi și mie ho cîteva știulețe!*”; „*ham căzut*”, „*Mai bine dă-mi ho foaie dă hoarză și cu ho falie de mămăligă*” (IV, 1989, 150-154).

În lucrările românești de dialectologie, formele cu aspirație sînt atribuite, invariabil, graiurilor muntenesci, în parte și unora ardelenesci. V. Rusu, în *Graiul din Nord-vestul Olteniei*, 1971, arată că „*h* protetic” e frecvent, în *haripă, homidă* etc.; informatorii precizează însă că respectivele forme sînt folosite de bătrîni și femei: „a-

cuma nu le mai zice *haripi*, că rîde lumea” (p. 97). În notele la *Țiganiada*, editorul Floarea Fugariu adoptă o poziție polemică extremă, negînd valoarea de diferențiere a fenomenului: „De reținut că toate fonetismele cu *h* reprezintă o particularitate a vorbirii din Țara Hațegului, locul de obîrșie al poetului, așa cum atrage el însuși, în notă, atenția. Nu este vorba de fonetisme țigănești (cum s-a crezut multă vreme, fără să se cerceteze limba autorului)” (*Opere* I, 1974, p. 364). Oricum, în literatura românească din secolul al XIX-lea e atestată și folosirea dialectală: la Ioan M. Bujoreanu, în *Mistere din București*, p. 95-97, conversația dintre tinerii țărani Stoica și Floarea, la moșia Cătușu, e marcată „să gîndească alte *halea*”, „*harendă*”, „*greul hală*”, „*hăl mai tînăr*”, „nu-ți vorbeam tot *halea* și tot *halea*”, „*ține inelul hasta*” etc.

Și Sextil Pușcariu, în *Limba română, II – Rostirea*, arată că adaosul lui *h* la începutul cuvîntului înainte de vocale – *haripă, hașchie, harap* – se înregistrează pe o arie destul de mare; foarte răspîndite fiind formele aspirate ale demonstrativelor – *hăla, hasta, hăl*. Pușcariu atestă însă și cealaltă manifestare a fenomenului, legînd-o de obișnuințele de pronunție ale limbii țigănești. „Aspirația se aude cu deosebire în țigănește, unde ea e obișnuită și la consonantele fonice. Când vorbesc românește, țiganii pronunță aspirat și consonantele românești” (p. 67).

Particularitatea de pronunție rămîne deci ambivalentă: e răspîndită în graiurile muntenesci, dar e percepută adesea ca marcă a vorbirii țiganilor; a doua valoare poate fi explicată prin coincidență și deprinderi de pronunție ale unor vorbitori bilingvi, dar și istoric și social, prin deplasarea țiganilor din Muntenia spre Ardeal și prin identificarea registrului lor de limbaj cu forma exclusiv orală, cea mai marcată, a graiului muntenesc. Oricum, dacă în literatură fenomenul e destul de bine reprezentat (pentru că a fost ales ca marcă distinctivă, chiar dacă pentru valori diferite), cred că ne-ar fi de folos mai multe date concrete asupra realității sale în uzul actual. ■

A **SUSPECTA** realitatea de trucaj și dedesubturi ne-a intrat mulți ani în obicei, ca un reflex de minimă prudență. Dar înainte de a suspecta noi realitatea în care trăiam, realitatea însăși a început să se bănuască de tot felul de fapte rele și viclenii. A sta de vorbă cu un străin presupunea trădarea patriei, prosperitatea cuiva era neapărat rezultatul hoției, orice singuratic "sfida colectivul" ș.a.m.d. După ce am făcut vreme îndelungată un antrenament de suspiciune, am învățat să citim printre rînduri: orice recoltă record anunțată la televizor vestea, de fapt, o nouă raționalizare a produselor de bază, orice răsunător succes în zootehnie urma să alunge carnea de pe piață, iar ceea ce era "refuzat la export" reprezenta un articol de bună calitate, incomparabil cu ce se găsea în comerț. Anii noștri semănau tot mai mult cu un doboș-tort căruia îi contemplam bănuitori straturile și nu-i găseam gustul.

"șopîrlă", cum se spunea altădată. Încercarea de a spune/a citi învâluit nu cred că mai tentează acum; de altfel, au dispărut și reperele la care cititorul/telespectatorul se raporta înainte vreme. Numai ce se vede capătă importanță, numai afirmația directă are impact, chit că uneori ea poate fi inexactă.

Pentru cititorul de ieri, erau semnificative și enumerările numelor dintr-o știre, absențele dintr-o fotografie oficială erau interpretate în fel și chip.

Devenisem "analisti" vrînd-nevrînd. Un tînar ziarist de azi nu-și face probleme nu doar cu ierarhizarea numelor dintr-o știre, dar, cîteodată, nici cu transcrierea lor corectă. Așa că el nu este tentat nici să încerce să vadă ce se spune "dedesubt", sau ce-l determină pe fiecare să spună ceea ce spune, condiționat de educație și de interese. Ar trebui să știm ce ierarhii reale acceptă acești tineri și cît sînt ele de diferite față de cele pe care le acceptam noi chiar cu bună credință în unele domenii. Criteriile actuale principale sînt de altă natură, reperele înseamnă reușită financiară, prim-plan social, succes de piață.

În ce vă privește, de cînd ați început "lectura printre rînduri"?

Ceva mai devreme de-a ști să citești, de fapt. Chiar înainte de-a merge la școală fusesem nevoit să învăț acasă că sînt lucruri care se spun public și altele nu, fiindcă sînt primejdioase. Am fost foarte curios să aflu de ce. Și-am descoperit că era vorba despre niște lucruri care incriminau o anumită zonă a societății, de niște oameni pe care-i cunoșteam și pe

care-i vedeam prezentați ca niște caricaturi pe garduri: boierul ticălos, escroc, hoț, chiaburul mizerabil etc. Mi-am dat seama că la mijloc era un scop politic, cu consecințe directe pentru lumea din care făceam parte. În schimb, cei "nemaipomeniți", cei propuși stimei publice erau niște persoane despre care se știa că n-au valoare și prestanță. Așa că destul de devreme erai obligat să gîndești în termeni contradictorii: una știi, alta vezi și auzi, cu totul altceva trebuie să spui și să crezi.

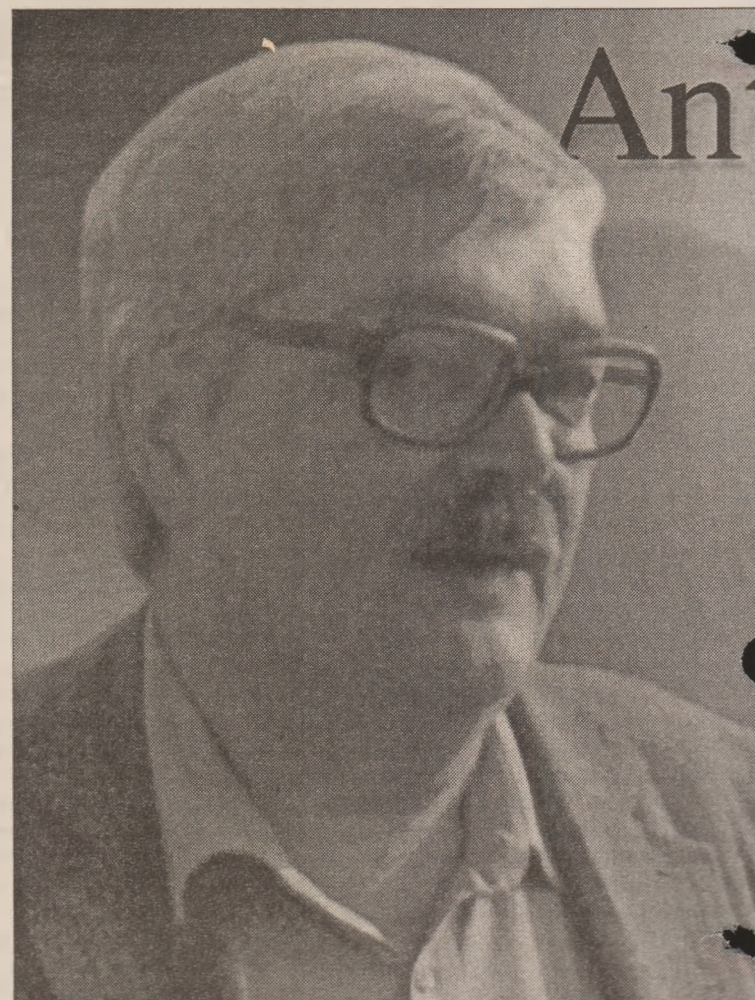
De la un timp nu devenea o regulă simplă, ușor de aplicat?

Nu, fiindcă mai apăreau și altfel de situații. Țin minte, de pildă, că după una din perchezițiile care s-au făcut la noi acasă, șeful echipei s-a întors după puțin timp singur - să ne liniștească? să se scuze? - și ne-a spus: "eu l-am cunoscut pe bunicul dvs., dar să nu mai spuneți la nimeni, știu ce om era; odată, cînd i-am legat o carte, mi-a dat un pol de aur. Eu am fost legător de cărți în Calafat". Asemenea întâlniri și experiențe te obligau să te gîndești la adevărul de dincolo de ceea ce ți se prezintă ca evident, te învățau să citești realitatea printre rînduri.

Drum printre ipoteze

Credeți că acest antrenament prematur v-a îndemnat către studiul istoriei?

În cea mai mare măsură. La un moment dat am plecat din orașul natal la București, schimbînd o serie de școli, de profesii, de viitoruri posibile, să zic așa. Era și mare mizerie, trebuia să mă a-

MIHAI

dapteze. Am intrat la o școală tehnică de chimie, devenită apoi școală profesională, cu dreptul de a urma liceul la seral, am fost și electrician auto și operator chimist, am terminat și școala tehnică sanitară de 3 ani, ajungînd asistent medical.

Toate astea ca să vă pierdeți urma, cum se spunea?

Aici la București numele Pascu era comun, puteai să te mai fofilezi, urma se pierduse. În Craiova bunicul era cunoscut - fusese mare proprietar agricol în Dolj, suferise și două reforme agrare, cea de după primul război mondial și cea din '45 și a murit în pușcărie - acolo numele familiei noastre avea ecou; la București părea mai ușor de trăit, dacă nu dădeai prea multe amănunte biografice.

Nu era la mijloc și un fel de orgoliu: să alegi istoria tocmai fiindcă te persecută istoria?

Nu. Dar exact aceste experiențe personale îți erau de folos în respectiva alegere: știai și cum să te ascunzi, știai și cum să disimu-

lezi un lucru, învățai și cum să cauți să afli ce-i adevărat, lucrînd cu documente, mergînd la izvoare și făcînd analiza lor. În viața de zi cu zi aveai acces la atît de puține lucruri și simțeai o asemenea nevoie de certitudini, încît erai limpede că informația trebuia să cauți pe dedesubt, să înlături aparențe și tabu-uri. Capătăi chiar și un simț de percepție ascuțit pentru asta. La fel ca în cazul orbului care ia cunoștință de lume cu auzul, cu pipăitul, cu mirosul, apăreau niște simțuri amplificate care te ghidau. Totul era să nu le amplifici dincolo de o anumită limită necesară, să nu transformi niște senzații într-o halucinație. Altfel spus, să nu transformi niște evenimente bănuite, niște ipoteze de lucru, în scenarii aparent coerente și credibile. Într-o asemenea formulă de viață ești ușor predispus la așa ceva. Dacă lucrezi cu ipoteze, puțină lume are modestia să le ia numai ca ipoteze.

Dar nu tocmai urmărirea lor poate duce la descoperiri?

Uneori, da. În funcție de noroc, dar și de probitate profesio-

1993, în redacția "României literare" (Foto: Ion Cucu)

terviu

enamentul bănuiei

La dispariția neașteptată și prematură a lui Mihai Pascu, reproducem, cu încredințarea revistei *Dilema*, un interviu pe care regretatul nostru coleg l-a acordat Titei Chiper, dispărută și ea între timp, nu cu multă vreme în urmă. Foarte discret, Mihai Pascu a lăsat puține mărturisiri atât de profunde și de emoționante ca aceasta.

Intertitlurile aparțin *Dilemei* (nr. 473). Mulțumim cu această ocazie redacției revistei care ne-a permis republicarea întregului text.

Fotografiile au fost făcute în redacția *României literare* în diferite împrejurări.

PASCU

De pildă, colegul meu, Matei Cazacu, aflat acum la Paris, totrobând prin documentele Patriarhiei a descoperit dovada unei treia domnii scurte, a lui Tepeș. Toată lumea avea bănuiala acesei a treia domnii, dar dovada nu exista. Matei a găsit-o citind printre rînduri ceea ce era accesibil: un hrisov prin care se întărea o danie la care se făcea referire, pe care l-a corelat cu alte date din timpul respectiv.

Dar nu sînt și situații în care, oricît am încerca noi să deducem lucrurile citind printre rînduri, nu ne putem imagina efectele? Cazul Yalta, de exemplu, și trădarea noastră - cum se spune - de către occidentali?

Judecînd lucrurile pe documente ei nu trădau nimic: era un simplu schimb de echivalențe, un punct de vedere pragmatic, neagustoresc. Americanii nu erau angajați față de noi, ci față de națiunile aliate și, în primul rînd, față de națiunea lor. A, că pentru credința în ajutorul anglo-american au intrat oamenii în pușcărie, asta-i altceva. Multă lume și-a acoperit naivitatea cu speranța că

vor veni americanii să ne scape de ruși. "Lucrurile nu pot rămîne așa". Cînd a devenit președinte al SUA generalul Eisenhower speranțele au sporit. Dar memoriile sale arată că el nu s-a gîndit nici o clipă să sacrifice măcar un singur soldat american pentru un succes politic în zona Europei de Est.

Deci noi citeam un text inexistent căutînd printre rîndurile lui confirmarea speranțelor noastre?

Eram condiționați să facem o lectură politică a realității. Aceasta face parte, poate, din destinul nostru de națiune mică, mai totdeauna dependentă de împrejurări externe. Lectura politică e specifică pentru români, așa zice, dar istoricul trebuie să nu cedeze tentației facile.

În ce domeniu al istoriei v-ați specializat?

Istorie universală contemporană, cu teza de licență "Războiul din Vietnam", unde am avut ce citi printre rînduri, ajungînd, în 1968, la concluzia că americanii

vor pierde războiul. De ce? Simpla analiză a mass-media din SUA din acel timp și a curentelor de opinie publică ducea la această concluzie; în plus, mai apărea printre rînduri și cine plătea și încuraja mișcările pacifiste. Așa că, la un moment dat, reieșea cu oarecare claritate că americanii nu vor mai băga bani pentru a prelunge războiul, nu vor mai plăti prețul care se cere. Datorită opiniei publice interne au fost nevoiți să se retragă, nu fiindcă au fost învinși.

Alt tip de experiență

De cînd lucrați în presă?

Am intrat în redacția "României literare", la secretariat, în 1969, puțin timp după terminarea facultății. Aici am căpătat o nouă experiență folositoare într-o privință, acum inutilă întrucîtva, la fel cum astăzi nu-mi mai este folositoare "știința cozii", pe care o acumulasem în comunism: vine mașina, n-a venit, joia e și mai favorabilă, luna nu etc. În redacție am căpătat experiența de a anticipa rigorile cenzurii, ceea ce presupunea și un efort deosebit de imaginație.

Dar, în linia principală, rigorile cenzurii nu erau limpezi?

Bineînțeles, așa stătea situația în mare. Desigur, cu excesele apărute în campanii, cu absurdul legat de unele împrejurări concrete. Îmi povestea cineva, de exemplu, că în 1962, cînd se încheia colectivizarea, într-o recenzie la *Răscoala* lui Rebreanu, trebuia să fie ocolit cuvîntul "pămînt". Vezi Doamne, dacă țaranii ar fi citit respectiva recenzie și-ar fi amintit că ei s-au luptat pentru pămînt și acum sînt nevoiți să renunțe la el și ar fi apărut tulburări la sate. Absurd! Dar cu ce să înlocuiești cuvîntul "pămînt"? Cît timp Direcția Presei era o instituție, te mai puteai informa din timp și cu precauție ce să faci. Îți mai șoptea cenzorul respectiv, te mai orientai. Cînd s-a desființat Cenzura, cu tam-tam-ul respectiv, dar de fapt au apărut mai multe centre de suspiciune, am început o luptă cu imaginația, extrem de obositoare oricît te-ai fi străduit, nu puteai bănui ce le trece cenzorilor prin cap la un moment dat. Directorul revistei, George Ivașcu, avea și el niște relații prin care mai putea să scurtcircuiteze drumul spre bunul de tipar, dar adeseori, mai ales în anii '80, îl copleșea și pe el absurdul motivelor de cenzură. Atunci dădea telefon și-mi spunea: "Pascule, nu mai ține nimic, pune «toba mare»". Adică o poză cu tovarășul pe prima pagină, titluri gen "decenii de lumină", "arc peste timp" ș.a.

În condițiile de bombardament informațional de astăzi deprinderea veche a lecturii printre rînduri nu complică inutil lucrurile simple, nu le deturneză sensul și ne induce în eroare?

Acum știu de unde vine informația, pot s-o selectez, pot să-mi dau seama cum și încotro vreau să mă dirijeze. Reacția publică însă e condiționată, firesc, și de nivelul de instruire al cititorilor/telespectatorilor și de experiența proprie. A mai apărut ceva între timp. Pînă în '89 toți știam că televizorul nu e o sursă credibilă, deși putea să pară așa, prin caracterul direct. Vine decembrie '89, se transmite pe viu revoluția și dintr-o dată televiziunea devine deplin credibilă: "A spus la televizor"! Dar profitînd de această senzație nemijlocită de autenticitate, imediat încep zvonurile pe televizor: "apa otrăvită", "atacare a centrelor unde se află rezervele de sînge necesare transfuziilor" etc. Cît privește zvonul lansat cum că în biserici au fost găsite băbuțe care doseau pistoale în colivă, e clar că numai o minte de cenzor putea imagina o asemenea enormitate, chiar și faptul că cineva avea ideea de-a răscoli o colivă pentru a descoperi arme ține de mentalitatea bănuitoare a cenzurii, înțelegă în tendința ei generală, specifică societății totalitare, care complica totul pînă la aberație.

Dar acum, după 12 ani, credeți că am pierdut cu totul antrenamentul bănuiei?

Tinerii nici nu-l au, iar mulți dintre cei de vîrstă mature nu se mai supun cu totul vechilor obișnuințe. Dar și aici e necesar un anumit grad de prudență. Dacă luăm, de pildă, genul de informații pe care ni-l servesc prezentatoarele cu chip angelic, vorbindu-ne despre orori: copilul ars în sobă, bătrînul mîncat de lupi, mama asasinată bestial de fiul alcoolic ș.a.m.d., ni se creează impresia că am pătruns în cotloanele cele mai ascunse ale realității, fără restricții. Dacă sîntem atenți însă la știrile lipsite de senzațional, descoperim că exact în timpul cînd copilul ars în sobă ne ținea trează atenția și forma un curent de opinie fermă - cine nu e împotriva unei asemenea orori? - se dădeau ordonanțe de guvern, treceau prin Parlament legi cu efecte importante și pe termen lung, care ne privesc pe toți, dar nu se bucură de interesul publicului. Decît să încercăm a citi mereu printre rînduri, poate ar fi mai folositor să comparăm importanța informațiilor ce ni se oferă și să le ierarhizăm cu judecata proprie, pe cît e posibil. E mai firesc așa.

Tita Chiper

În anii '80 (Foto: Ion Cucu)

AND apărură din Orientul Mijlociu fosta ziaristă, toate lucrările erau încheiate și pregătite pentru tăierea panglicii inaugurale. Cuștile noi, din lemn de brad, adăposteau câinii, sortați pe vârste și culori, nu și pe sexe, din motive lesne de înțeles, spațiile mari, împrejmuite cu sârmă împletită, dădeau senzația unui stabiliment trainic, ce urma să evedențieze un oraș și autoritățile sale, cum în puține locuri pe pământ se găseau. Recrutați pe criterii speciale, îndeosebi pentru dragostea purtată câinilor, îngrijitorii patrupelelor fuseseră sfătuiți să se mute în stabiliment cu toată familia, în locuințe tot din lemn de brad, tipator colorate, după modelele din orașul copiilor, păstrând însă formele adăposturilor canine, ca să aibă controlul asupra animalelor douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru. După calculele Alidei Durbacă, socotită de unii administratorul unității, de alții, șefa îngrijitorilor, deși ea nu-și cunoștea încă încadrarea, aceasta rămânând să fie hotărâtă mult mai târziu, după acceptul Gildei, fuseseră strânsi în jur de nouă sute de maidanezi, purtători de purici, jigodie și boli grave, cea mai temută fiind turba. Cu o normă întreagă sau cu jumătăți, veterinarul făcuseră eforturi deosebite ca să-și prezinte pacienții într-o stare acceptabilă, căci politicienii, guvernarii, vipurile și alți reprezentanți ai protipendadei trebuiau să rămână impresionați de grija acordată maidanezilor, intrați ca și boschetarii în atenția autorităților capitalei. De bunăvoința acestora depindeau bunăstarea patrupelelor, neobișnuite cu viața în colectiv, imaginea Primarului General și a echipei sale manageriale, contestată cu vehemență, grație risipei făcute în fondurile comunitare, și a unor decizii aberante, dezavuate chiar și de unii consilieri... După atâtea incidente, stimulate parcă special, când unii boschetari și alcoolici sfârșiseră în colții patrupelelor, după cele două curente de opinie ce zguduiseră Capitala - unul propunea vaccinarea și castrarea maidanezilor, altul, eliminarea totală a acestora -, cea de-a treia cale îi mulțumea, în parte, pe contestatari, convinși că șefa <Ligii pentru protecția animalelor> va avea înțelepciunea să păstreze viața, atât cât era dată, în condiții onorabile, fără ca a oamenilor să fie afectată.

Când se ivi în apropierea incintei, însoțită de avocatul Paul Cervina, reprezentantul Primarului General al Capitalei, și de Gellu Globescu, suplinitorul lui Grigore Plagamat, cel care investise parale multe în

acest stabiliment, Gilda Tudorescu stârni un ropot de aplauze, pe care fostul conducător al firmelor turistice, sub directa supraveghere a tiranului, îl recepționa cu surprindere, dar și cu invidie. Știa mai toată lumea că dorise să ajungă președintele yankeilor și să primească scrisorile de acreditare la Casa Albă. Gârbov, cu părul puțin, în dezordine, cu chipul pasmăgă și fixat în punctișoare cafenii și roșii, cu urechile mari ca niște parașute - Salma spunea că, dacă ar fi aruncat din avion, ar plana ușor spre pământ, neexistând primejdia morții! -, Globescu tresărea rar și tușea sec, din gât, contrastând cu făptura Gildei, dreaptă, maiestruoasă, cu părul bogat și lung, revărsat pe umeri, cu ochii mari, de culoarea azurului. De cealaltă parte a ei, Paul Cervina freca în mână un sul de hârtie și câțiva participanți bănuiau că acolo se ascunde actul de înființare și funcționare al stabilimentului, obținut după lungi insistențe, fără de care nici o unitate nu ar avea dreptul să se înscrie în <Paginile aurii>.

S TĂRNIȚI de îngrijitori sau după inițiative proprii, maidanezii își manifestară încântarea pe mai multe voci, în mijlocul căroră până și hingherii cei mai versați și-ar fi pierdut pofta să-i aresteze. Când toate pregătirile se apropiau de sfârșit, un urlat intens, prelung și lugubru tăie respirația multor participanți, temători în semne. Rămăsa în planul secund al manifestării, fiindcă ea era doar omul negru al Gildei, Salma Simona Malinovschi se aplecă înspre Alida Durbacă și aștepta oracolul.

- Nimic nu mi-e clar în această nouă indeletnicire. Pot zări înainte și înapoi cu secole, dar nu mi-e dat să văd ce se întâmplă în următoarele două, trei ore.

- Instabilitatea stabilimentului sau debutul unei alte nenorociri, trebuie să se năzarească.

Bănuind ce așteaptă și, din această cauză, ținând să-i facă plăcere, Alida spuse:

- Nu-l văd deloc bine nici pe Saiub Shalla. Viața lui are o cumpănă.

După modelul oriental, Salma se scutură și-și lovi în mai multe rânduri fusta, ca și cum intrase deja într-o ședință de exorcizare. Cercetă apoi cu atenție musafirii, invitați sau nu la deschiderea Azilului canin. Pe unii îi mai văzuse la întâlnirile mondene, câțiva participaseră chiar și la aceea dată în cinstea ei, înaintea campaniei din Asia; pe alții îi observa pentru prima oară. Schimbat între timp din funcție, șeful circulației rutiere îmbătrânise prematur, dar se chinuia să pară drept, jovial și să stabi-

O proză de Marius Tupan

Azilul canin

lească dialoguri cu notabilitățile Capitalei, însă puține îl mai luau în seamă. În absența stăpânului său, Codru Furgoteiu se prezenta ca un câine plouat, nereușind încă să se lipească de Gellu Globescu: rămânea, deocamdată, de partea celui mai puternic, chiar dacă acesta se afla la mii de kilometri depărtare de el. Deși continua să fie cel mai apropiat om al ambasadorului itinerant, vistiernicul ezita să-l reprezinte, de vreme ce acolo se ivise Globescu, însă nu întârzia să tragă cu urechea pe lângă inamicii șefului, care, în astfel de situații, își dau drumul la gură și scapă informații prețioase.

O voce într-un megafon anunța deja primul număr artistic al programului. În țarcul din apropierea pedestalului, pe care urma să urce cei îndrituiți să țină cuvântările, apărură primii actori, sub bagheta Alidei Durbacă. Într-un timp scurt, clarvăzătoarea reușise să drezeze șase patrupele, încât oricine ar fi putut jura că le împrumutase de la un circ profesionist, pentru a face impresie. Tunsoarea era clou-ul partituri, astfel că, înainte de a se da de-a rostogolul și de a încinge o partidă de fotbal, viețuitoarele își etalau lațele. Cea mai nostimă era o cățea cu galoși și aripioare, cu părul strâns într-un coc, amintind de acele femei din preajma dictatorului, care țineau să se slujească, numai pentru a ieși în evidență consoarta acestuia, numărul doi în ierarhia tiranică. Preludiului îi urmă un cor pe mai multe voci, și unii spectatori crezură că lătratul maidanezilor nu era veritabil, ci o imitație păstrată pe o bandă de magnetofon. A treia parte a programului reunea concursul de frumusețe cu alegerea miss-canina, după toate zvonurile, partea cea mai așteptată a repertoriului. Se dădea o replică, peste timp, celor care scosseră de pe afiș o comedie cu protagoniști canini, manifestările lor fiind asemuite cu acelea ce se desfășurau în compania tiranului. Libertatea de mișcare și de viziune trebuia să triumfe măcar acum.

Sub supravegherea aceleiași Alida Durbacă, prin dreptul participanților trecură numeroase cățele ferchezuite, spălate, cu trupuri atletice, suple și cu priviri agere, care primiră aplauze la scenă deschisă. Defilă nu mai puțin de treizeci și trei de exemplare. Cu reminiscențe dintr-o altă epocă, atunci când fie-

care spectator era ispitit să facă paralelisme, în mulțime se zvoni că trufașa albă ar reprezenta soția primarului, că peticita ar fi simbolul celor de la ecarisaj, iar tuciuria, sprintenă și agitată, o corcitură ce-ar trebui să-l acompanieze pe Globescu, pentru a-l trezi în timpul ședințelor, când doarme pe săturatele. Când bănuia că spectatorii văd altceva decât era în realitate, Gilda anunța obținerea Marelui premiu ex aequo. Stimulați în secret, câinii azilului intrară iarăși într-un lătrat general, oprit doar de același sunet intens, prelung și lugubru. De această dată, nu mai părea să fie al unui dulău, nemulțumit de confortul ce i se oferea, ci al unui aparat ascuns, plasat în vecinătatea stabilimentului. Constatarea aparținut fostei ziariste, bruiată în demersurile sale. Se apropie de Cervina și-i ordonă.

- Trebuie să-l descoperim și să-l pedepsim pe individ!

- Pentru un astfel de infractor nu există un text de lege.

- Îl creăm ad hoc. Nemernicul apare tocmai acum când am reușit să-i convingem pe unii și să-i determinăm pe alții, să salvăm maidanezii de la pieire, fapt unic în istoria Capitalei. Vom feri bipede de atacul patrupelelor. Oare-i puțin ce realizăm?

- Neașteptat. Răsunător.

- Atunci cine ni se opune?

- Ar fi trebuit să angajăm și jandarmii în nobila noastră misiune.

- Chiar așa! Nu se mai poate face nimic acum fără protecția lor. Rușinoase vremuri! Nu se întreține o acțiune umanitară, fără să se declanșeze o reacțiune sălbatică pe măsură. Ca un consilier proeminent al Primarului General, care s-a oferit să ne acorde tot sprijinul, combatant în atâtea lupte politice, trebuie să asanați javrele umane, purtătoare ale bacilului turbării, dar și ai altor paraziți ce dăunează societăților și comunităților mixte.

Furia ei fu atenuată de zămbetele celor trei tinere care, pe trei pemițe, aduceau foarfece trimviratului. Împreună cu Globescu și Cervina, Gilda urma să taie panglica inaugurală a Azilului canin: ceea ce se și întâmplă imediat.

În acest moment nu mai lătrară câinii și nu se mai auzi urlatul intens, prelung și lugubru al dulăului. Nici aplauzele nu mai veniră în ropot, participanții fiind marcați de semnele lansate în urmă cu puțină vreme. Indispoziția Gildei fu pusă tot în sea-

ma acestora. Când șefa <Ligii pentru protecția animalelor>, supranumită B.B.-ul de pe malurile Dâmboviței, cercetă atentă mulțimea, observă că în ea nu se aflau doar oameni invitați pe liste speciale, ci și boschetari, cerșetori, kurzi și srilanchezi, veniți să se ghiftuiască la praznicul comunitar.

- Dragă Alida, ceva nu-i în regulă aici! Ați dat vreun comunicat de presă, fără să mă consultați în prealabil?

- La pomeni și la parastase, vine cine pofteste!

După ce-i stricase cheful urlatului intens, prelung și lugubru al dulăului, venea și această precizare. Nu mai suporta.

- Mă tem că tu confunzi ritualurile. Despre parastasele cui vorbești?

A LIDA vru să-și împingă în altă parte căruciorul, dar, amintindu-și că noua ei slujbă depindea de Gilda, renunță și-și puse bărbia în piept.

- Bine, acceptă cu inima îndoită fosta ziaristă, nu va pot schimba obiceiurile, dar grăbiți servirea bucatelor! N-ai vrea să mai văd labă de om pe-aici la lăsarea serii.

Din casele îngrijitorilor și din spatele Azilului canin se iviră chelnerii și paharnicii, aducând, de-a valma, tăvile cu hartane și baclavale, cu salate de morcovi și cu țelină, cu chiftele rumenite și cu salamuri mărunțite, cu prăjiturile coafate și cu sosuri picante, cu pești prăjiți și cu ouă fierte, cu fructe exotice și cu pere pergamute, cu gin și vodcă, cu whisky și cu vinuri felurite, plasate deja în pahare, cu apă minerală și sucuri colorate. Sărbătoreau nu numai inaugurarea stabilimentului și victoria Gildei împotriva Primarului General, care, inițial, dorise exterminarea definitivă a maidanezilor, ci și prosperitatea protejaților ei, cinstiți după ce scăpaseră ca prin minune de lațurile hingherilor și de serurile nimici-toare ale veterinarilor particulari. Apoi, generozitatea sponsorilor, printre ei, la loc de cinste, Grigore Plagamat, rămas încă în Orientul Mijlociu, și, nu în ultimul rând, participarea câinilor de rasă, veniți la inaugurare cu stăpânii, care-i țineau în brațe pe cei mai mici, sau de zgardă, pe cei mai mari. Celor din afara țarcurilor li se servea o hrană adecvată, pe măsura pofteilor, celor dinăuntru li se aruncau oase și zgârciuri, carne grasă și zdren-

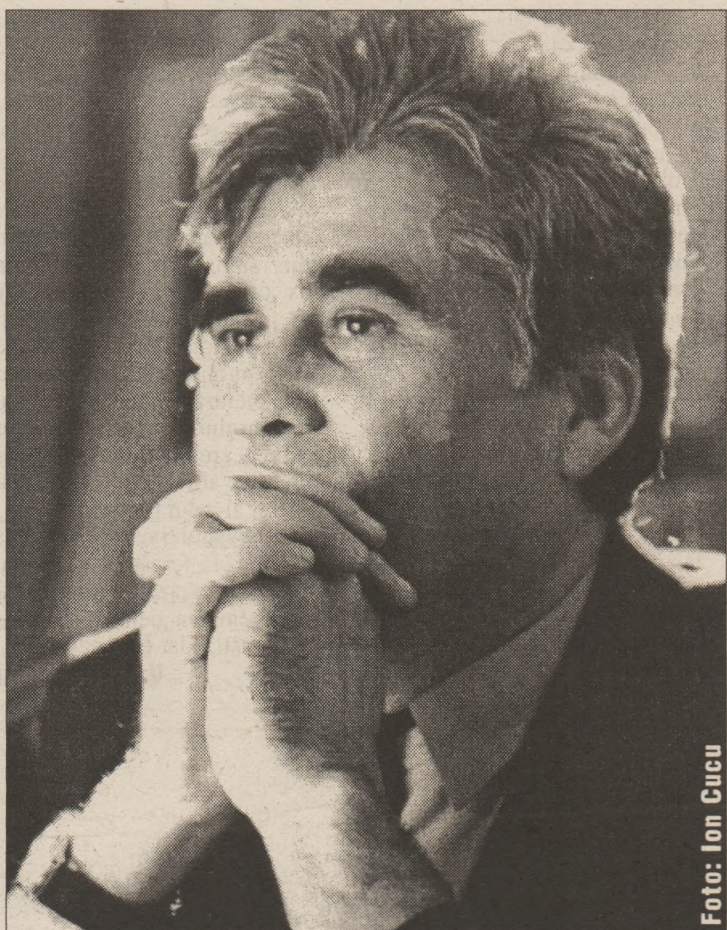

Foto: Ion Cucu

tuită.

Interesat încă de întemeierea unui nou partid - ar fi fost al șaselea după calculele Alidei -, Cervina trecu în revistă musafirii și încercă să-i ghicească pe toți aceia care l-ar fi putut urma în campania electorală. Nu femeile și copii fură răsfățați de palmele lui butucănoase, ci coamele și urechile câinilor de rasă, care, mângâiați, dădură din coadă. Interesul arătat acestora diminuă din antipatia căpătată în ultima vreme, însă unul dintre participanți, cu statura serios afectată de licoare, izbucni.

- Domnule avocat, dacă ați reușit să tăiați drumurile atâtor infractori spre bulău, chiar și al arabilor, care jefuiesc pe unde se vâra, de ce n-ați încercat să salvați și libertatea acestor biete animale?

Își îndreptă ținuta, mândru de isprava sa, și ceru și altora să i se alăture.

- Hai, aruncați ce-aveți în gușă! Nu ni se mai ivește o altă ocazie.

- Păi tocmai asta am reușit, se apăra Cervina. I-am scos din ghearele hingherilor, pregătiți să le tăbăcescă pielea.

Revoltatul reuși să-și facă un adept, o doamnă cu un pechinez în brațe.

- Vreți adică să-i expediați la pachet?

- Unde? păru surprins Cervina.

- În Orient, acolo unde sălbăticiii aceia îi consumă ca pe iepuri.

Femeia stimula zarva. Se formară grupuri de apărători și de contestatari, unii chiar ame-

nințară că-i vor alunga pe chinezii care negociau deja transporturile înspre Orientul îndepărtat. Alții rostogoliră informațiile, afirmând că febra străngerii de patrupede va antrena toată țara.

- Cred că e la mijloc o diversiune. Nu tânjește nimeni după jigodiile noastre, încercă să-i liniștească avocatul.

Același individ, care părea trimis aici să agite spiritele, se prefăcu că se clatină, deși chipul nu-i trăda turmentarea, și-l înfruntă iarăși pe Cervina.

- Las-o, tataie, că măcâne! Cine mai investește acum fără să fie sigur că obține un profit babil?

Îi ținu isonul doamna cu pechinezul în brațe.

- Îl și vedeți pe Plagamat un prost!

Globescu tocmai trecea prin dreptul lor. Deși nu stătea bine cu auzul, pricepu că se aduc grave acuzații șefului său.

- Sigur că nu-i prost! N-ar fi poposit unde-i acum.

În apropierea lui se afla Gilda, care, stârnită de vârtejul vorbelor, completă:

- În Orientul Mijlociu.

Cel care râvnise să ajungă președintele yankeilor bănuia că relațiile dintre fosta ziaristă și ambasadorul itinerant se deterioraseră și se grăbi să-i facă plăcere.

- Nu-și putea amăna afacerile. Ele, înainte de orice!

Omul care simulase turmentarea deveni cel mai lucid membru al contestatarilor.

- Afaceri, afaceri, dar cu ce? Să nu-i fie interpretată po-

ziția inițială, reveni Gilda.

- Desigur, cu marfă românească.

Pe Globescu îl trecură apele. Îl chinuia ceva și încă nu reușea să-și trădeze realele lui intenții.

- Tot pentru îmbunătățirea imaginii țării?

Intervenția lui, care păstra aceeași ambiguitate, îl încuraja pe primul insurgent.

- După transportul fetelor și al copiilor, după dosirea pedofililor și a escrocilor, ieșiți din jocurile piramidale, trebuia să urmeze ceea ce oricine poate prevedea: expediția câinilor. Pe când a pisicilor, a șerpilor, a șopârlelor? Crede că dacă a sponsorizat stabilimentul se poate spăla de păcate?!

Vorbea cu glas tare, să fie auzit de cât mai mulți participanți. Povestea maidanezilor, strânși în țărcuri în vederea îngrășării și exportării în Asia, se difuza curând, fiecare individ captând-o și împrăștiind-o după o versiune proprie. În numai o oră, se lansară zvonuri că și boschetarii vor fi adunați în azile, pentru a li se extrage organele vitale sau pentru a ajunge carne de tun în calea expansiunii yankee. Kurzii și srilanchezii sunt recrutați drept călăuze, atunci când conflictele se vor extinde în tot Orientul, acolo unde sunt bogății subterane, atât de necesare occidentalilor.

NUMEROȘI haidamaci făcură un lanț uman în jurul țărcurilor și amenințară că nu vor admite să se piardă această valută, reprezentată de maidanezi, prilej pentru Gilda să urce pe estradă.

- Doamnelor și domnilor! Am irosit atâtea eforturi să salvăm patrupedele, pentru a nu sfârși în șanșuri, grație unor suflete căinoase, și cineva are interesul să spargă comunitatea noastră. Ca președinte al <Legii pentru protecția animalelor>, nu voi admite nimănui, niciodată, să se atingă de aceste nevinovate viețuitoare. Ceea ce vedeți în țărcuri e un bun comun al Capitalei: îl vom păstra cu dinții, îl vom apăra cu brațele, încât eutanasierea să dispară odată pentru totdeauna din societatea noastră civilizată.

Îngrijitorii lovira și întărâtă răni, ca pladoaria Gildei să primească aplauzele binevenite. Indiferenți la discursul ei, cei mai mulți oameni continuau să se ghiftuiască și să-și umple sarsanalele, gândindu-se numai la ziua următoare. Mărit pe măsură ce trecea timpul, urletul intens, prelung și lugubru reveni. Îl urmă un val alb și înspumat, ieșit vijelios din lacul de acumulare, amenințând să măture totul în cale. Participanții la sărbătoare intrară în panică, urlară, țipară, împletindu-și glasurile cu șelălăielile și lătrăturile câinilor,

până când un individ, cu un ochi ce batea până departe, anunță:

- Ne-a pus Domnul Dracul mâna în cap! Nu știam că după o asemenea ghiftuiață vom fi imbițați și cu femeii!

Bătu din palme, acționat parcă de un mecanism secret.

- Bărbați aleși și preacurați, vin gata pregătite: să nu mai pierdem timpul pentru a le dezbrăca!

Frontul despuiatei înaintă în goană. În fruntea lui, o nănilă, să fi avut doi metri jumătate înălțime, își lansă glasul printr-o pâlnie.

- Oameni buni, oameni buni, nu mai suportăm regimul impus animalelor. Veniți mai aproape! Avem a vă comunica fapte importante!

Bine afumați, hândrălaii făcură primii pași și după ei, la o distanță apreciabilă, copiii, bătrânii și toți aceia care se aflau la praznicul maidanezilor. În urma tuturor, spumega Gilda.

- Chiar atât de departe nu putem ajunge! Tot mai cred că am vedenii. Iar, de-i adevărat, trebuie curmată imediat comedia!

Împinsă de la spate de Salma, Alida o susținu doar cu o jumătate de gură.

- Trebuie să le cerem socoteală!

- Nu ești o bună clarvăzătoare dacă ți-a scăpat scamatoria asta! o învinui Salma.

- Ți-am mai spus doar: îmi scapă câteva ore, înainte și-n urma evenimentului. De-ar fi fost consultat, nici Dan Dembinschi nu s-ar fi încumetat să se exprime.

Ciondănelile lor nu influențară desfășurarea evenimentelor. La fel de nădușit, Globescu simți că e depășit de situație. Privea și nu mai înțelegea nimic. Altădată, insurgenții mișcau în front numai dacă aveau voie de la poliție: cum o făcea el, de obicei. Cei fără spate asigurat, cădeau cu nasul în pământ. Îi ridicau în miez de noapte mascații, fără a lăsa vreun mesaj familiei. Eventual, îi loveau mașini: din întâmplare! Le închideau gura cu pământ, după ce le strecura în ea otrăvuri. Acum însă fiecare făcea ce voia, fără să dea cuiva socoteală. Dacă el ar fi încercat să intervină, nu l-ar fi luat nimeni în seamă. Vremea lui, când la un singur gest potolea mulțimile, apusese. Atunci avea în spate o firmă, a tiranului, o sumedenie de agenți, cu șeful cărora juca tenis, relații la toate palierale puterii, arme și anabolizante, valută, bilete de avion, amante, vigoare, acum, doar pe Plagamat. Nu mai putu suporta scamatoria și se adresă lui Cervina.

- Ce-i de făcut?

- Imităm de la occidentali ce e mai urât.

Își puse ochelarii pentru distanță. Se îndoia de spusele avo-

catului.

- N-aș zice că le lipsește frumusețea.

- Despre cea morală vorbeam. Nu putea intra pe aceeași lungime de undă.

- Păcat că nu mai înaintează.

- Au luat modelul celor din fața Casei Albe. Cel puțin ele protestează împotriva campaniilor militare din Orient.

- Dacă s-ar apropia mai mult, le-am da și binecuvântarea.

DIALOGUL lor se asemăna cu al surzilor. Temători, ca și cum înaintau pe o gheață subțire, Globescu și Cervina pășiră cu timiditate spre despuiate, deși nu-i desemnase nimeni pentru tratative. În urma îndepărtării Gilda Tudorescu. Înainte ca ei să le stea în vecinătate, vorbi iarăși în pâlnie femeia supradimensionată.

- Nu mai încâtușați energiile viețuitoarelor! Nu mai transformați câmpurile în detenții! Lăsați maidanezii să se exprime în aer liber, plenar! Nu-s mai răi decât boschetarii. Nici mai fierbinți decât animatoarele. Care, grație lui Plagamat, zburdă pe toate meridianele. Ce-ați făcut voi acolo e o închisoare. Sărbătoriți, rușinos, victoria împotriva câinilor comunitari. Ca și cum ați fi avut niște adversari pe măsura ticăloșiei voastre!

Edificat abia în aceste clipe, Cervina se apropie de Gilda.

- Trebuie să le oferi convenitele lămuriri. Doar ești protectoarea animalelor, care are pregătit un discurs adecvat, în orice moment.

Înlocuitorul enciclopedistului ambulant îl susținu pe înlocuitorul Primarului General.

- Desigur, desigur!

Namila își etala podoabele, pubiană și capilară, unite în dreptul ombilicului, sugerând că acolo se făcea joncțiunea între creier și clitoris, în vederea asaltului final. La un semn al ei, valul despuiatei îngheț, stimulând-o pe Gilda să-și ordoneze ideile și să-și caute cuvintele. Îi era greu. Într-o situație similară nu mai fusese vreodată. Plasată între cele două tabere, fiindcă și a curioșilor înaintase, dotată acum cu ocheane - de unde apăruseră și cine le aduseseră? - făcu primele pregătiri să riposteze nămilei. Sunetele ei fură însă acoperite de scâncetele, lătrăturile și urletele câinilor, în ele strecurându-se și acela intens, prelung și lugubru. Pe chipul lui Cervina spori încântarea, pe a lui Globescu, întunecarea. Când, în sfârșit, Gilda găsi tonul potrivit să se adreseze, deopotrivă, fronturilor rivale, zăgăzurile se sparseră în altă parte, în Azilul canin, astfel că în urma lor țărcurile rămăneau goale, iar alocuțiunea Gildei murea înainte de a se naște. ■

Scrisoare din Iași

Rezervația pedanților

TRECE – cu regularitate de metronom – pe sub fereastră și sint inclinat să-l așez în categoria anonimilor care-și exagerează ținuta corectă, și-o hipercorectează, pentru a face impresie, a epata. Are aerul unui manechin desuet, rătăcit între celelalte manechine, modernele, de ultimă oră. E, tot, numai costum. Uscat, miinile și picioarele par să nu atingă mînele hainei, cracii pantalonilor: de altfel, mersul personajului e atît de strict calculat încît nici n-ar avea cum să le atingă. Cap de Giacometti, privire de Mondrian, mapa se arată mereu nou-nouță, umbrela (nou-nouță): domină griul (poate doar cravata – coajă de lămîie...). În momentul însă în care află că e unul din stimabili profesori mediciniști, atunci percepția-mi privindu-l se modifică radical. În sensul unei reconfortante opunerii la vulgaritatea care ne agresează zilnic. Iată, zic – extrapolînd un pic exagerat – ce bine ar fi ca tot mai multe personaje de această ținută să circule printre noi, să ne atragă atenția că ne aflăm, totuși, într-o Românie europeană, că cealaltă Românie, care încă nu fusese urîțită de comunism așa arăta/ așa arată în incredibilele ilustrate pe care, arar, le mai răsfoim. Trotuarele fojgiaie acum de exemplare imposibile, vara ieșite doar în izmene trei-sferturi și în maieu, iarna în „geci” ca de tablă. Deși nu ne cunoaștem, o să încep să-l salut cu respect pe omul-manechin.

Coana Chirița, rotofeia în-

carnare a pedantismului snob. Numai că șireata matroană ot Birzoieni ține să ne facă din cînd în cînd cu ochiul; știe prea bine că Birzo e un „topîrlan”, că anurajul ei o vede pe ea însăși așijderea, dar din cînd în cînd min-toasa parvenită vine la rampă și ne face cu ochiul: adică nu-i chiar așa, boieri dumneavoastră. Nu l-am văzut, în schimb, nici o dată pe fostul ștab al județului, azi interminabilă vîlădică republicană, să ne facă cu ochiul în timp ce-și joacă, în hidoase sedii și în somptuoase saloane, rolul de fante de Ferentari picat temporar în provincia Chirîței. Zîmbetul Divertis și mersul de cadină costumată continuă să ne fascineze și azi, în noile condiții, nu-i așa, socio-economice.

Inubliabilul Vasiliu, de la Naționalul ieșean, dorindu-și zilnic indispensabila cinzeacă de coniac, îi cerea barmăniței de la Continental, cu vocea lui de catedrală: O candelă, vă rog! În același Continental, inimitabilul Blehan, de la același Național, îi cerea aceleiași barmănițe aceeași cinzeacă, indicîndu-i doar gestic măsura, aplecîndu-se peste bar și indoindu-și feminin reverențios piciorul în spate, cum Thisbea din „Visul unei nopți de vară”, memorabil travestită de el.

Nu mă pot sustrage, la rîndu-mi, unui pedantism sistematic. Justificat, cred. Urmărind, cu asiduitate bine temperată, topul englezesc (și american, francez, spaniol încă) al romanului actual. Excepțional, oricum. Motivația (oferită mie mai întîi, apoi altora, în dialog) ar sta în reflexul de respingere a tot ce vine dinspre o Europă răsăriteană, atît de

infestată de comunismul rusesc. Și mai e ceva. Ce ține de statutul strict al romanului modern. Scenariul romanesc occidental – cum nu a făcut-o niciodată, nu o face nici acum – nu are în vedere componența social-politică, atît de nefericit impusă prozei estice; își urmează traseul pe care însăși societatea prosperă și l-a marcat în secole de civilizație. Danezul de mijloc este total neinteresat de malaxorul politic al statului său, pe cînd esticul, pervertit de la buna lui natură, a fost obligat de dictatură să fie angajat, să fie

cețatean, să-și dea cu părerea (mai ales acolo unde nu se priecepe). Romanul occidental reflectă exact starea de spirit a omului esențialmente liber, priceput doar în a-și administra maximal propria-i viață, propria-i intimitate. De unde și acest tip de roman excepțional. Necondiționat. Liber inspirat. De unde și propriu-mi... pedantism, ca tînjind după un model ce pare, vai, de neatins. În țara Chirîței. În țara lui Iliescu.

Veneratul profesor Ciopraga a impus/ mi-a impus prin ținuta sa impecabilă. Intimidîndu-mă, în anii filologiei, prin distanța ce o așeza, pedant-politicos, între catedră și cel din amfiteatru, a făcut posibilă o nesferată relație, cred, reciproc-emulativă în anii din urmă, cînd notorietatea academică a profesorului a acceptat-o pe cea, neacademică, a fos-

tului filolog, acum pictor evoluînd într-o direcție marcat modernă. Poate nu în întregime pe gustul cîrturarului, pliindu-mi-se însă, grav/ destins, atunci cînd, în citeva rînduri, mi-a onorat vernisajele cu alocuțiuni dintre cele mai aplicat-măgulitoare. Și ca scenariul să capete rotunjime, situîndu-mă într-un paradox oricum plin de precauție, am juxtapus nobilului pedantism al magistrului reversul medaliei, publicînd recent o însemnare pictural-pigmentată. Risul profesorului. Exclusivitatea revelației, cred, îi aparține. Primind, de altfel, în replică, risul amuzat al celui portretizat.

Zdravănu! Sava, de la același Național, la fereastra vagonului de turneu, extaziat în fața Bucegilor, remarcă delicat: Frumozii munții ăștia, dar cam nefinișai...

Val Gheorghiu

Tolstoi și noi!

Desen de C. Pătrășcan

Ți-e sete
de cultură?
Bravo!

Te aștept la
cafeneaua literară

marți, miercuri, joi, vineri: 10³⁰ - 18³⁰

băutura - discount 25%
cărțile - gratis

la parter, în expoziția dedicată artelor vizuale.

MIERCURI, 3 decembrie

Dialogurile Academiei Catavencu
„Civilizația arabă islamică”

19⁰⁰

JOI, 4 decembrie

Lansare de carte:
„După-amiază cu o nimfomană”
Autor Eugen Șerbănescu
Teatru: „Ciudat imobil”
cu Cerasela Iosifescu, Irinel Anghel și Andrei Kivu

18⁰⁰

21⁰⁰-22⁰⁰

VINERI, 5 decembrie

Concert de lansare CD
Albaștri după ploii
Adrian Berinde & 4-Given Band

20³⁰

Discotecă - Muzica anilor '80

24⁰⁰

SÎMBĂTĂ, 6 decembrie

Festivalul de muzică „Prometheus Live”
în colaborare cu Radio România Tineret

20³⁰

Discotecă - Muzica anilor '80

24⁰⁰

DUMINICĂ, 7 decembrie

Concert jazz live:
4-Given

20³⁰

MĂRȚI, 9 decembrie

Recital de pian:
Nicole Păușescu

20⁰⁰

MĂRȚI-JOI 19⁰⁰-21⁰⁰ discount 25%

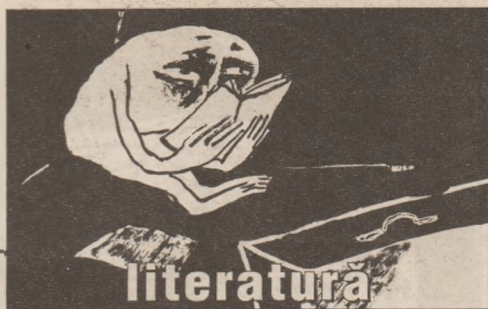

**CLUBUL
PROMETHEVS**

EVNDAȚIA ANONIMVL

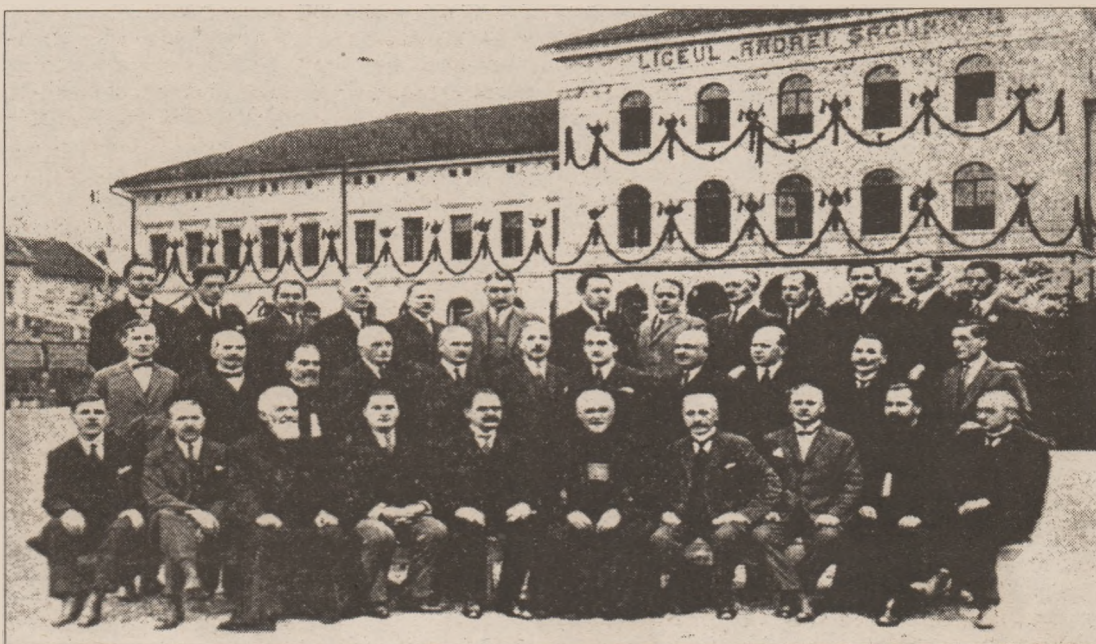
Piața Antimihai Cioba 3, Sector 4, București
rezervări la telefon: 336.66.38; 336.66.78

cronica optimistei

de Ioana Pârvulescu

Și eu am fost la Șaguna...

G ÎNDURILE legate de Șaguna, liceul "tinereții noastre", au, desigur, efectul creimei lui Azazello. Îți amintești că Margareta, care avea trupul și sufletul unei femei de treizeci de ani, Margareta acceptă darul lui Azazello și își întinde pe piele o alifie miraculoasă. În aceeași clipă se petrece cu ea o metamorfoză la care oamenii au visat dintotdeauna: timpul se răsucesce ca un ceas ale cărui limbi merg înapoi, măsurând întinerirea, iar anii în plus se destramă și dispar o dată cu imprimeul pe care l-au lăsat pe corp. Pielea redevine ca atlasul, ochii au vechea lor strălucire, care acum pare nou-nouță, părul se ondulează la loc fără ajutor, mușchii redobîndesc o suplete și o fermitate de acrobat. Margareta, femeie căsătorită, fără copii, îndrăgostită de Maestrul ei nefericit, simte însă că se petrece cu ea ceva mult mai important decît întinerirea cu zece ani a trupului. În sufletul ei se întorc clocotul de odinioară, emoțiile puternice, culorile și freacăta bucuriei, cărora suferințele de mai tîrziu le-au pus un cearcăn. Se spune că numai trupul suferă transformări și îmbătrînește, în timp ce sufletul rămîne veșnic tînar. De fapt, sufletul îmbătrînește primul, dar, spre deosebire de trup, are putere de regenerare fără ajutor magic și poate întineri la loc. Așa i se întîmplă probabil sufletului nostru de șaguniști de cîte ori deschidem subiectul despre anii aceia. Matur și uneori încercănat, scapă din încercuirile melancoliei și redevine adolescent.

PE ATUNCI treptele somptuoase ale liceului Șaguna și cele trei uși mari de la intrare aveau un aer trist. Istoria își arăta o față neprietenosă. Liceul rezista cum putea și noi o dată cu el. Prima lui bătălie câștigată în lupta cu fațrea a istoriei a fost una de cîvinte. Exact cînd am început clasa a IX-a (iar voi erați deja într-a XI-a) liceul nostru, numit în comunism cu o cifră, ca la închisoare, a redobîndit dreptul de a purta vechiul său nume, pe care-l primise de la un Mitropolit: Andrei Șaguna. După cîte știu, directorul de atunci, fiu de preot, s-a luptat mult pentru asta. *Spiritul șagunist*, în care intrau atîtea ecouri dintr-o lume liberă și capabilă de minunății intelectuale devenea concret și se simțea de cum intrai în școală, fie și pe ușa din spate, fie și controlat la poartă dacă porți numărul matricol. Tradiția cerea ca elevii de la Șaguna să fie mai liberi decît cei de la alte licee, băieții să poarte părul ceva

mai lung, fetele să-și țină corde-luța numai în buzunar, dar tot tradiția cerea ca la olimpiade acești elevi nonconformiști să-și întrecă pe cei ținuiți din scurt la alte licee. Tradiția cerea ca învinșii să recunoască cu eleganță valoarea adversarului, iar învingătorii să-și împartă bucuria și gloria cu colegii. Tradiția cerea ca profesorii de la Șaguna să fie cei mai buni și mai deschiși, ceea ce însemna că știu și cînd să închidă ochii la călcarea regulii. Tradiția despre care se vorbea cu glas tare pomenea de trecerea lui Maiorescu sau a lui Blaga sau a lui Sextil Pușcariu prin liceul pe atunci "de băieți", iar tradiția despre care se vorbea în șoaptă pomenea despre Cioran, originalul profesor de filosofie, și despre poetul Ștefan Băciu, elevul lui, ambii "fugiți" și ambii scoși din bibliotecă, o dată cu atîția alții. Este ciudat că indiferent de conștiința noastră istorică eram cu toții, elevi și profesori deopotrivă, un soi de păstrători ai unei schițe secrete despre o altă lume. Dacă lumea aceasta era trecută sau viitoare, eu una nu mă sinchiseam, ajungea că era posibilă. Prestigiul liceului se arăta atît de mare, aproape intact pînă și în anii cei mai triști ai comunismului, încît profesorii care predau aici (chiar "științe sociale") și elevii care învățau aici (chiar copii ai "ștabilor", cum erau numiți) erau sub efectul lui miraculos. Apartenența la *Spiritul Șagunei* era mai importantă pentru noi toți decît

apartenența la orice altă structură, socială sau nu. Poate de aceea exista o solidaritate reală între elevi și profesori, de care abia acum îmi dau seama. Intrarea în clădire funcționa ca o baghetă magică: te aflai în altă parte și în altă istorie.

Din păcate, istoria adevărată nu ne-a răsfățat. Două evenimente au fost mai grave. Cînd anualele liceului, pentru care se luptau profesorii de română (toți profesorii de română erau bărbați – ceea ce dădea o anume forță grupului), nu au mai putut să apară, s-a produs prima ruptură: anualele erau memoria noastră colectivă, garanția că spiritul șagunist se transmite mai departe de la un an la altul. (Acasă mai aveam încă anuarul în care figura bunicul meu, tot șagunist.) A doua fisură a fost însă cu adevărat dezastruoasă: transformarea Șagunei, veche instituție de cultură generală, într-un liceu semi-industrial. Cred că spiritul șagunist a reușit să supraviețuiască și după catastrofa și îmi amintesc că la serbarea de final de liceu, pe lîngă vechiul *Gaudeamus...*, și el aproape prohibit, noi, a XII-a A, am compus cîteva cîntecele satirice usturătoare pe care nimeni nu le-a cenzurat, despre schimbările inacceptabile.

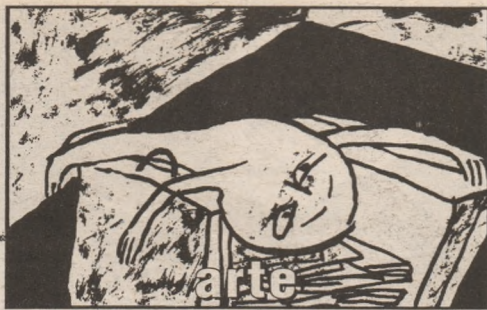
ÎNTÎMPLARE din clasa a IX-a, nu știu de unde reîncălegată acum în mintea mea, spune mult despre *Spiritul Șagunei*.

Eram "elevă de serviciu pe școală", lucru amuzant pentru că în ziua respectivă nu trebuia să stai la ore, ci îndeplineai tot felul de obligații administrative, care îți permiteau ca, în loc să fii ținuit în bancă și să dai ex-temporale, să mergi, în plimbare, de la cancelarie la diferite clase și să întrerupi orele cu anunțuri. Aveam de făcut un anunț pentru a doua zi și am bătut la ușa unei alte clase a IX-a, în care se aflau și cîteva dintre foștii mei colegi de școală generală. I-am nimerit la ora de matematică. Cînd am intrat, mulți au răsufat ușurați, bucu-roși de întrerupere. În timp ce clasa mea o avea la matematică pe Doamna Senta Vogelfänger (cred că ți-a fost și ție profesoară), care știa multă carte, dar era o persoană blîndă, ei aveau un profesor faimos nu numai pentru performanțele elevilor lui, dar și pentru severitate. Avea darul să-și intimideze elevii, care îl admirau din toată inima, dar o inimă cam strînsă de teama că se fac de rîs. Cînd am intrat, am văzut tabla umplută cu niște exerciții de algebră și un elev scos să le rezolve, care se uita consternat la ele. Profesorul ședea la catedră, pe jumătate întors spre tablă, iar elevii din bănci nu îndrăzneau să sufle. În liniștea de templu, am dat bună-ziua și apoi, cu tonul vesel al celui care se știe în afara pericolului, am spus: "Îmi permiteți să fac un anunț?". Am așteptat răspunsul profesorului,

dar acesta părea adîncit în meditație. După cîteva clipe de tăcere, care au început să mi se pară lungi, am găsit cu cale să-mi spun textul și m-am precipitat spre ușă. Cînd să pun mîna pe clantă și să scap, m-a prins din urmă vocea profesorului: "Domnișoară, m-ai întregat ceva... Nu-mi amintesc să-ți fi răspuns afirmativ!". "Da, dar *qui tacet consentire videtur*", am spus, cu disperata îndrăzneală a tuturor timizilor. Un murmur s-a auzit din clasă și cîteva zîmbete îmi arătau simpatie: întrerupsesem ora și îl înfruntasem pe profesorul de matematică. Fosta mea colegă din I-VIII, Cătălina, m-a întregat pe șoptite, din banca a doua: "Ce-i asta, ce-ai spus?" Profesorul a avut o umbră de suris repede oprit și a răspuns în locul meu: "Cine tace pare să consimtă, să aprobe. Bine, domnișoară, mulțumesc, poți pleca". N-am nici o îndoială că cel care mi-a șoptit la ureche răspunsul a fost atunci, ca de atîtea ori mai tîrziu, *Spiritul Șagunei*. Și tot el a făcut ca profesorul de matematică, care se adresa, ca mai toți profesorii noștri, atît de ceremonios, să zîmbească la o maximă latină. Și tot el a făcut să fim laolaltă, cîteva șaguniști, acum, într-un site, *Destinații culturale*, de care te ocupi tu: <http://destinatii.liternet.ro/>

DACĂ e adevărat că zidurile au memorie, atunci zidurile Șagunei sînt ca un computer de mare performanță. De la Sala festivă cu inscripția ei în chenar baroc, pe fond albastru, *LITTERIS ET VIRTUTIBUS* și cu scena pe care în secolul al XIX-lea avusese loc primul spectacol cu *Crai nou* de Ciprian Porumbescu și pînă la bibliotecă, totul foșnea de poezie. În timp ce noi creșteam, ne modificam la trup și la suflet și plecam în maximum patru ani, în timp ce profesorii care îmbătrîneau ciudat de puțin, stăteau zece-douăzeci de ani în clasele Șagunei, în timp ce epocile și regimurile se schimbau, zidurile liceului erau aceleași ca pe vremea lui Maiorescu, păstrau ceva din amintirile strînse de la 1850 pînă la "vremea noastră". Zidurile acestea au văzut multe și ne-au cuprins pe toți. Am avut noroc să fim prizonieri între niște ziduri... libere, într-un timp în care oamenii "liberi" erau prinși de ziduri mult mai puternice, deși nevăzute. Și eu am fost la Șaguna, în Arcadia brașoveană. ■

P.S. Autoarea site-ului *Destinații culturale* a cărui adresă e dată în text, Delia Oprea, fostă șagunistă, este cea care mi-a dat tema acestei cronici și a insistat, prin mesaje electronice, s-o scriu.

STIAM că nu prind microbuzul. M-am urcat, în amurg, într-o Dacie papuc. Am umplut remorca, ochi, cu grijile mele, cu vise, cu obsesii, cu rîsete de copil, cu speranțe, cu iluzii, multe, cu deziluzii, și mai multe. Bucureștiul este foarte aglomerat vinerea. Este isteric de-a dreptul. Ne ține pe toți, cu toate brațele tentaculare, prizonieri ai maladivei existențe pe care o traversăm aplatizați de rutină, tîmpiți de non-sensuri. Orice încercare de evadare este istovitoare. Abandonul se arată de peste tot, la intersecții, la stopuri, scoate capul prin geamuri de mașini luxoase și obraznice și rînjește ispititor, amăgitor ca să mă-ntoarcă din drum. Haosul de pe străzi îmi joacă răbdarea pe degete și-mi pune la grea încercare cuvîntul dat... Am plecat spre Tîrgoviște pentru că acolo se întîmplă ceva. Pentru că acolo, un tip fanatic și ciudat în prețiozitățile lui a adus misterul teatrului într-o cetate în care prea puțini dintre locuitorii ei sînt conștienți de ce li se întîmplă. Păcatul lor. Cu o imaginație atipică pentru acest loc amorțit în zilnice șabloane, mult mai provincial decît am crezut la prima vedere, regizorul și managerul Mihai Constantin Ranin construiește o insulă a fericirii pentru tineri și mai puțini tineri artiști. Pentru noi toți cei care mai credem în miracol. Am mai scris despre asta. Oamenii n-au avut teatru în oraș, abia acum li se formează organul receptării unui tip de limbaj practic necunoscut, care a dat buzna în viața lor. Îl studiază, unii, îl întorc pe toate părțile, plini de păreri simandicoase, de panici, de scepticisme la prima mîină, de judecăți prefabricate. Dar și de bucurie. Nu trebuie căutate și întrunite unanimități. Doamne ferește! Am scăpat, totuși, de asta. Nu toți, desigur. Și asta nu ar fi cel mai grav dacă întîrziată s-ar arăta mai discreți, dacă și-ar asuma erorile, intervalul parcurs acolo, dacă s-ar strădui cumva să nu stea în calea nimănui, dacă ar fi, cu alte cuvinte, discreți. Și în spațiul culturii, al fenomenului teatral, însă, cum te întorci, dai de oameni vechi, uzați în func-

Teatrul "Tony Bulandra" Tîrgoviște: *Pescărușul* de A.P. Cehov. Regia: Laurian Oniga. Decor: Alin Gavrilă. Costume și sugestii muzicale: Mc. Ranin. Distribuția: Georgiana Mazilescu, Ștefan Cepoi, Ilie Iordan, Adina Stan, Irina Melnic, Laura Vasiliu, Radu Claudiu Sandu, Silviu Gîscă, Simona Șaiu, Vitalie Ursu, George Cornea-nu, Liviu Cheloiu.

cronica dramatică

de Marina Constantinescu

Fericire? Nefericire?

Imagine din spectacolul *Pescărușul* de Cehov. Teatrul "Tony Bulandra", Tîrgoviște. Regia: Laurian Oniga

țiile de odinioară, proaspeți acum în fotolii barosane, conducînd la timpuri noi după metode vechi. Poți să-nnebunești, dacă ești mai slab de înger, mai naiv și crezi, încă, în valori și în anvergura lor manifestată în prezentul concret! Cum ar supraviețui aceștia, dacă în jur nu s-ar zbugui corurile de laudători? Singurătatea le-ar scufunda singuranța afișată atît de neobrăzat. Da' ce-mi bat capul cu toate amărăciunile astea? Îl aud pe șofer povestind, cine știe de cînd, despre zona lui minunată, cu gospodării serioase și oameni înstăriți, este din Voinești, la vreo 25 de kilometri de Tîrgoviște, despre cum au scăpat de colectivizare pînă în '89, despre mere, despre pămînt... Înserarea mai are puțin pînă să pună stăpînire definitivă peste drum. Mi-aduc aminte de stepa lui Cehov din povestirea *Fericirea*. O întindere nesfîrșită, noapte, un fascicul de lumină albă dinspre răsărit. O turmă de oi, trei siluete de oameni care vorbesc despre fericire... Eu nici măcar nu mai vorbesc... Mă uit pe geamul mașinii și, dincolo de bezna grea și nedreaptă, văd multă sărăcie, sate întregi adîncite în întuneric,

nici un bec aprins prin curți, nici un felinar pe străzi. E doar șase seara.

Ajung cu bine la Teatrul "Tony Bulandra". Sînt pentru a doua oară aici și am sentimentul că vin de cînd lumea. E o atmosferă caldă, umană, care te întîmpină de la intrare. E multă grijă estetică presărată, fără ostentație, peste tot. Buchetele cochete de flori, ca la o sărbătoare, siluete zvelte, de scaune neconvenționale, răspîndite ici, colo. Sfeșnice de toate felurile încălzesc cu pîlpîitul lumînărilor lumina rece a becurilor, degajă mister și îl pregătesc pe spectator pentru reprezentație. Este un interval, un spațiu tampon inspirat pregătit de Ranin, acest teritoriu în care se părăsește diurnul și se înaintează, pe nesimțite, în nocturn, în lumea teatrului.

Am venit ca să văd punerea în scenă cu *Pescărușul* de Cehov a regizorului Laurian Oniga. Mă interesa din toate punctele de vedere. Acum ceva vreme am văzut aici *Gîlceville din Chioggia* de Goldoni, tot în regia lui, un spectacol viu și minunat, cu un spațiu marin esențializat și perfect funcțional, un spectacol care îl readuce în atenție pe

Oniga după cîțiva ani buni. Și nu oricum. Matur împrăștiat, în formă, disponibil la re-lecturi și re-interpretări pe texte grele, cu miză, cu gustul provocator al teatrului pe cerul gurii. Un spectacol care anunța spiritul unei trupe noi, încărcată de o energie specială, de ambiții constructive, coagulată și susținută pînă în pînzele albe de directorul ei, Mihai Constantin Ranin. Și, nu în ultimul rînd, mă preocupa "recidiva" lui Oniga, relația lui cu trupa aceasta tînără, deschisă, maleabilă. Este aproape ireal să vezi tineri actori relaxați, proaspeți, cu fețe luminoase, care au deja apartamente și nu mai dorm prin cabine, care au acel minim confort palpabil în aerul pe care îl degajă, care nu au chipurile hăituite de foame și de griji, și nici mîncate de uzura provincială. Neiertătoare. Dacă ați vedea, iubiți colegi de breaslă, ce cabine au, ce hol de regrupare, rafinat și protector, ce condiții de repetiții, ce atmosferă NORMA-LĂ există, n-ați ezita să-i vizitați imediat și să vedeți unul sau mai multe din spectacolele de la "Tony Bulandra"!

De la momentul *Pescărușul* al Cătălinei Buzoianu, me-mo-

ra-bil, de la Teatrul Mic, mărturisesc că n-am întîlnit o asemenea citire regizorală. O astfel de încărcătură emoțională. De soluții de mare finețe, perfect argumentate de Laurian Oniga, acoperite de coerența desenului din minte și din suflet, coborît în nuanțe, în rîsul naiv al tripletei de Nina-Nine Mihailovna Zarecinaia (ce IDEE!), în mirosul de fin cosit și abandonat pe scenă, în clipocitul lacului ce se întinde dincolo de construcția pontonului, scenă totodată a Ninelor și a lui Treplev, în necuprinsul tristeților Mașei sfîșiată între acordurile desuete ale unei dramolete de operă prăfuită și automatismele gesturilor chapliniene, cabotine și tulburătoare din finalul spectacolului - corpul lui Treplev este băgat parcă în al ei, mort, inert, iubit la fel ca și cînd ar fi viu, ba mai mult, pentru că doar acum este al ei - în zbieretel neauzit al pescărușului, al lui Treplev, al nostru, al tuturor, al nefericirilor, ratărilor, vinovațiilor asumate. Sau mai degrabă nu... Mirosul de fin parcă proaspăt cosit îmi gîdila nările. Iubiri, senzualități ținute în frîu, amînate, risipite, istovite. Ca dimensiunea ratării, semnul sub care Oniga citește acum textul. Ca să capete anvergura și proporții, el o multiplică pe Nina Zarecinaia. Ca într-un joc cu oglinzi. Fețe, ipostaze ale Ninei se recompun în structura aceluiași replici, în trei registre diferite. Ca și cum am privi-o în momente diferite, în lumini și stări diferite. Unele iau forma pioasă a unor rugăciuni, rostite cu credință, pe voci diferite, așa cum ne rugăm, întotdeauna altfel, cum mutăm accentele, cum șoptim, cum proiectăm raportul cu Divinitatea. Mă mai gîndesc la asta și am să revin cu alte comentarii. Mă obsedează, mă neliniștește. În fiecare din noi cîți locuim de fapt?... Și cîți se vîd?

Impresionant este felul în care tinerii actori se umplu de cuvînt, de propunerea regizorului, de aura fericirii sau nefericirii din personaje, din tăceri și revolte. În primul rînd, cele trei chipuri ale Ninei - Adina Stan, Irina Melnic și Laura Vasiliu - Mașă, Simona Șaiu și Constantin Gavrilovici Treplev, Ștefan Cepoi. La pol opus, nereușit, exterior, fals în declamații desuete, din păcate, jucînd în alt registru decît restul trupe, Georgiana Mazilescu în Arkadina și Vitalie Ursu în Trigorin. Dar și asta face parte din lumea lui Cehov, din suma ratărilor pe care Oniga le investighează în acest spectacol.

Mă întorc spre București. Și văd pe cîmpul înnegurat o turmă de oi și siluetele a trei bărbați. Îi aud. Vorbesc despre fericire. Sau despre nefericire?! ■

cinema

Reabilitarea romantismului

Meg Ryan și Huck Jackman în *Kate & Leopold*

UNDE sînt basmele de odinioară: Unde sînt poveștile cu Feți-Frumoși și Ilene Cosinzene? Unde sînt visele și idilele?

Zilele acestea nimeni nu mai ia în serios romantismul. Acesta este adesea asociat cu vremuri de mult apuse ori poate răpuse de către teme mai în pas cu tehnologia. În cazul în care prezența sa se mai face totuși simțită, romantismul pare a se regăsi numai în registrul telenovelelor. Iar în afară un asemenea spațiu mult hulit, idila romantică strălucește prin absență din spațiul cinematografic. Astfel încît, surpriză! Trei filme ce par a reabilita romantismul și comedia totdeauna:

O fată și cinci bărbați – o alegere dificilă ce se rezolvă în *Dragoste la a doua vedere*.

O întâlnire dintre un duce din secolul al 19-lea și o femeie de afaceri din cel de al 21-lea în *Kate&Leopold*.

O resuscitare a bunei dispoziții din peliculele ușurele și pline de fast ale anilor '60 în *Jos cu dragostea!*

Să le luăm însă pe rînd de vreme ce ele înviorează atmosfera cinematografele noastre, atmosferă cam stătută în thrilleruri, science-fiction, horror sau în combinații în diverse grade ale celor citate.

DESPRE *Dragoste la a doua vedere* primul lucru pe care îl vom remarca se referă la faptul că este o coproducție SUA-Franța. Am trăit să o vedem și pe asta: Franța – apărătoarea valorilor cinematografelei europene, Franța cu o legislație ce protejează filmul european interzicînd pe teritoriul său publicitatea TV pentru filmele americane. Așadar, Franța realizează o coproducție cu SUA. Ce rezultă din acest mariaje-marriage ce aduce a mezialianță? O comedioară ce se învîrte (la propriu) în jurul lui Lucy (nu degeaba titlul franțuzesc este *Autour de Lucy*), eroina aflată în căutarea fericirii amoroase. Căutata fericire o găsește, desigur, la/ în bărbatul aflat la egală distanță atît de reprezentările ideale ale epocii – macho-mașina decapotabilă (Luke – David Boreanaz), tu-

peu-sport (Bobby – Anthony LaPaglia), cît și de altele mai clasice – om de știință-timid (Doug – John Hannah) ori scriitor-extravaganță ostentativă (Gabriel – Garcia Bernal). În fapt, bărbații aflați în jurul lui

Lucy nu sînt persoane pur și simplu, ci mai curînd conturează un anume gen (vezi exemplele de mai sus). Lucy, la rîndul său, nu pare prea mult o fată adevărată, ci mai degrabă mediana statistică a unei populații compuse din tinere necăsătorite ce umblă să-și găsească un partener după rețete făurite de Cosmopolitan și mai puțin după propriile sentimente. Odată sentimentele regăsite, băiatul sensibil și profesionist în (ați ghicit) computere (Barry – Henry Thomas), filmul nu se poate decît sfîrși... cu o nuntă.

Dragoste la a doua vedere se dorește o poveste reală (a se citi: la zi) în cheie comică și reușește

să fie o poveste fabricată cu cîteva momente amuzante, o poveste cam prea lentă, cam prea fără surprize. Aici totul se petrece la vedere, nu există tensiune epică sau emoțională, există numai descriptivism și nici acela extrem de atrăgător.

Mai inspirat și mai plin de vervă este *Kate&Leopold* – un basm reușit prin farmecul celor două personaje principale, fermecător interpretate de către Meg Ryan și Huck Jackman. Ritmul nebun al anilor contemporani este contrabalansat prin apariția unui personaj inedit în epoca vitezei – ducele de Albany pentru care „viața nu înseamnă numai îndatoriri, ci și

rafinament” iar „căsătoria înseamnă să juri iubire pentru totdeauna”. Întîlnirea sa cu Kate McKay (Meg Ryan) care este adepta realității, carierei și a ideii „nu poți trăi într-o poveste cu zine” constituie punctul de pornire al intrigii întregului film. În jurul acestei întîlniri se dezvoltă în fapt un permanent balans între două timpuri și două moduri diferite de a trăi. Între „Din locul de unde vin eu, o masă este rezultatul unui proces de reflecție, de studiu. Se spune că fără arta gastronomiei, realitatea crudă a acestei lumi ar fi de nesuportat” (El) și „Toată viața mea am plătit rate, sînt obosită și nu vreau decît să mă odihnesc și dacă pentru asta trebuie să vînd un pic de noroi, atunci asta voi face!” (Ea).

Kate&Leopold readuce în fața spectatorilor un story ce reprezintă numai un pretext pentru situații amuzante și pentru evoluția personajelor ce constituie ele însele motivul central al filmului. Precum peliculele anilor '40-'50 în care scenariul nu oferea decît partitura unor mari nume ale ecranului vremii, filmul regizat de către James Mangold rezistă prin charisma actorilor principali. În rest – o poveste simpatică, costume, poante, destindere fără prea mari pretenții, pe scurt un film relaxant.

DACĂ în *Kate&Leopold* referințele sînt la filme din anii '40-'50, odată cu *Jos cu dragostea!* avansăm pînă în anii '60. Avem așadar o reluare în cheie ironic-parodică a comediei realizate pe atunci cu mult fast. De la decoruri, costume, coafuri, absolut totul denotă o minuțiozitate a detaliilor, o eleganță caracteristică acelor vremuri. Ba mai mult decît atît, pentru mai multă autenticitate realizatorii au optat pentru filmarea pe pelicula Tehnicolor astfel încît *Jos cu dragostea!* pare un film realizat cu patruzeci de ani în urmă.

Renee Zellweger rîde, cîntă și dansează alături de Ewan McGregor (nici unul dintre ei nu se află la debut privind divertismentul – *Chicago* și *Moulin Rouge* fiind pelicule care le atestă calitățile artistice în acest sens). Cei doi creează un cuplu strălucitor ce evoluează pe platforma unei comedii ce încă ne incită. Chiar dacă au trecut patruzeci de ani de cînd genul se afla la modă în industria cinematografică.

Ceea ce afirmam la începutul articolului se dovedește real, căci pentru a ne propune povești idilic-romantice autorii trebuie să se întoarcă în timp ca și cum azi, aici și acum astfel de teme nu își mai găsesc locul.

Miruna Barbu

România literară 23

Jos cu dragostea/ Down with Love (SUA, 2003 – distribuit de IntercomFilm România) Cu: Renee Zellweger, Ewan McGregor, David Hyde Pierce, Sarah Paulson, Tony Randall; Regia: Peyton Reed.

Kate&Leopold (SUA, 2001 – distribuit de New Films Internațional) Cu: Meg Ryan, Huck Jackman, Live Schreiber; Regia: James Mangold.

Dragoste la a doua vedere/ I'm with Lucy (SUA-Franța, 2002 – distribuit de New Films Internațional) Cu: Monica Potter, Gael Garcia Bernal, David Boreanaz, John Hannah, Anthony LaPaglia, Henry Tomas; Regia: John Sherman.

dans

Exorcizarea prin artă

ÂNTECUL bine-cunoscut de toți cei care nu aveau sub cinci ani în 1989, și al cărui refren era „Partidul, Ceaușescu, România”, este cel care deschide spectacolul conceput de Mihail Mihalcea, *Stars High in Amnesia's Sky*, de curând prezentat în sala Casei de Cultură „Nicolae Bălcescu” din București. În scenă este întrerupt la început și se ascultă în liniște – întreruptă ce-i drept de unele chicoteli pornite din sală – toate strofele, în timp ce într-un colț, pe podea, sclipesc firele argintii ale unei jucării minuscule, asemănătoare cu Sala mare a palatului sau cu stadiioanele feerie luminate de la Galele închinete Tovarășului și Tovarășei. Apoi, când se face lumină, în scenă intră un pionier, cu cămașă albă și cravată roșie, Eduard Gabia, care mănăiește un compact disc și un difuzor, apoi un al doilea, Mircea Ghinea, cu un aparat de filmat și un monitor și, în fine, o pionieră, Maria Baroncea, care aduce cu ea fire cu șiruri de beculuțe colorate, ca cele care se pun în Pomul de Crăciun și un casetofon. Curând, cei trei își vor scoate cravatele, făcându-și din ele brațari sau flori de pus la butonieră și, pe tot parcursul specta-

colului, se vor juca cu aparatura mai sus pomenită și, punând muzică de Abba, Gery Halliwell, Garbage, Gloria Gaynor, Madona și Luz Casal, filmându-și tenișii agățați de șireturi, stând în cap și mergând în mâini, sau formând pe podea, cu beculuțele colorate, tot felul de desene, de preferință inimioare. Și, în tot acest timp, siluetele fiecăruia dintre ei se vor proiecta pe pereții încăperii, peste câte o imagine video, care se deplasează odată cu ei, imagine concepută și editată de Andu Dumitrescu, conținând scene de la manifestațiile comuniste cu steaguri și portrete, de la ședințe de incriminare sau de adulare, de la congrese, de la ședințe de lucru etc. – toate foarte bine puse în pagină. Uneori repetarea de mai multe ori a unei singure secvențe, subliniază caracterul mecanic al unor gesturi, dându-le un aer ridicol, iar alteori ridicolul se naște din discrepanța dintre chipurile lui Stalin sau al Anei Pauker și muzica Madonnei sau a formației Abba.

Dar efectul zdrobitor pentru scenele proiectate este produs de suprapunerea peste ele a umbrelor siluetei celor trei interpreți, a gesturilor lor simple, firești sau uneori trăznite. Vedem, spre exemplu, imaginile acelei lumi pe dos, așa cum realmente

trebuie ea citită, printre picioarele interpretului care umblă în mâini, cu capul în jos, sau, în alte scene, gravitatea și grandilocvența acestora e anulată de proiecția umbrei altui interpret, un inger cu aripioare aurii, Mircea Ghinea – dar un inger „contemporan” cu adidași, în slip și cu ochelari de soare – al cărui corp freamă la impulsurile muzicii moderne. Iar în final, în timp ce pe ecranul pereților, cu gesturi repetate mecanice, perechea „răposăților” ne face cu mâna de la fereastra unui tren, în scenă se încheagă o mini idilă, între foștii pionieri Maria Baroncea și Eduard Gabia, care se hârjonesc puțin cu „mijloace electronice”, schimbându-și unul altuia muzica de pe discul compact și, ca suprem gest idilic, el o ia pe ea în brațe, o suie pe difuzor și o plimbă prin scenă... cu difuzorul pe post de trăsura. Remarcabil este faptul că cei doi reușesc să creeze cu aceste mijloace o atmosferă de autentică puritate, puternic contrastantă cu aerul artificial al imaginii de pe ecran.

Spectacolul *Stars High in Amnesia's Sky* este o coproducție a mai multor instituții europene de cultură: Theorem, Centre național de la danse – Paris, Hebbel Theatre – Berlin, TanzQuartier – Viena, Mobil(e) – Danse dans la Regio/Tanz in

der Regio, proiectul fiind creat în parteneriat cu Casa de Cultură „Nicolae Bălcescu” și cu sprijinul Institutului Francez din București. Și destinația acestui spectacol a fost și este, în continuare, tot european: avanpremiera s-a dat la Paris, în luna iulie a acestui an, premiera a avut loc în luna august la Internationales Tanz-Fest Berlin, în noiembrie două reprezentații s-au dat la București, după care spectacolul va fi prezentat, tot în această lună, la Freiburg și în anul viitor va pleca în turneu în Franța și Elveția. Nu știm însă, în ce măsură publicul occidental poate vibra cu aceeași intensitate ca cel românesc, la vederea stelelor care mai strălucesc uneori în cerul amneziei noastre.

În unul dintre episoadele emisiunii lui Horia Roman Patapievici, „Idei în libertate”, invitatul său din acea seară, Dan Perjovschi, făcea elogii unei manifestări expoziționale pe care o socotea deosebit de interesantă. Gazda a întrebat, la un moment dat, ceva de genul „și unde este arta?”, la care plasticianul-scriitor a răspuns că pe el nu îl mai interesează în asemenea situații dacă o atare manifestare este sau nu artă. Răspunsul m-a șocat și, undeva într-un sertar al creierului, l-am păstrat, însoțit de mai multe semne

M (ihai) M (ihalcea) & Solitude Project

Stars High in Amnesia's Sky

Premieră în România

de întrebare și de exclamare... Spectacolul lui Mihail Mihalcea m-a ajutat să-l înțeleg, într-un anumit sens, pe Dan Perjovschi. Mi se întâmplă pentru prima oară ca văzând un spectacol creat de un coregraf să nu mă mai intereseze dacă el este sau nu un spectacol de dans. Personal, nu m-am mai simțit atât de liberă, decât cu treisprezece ani în urmă, în Piața Universității, și, în plus, de astă dată, am mai simțit că mă pot elibera de trecut, cu zâmbetul pe buze. E drept, și cu ochii umezi. Dar de bucurie, conștientizând că acești tineri dansatori au luat-o înaintea altor creatori din alte domenii ale artei, ajutându-ne să ne desopovărim de încărcătura trecutului cu un simplu zâmbet. Nu pot decât să le mulțumesc.

Liana Tugearu

muzică

Relativism, superficialitate, neglijență

INTR-UN opus muzical, sunetele sunt aidoma locuitorilor unei cetăți: fiecare cu poziția și rangul lui, cu drepturile și îndatoririle sale. Unde mai pui că sunetele – ca și oamenii – intră sau nu în relație de colaborare, de diviziune a muncii ori de subordonare, stratificându-se în șefi și subalterni în temeiul unor legi general impuse și asumate. Unele cetăți muzicale sunt structurate democratic, altele dictatoriale; o parte din ele par a fi monarhii, o altă parte republici ș.a. Toate însă comportă esafodaje organizatorice indestruibile în condiții de tihnă și normalitate. Orice sunet, la fel ca și cetățenii unei entități statale, are propriul său drept la viață, la o existență normală. Să mori nu înseamnă nimic, nu are nici o valoare. Nimeni nu-și poate imagina propria moarte. Să trăiești, asta e totul. Căci este un act concret al voinței tale sau, în cazul muzicii, al com-

pozitorului și, ulterior, al interpretului. Numai că, uneori, voința restitutorului se dezvoltă pe un culoar diferit față de cel al voinței compozitorului, recte al muzicii înseși. Se declanșează astfel o perpetuă revoluție, care suspendă statul de drept al sunetelor, bulversând organicitatea legăturilor dintre ele ori surpând armonia dintre indivizii ce populează un opus muzical. Asistăm, nu de puține ori, la interpretări anarhice, în care obiectele sonore sunt izolate, asmuțite unele împotriva altora, fără scrupule ori regrete, fie dintr-o furie oarbă, fie printr-o tâmpă nepăsare. În special creația contemporană este văduvită, prin actul restitativ, de seva sa vitală, atunci când

sunetele sunt secularizate și ipotocate spiritului ignorant sau anatomic, când sunt distruse cu nonșalanță familiile de evenimente sonore, puse astfel în fața unor recesiuni și privațiuni cauzatoare de alienări insurmontabile. Nu mai există nici obligația unor sunete-părinți de a crește sunete-copii, nici tendința de aspirație a unora către altele. Rămâne doar agitația gratuită ori haosul nebun. Iar din haos, haos răsare. Poate că aceasta este explicația că multe muzici noi par haotice, dezarticulate, imponderabile. Unele așa trebuie să vor fi fost scrise. Altele însă, așa au fost rostite: cu rea-voință sau, dimpotrivă, cu ne-putință. Cum, din păcate, multe producții muzi-

cale contemporane sunt interpretate relativ, superficial sau neglijent. Dacă muzica lui Beethoven, de pildă, ar fi restituită în aceeași manieră, cu siguranță că Beethoven nu ar mai fi deloc autorul pe care-l știm și-l adulăm. Coeficientul de risc este însă, în cazul lui Beethoven, minim, fie și numai pentru că interpretarea unui opus clasic stă sub semnul dublei coerciții, existând deopotrivă o presiune a partituri și a tradiției. De cealaltă parte, interpretarea unei lucrări contemporane cunoaște un singur stăpân: partitura. Ce te faci însă atunci când trebuie să optezi pentru (in)fidelitatea față de o atare partitură? Are, au ba, interpretul obligația să respecte cu strictețe

toate indicațiile și sugestiile înscrise pe foaia cu portative? Fără îndoială, un opus deplin, valoros reclamă o restituire pe măsură, în identitate și solidaritate perfectă cu semiografia partituri. Dar un opus cu defecte (fie ele de concepție sau de scriitură)? Trebuie oare ameliorat prin actul interpretativ, ori abordat așa cum este el, gândit și notat, cu insuficiențele și precaritățile lui? A fi sau a nu fi (in)fidel textului? Iată o întrebare la care compozitorul din noi ar răspunde că prin interpretare se pot și trebuie uneori să se oculte stângăciile partituri, în timp ce interpretul, revoltându-se, ar susține lealitatea demersului restitativ, argumentând cu indecența unor derogări de la litera și spiritul muzicii. Derogări conștiente, desigur, căci cele involuntare țin de relativismul, superficialitatea și neglijența cu care sunt îndeobște interpretate muzicile contemporane.

Liviu Dăncănu

cronica plastică

de Pavel Șușară

Arta modernă, între opțiuni și fatalitate

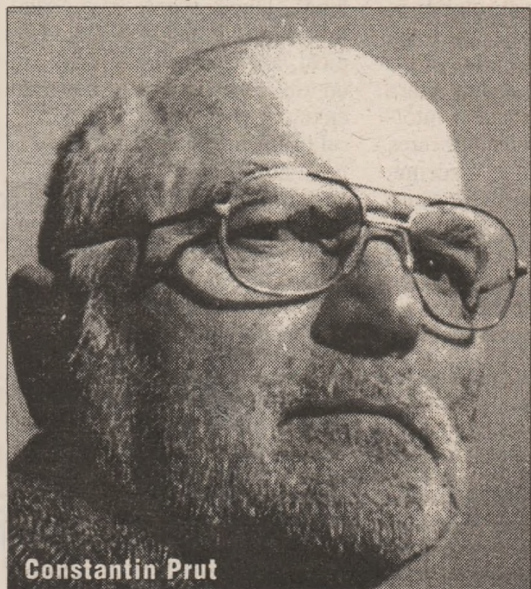
U DOUĂZECI de ani în urmă, mai exact în 1982, Constantin Prut publica un *Dictionar de artă modernă*, o amplă lucrare individuală, care a rămas unicul instrument de această factură realizat, pînă astăzi, de un autor român. *Dictionarul...* lui Octavian Barbosa,

nă și contemporană, ceea ce marchează fără echivoc intenția autorului de a construi un suport nou cercetărilor sale. Cum un asemenea gen de lucrare comportă un volum de muncă enorm, pe care de puține ori se încumetă să-l facă o singură persoană, trebuie acceptat că și criteriile care îi stau la bază sînt puternic personalizate, și ele nu trebuie judecate în afara contextului. Nefiind vorba de un dicționar tematic, nici de unul tehnic, strict informativ, sau de alt produs academic de aceeași factură, ci de unul în care informația se împletește cu comentariul critic și cu un anumit gen de exegeză frugală, trebuie avute în vedere intențiile autorului și judecat nu atît modelul absolut al unui asemenea proiect, cît fidelitatea realizării în

raport cu enunțurile preliminare, cu alte cuvinte rigoarea urmăririi propriului scenariu. În acest sens, cele cîteva fraze ale lui Constantin Prut din debutul *Cuvîntului înainte* sînt edificatoare și constituie un foarte bun punct de pornire în ceea ce privește orientarea lecturii. „Cartea, spune autorul, combină prezentarea unui amplu material informativ despre arta universală, de la debutul modernismului pînă în prezent, cu perspectiva teoretică asupra contextului și conceptelor fundamentale pe care această evoluție s-a bazat. Am ales formula dictionarului pentru că eliberează lectura fenomenelor de constrîngerii de valorificare extrinseci faptului de artă. Revăzînd și dezvoltînd cartea mea de acum douăzeci de ani (...), am prezentat principalele tendințe, grupări și personalități care au contribuit la constituirea fenomenului complex al artei moderne și contemporane, definite esențial prin tensiune novatoare, prin entuziasm experimental și prin redi-

mensionarea permanentă a relațiilor cu tradiția. De asemenea, ocupîndu-mă de o epocă în care se reconsideră raportul dintre expansiunea universalist-globalistă (care este proiectul utopic al lumii moderne și postmoderne) și specificitatea culturilor zonale, deseori marginalizate de sintezele domeniului, am extins informația asupra creației artistice a acestor spații culturale”. Radiografiînd, din perspectiva acestei declarații de intenții, cele peste cinci sute de pagini ale cărții, prima constatare este una afirmativă. În mod real, Constantin Prut încearcă o panoramare și o analiză explicită a artei moderne și contemporane, încearcă o contextualizare a prezențelor artistice individuale în spațiul unor ideologii artistice, al unor tendințe identificate și al unor coordonate geografice și istorice anume, propunîndu-și, simultan, dacă nu o deplasare propriu-zisă, oricum o extensie a interesului și spre zonele socotite, pînă la un punct, periferice în raport cu marile centre ale artei europene și transatlantice. Faptul că pe lîngă marile curente și personalități ale artei occidentale, pătrunse de multă vreme în conștiința publică, el aduce în discuție și nenumărate nume și evenimente din zone defavorizate, cum ar fi, de pildă, țările foste comuniste sau numai excentrice, conferă *Dictionarului...* o anumită libertate a privirii și a judecății, dar creează și senzația unei prezențe solide a autorului în cele mai diverse ambianțe culturale și în cele mai variate experiențe artistice. Dacă la nivelul acesta, care privește nemijlocit cronologia și geografia artistică, lucrurile sînt clare și, oarecum, indiscutabile, pentru că varietatea creației și distribuția ei sînt mult mai mari decît capacitatea noastră de percepție, în ceea ce privește criteriile care ordonează acest demers discuțiile sînt, practic, interminabile. Pornind la drum cu un elan romantic și cu o evidentă vocație de fondator, așa cum de multe ori s-a mai întîmplat în cultura noastră și cum, de altfel, se întîmplă curent în culturile încă necristalizate, Constantin Prut și-a luat imensa responsabilitate de a face de unul singur ceea ce ar fi

trebuit să facă fie colective mari, instituționalizate, fie mai multe valuri de cercetători. Pentru că oricît ar fi de mare capacitatea unui singur om de a aduna material, de a sistematiza informația, de a controla ansamblul prin capacitatea de sinteză și de a individualiza creația artistică prin acuratețea analizei, riscul de a scăpa esențialul, de a defini pornind de la premise aproximative sau de-a dreptul false, de a credita fără suficiente argumente, rămîne unul enorm și aproape imposibil de evitat. Dar dacă acest risc constituie o fatalitate, pentru că este imposibil să controlezi cu aceeași rigoare spațiul francez, german, olandez, nord-american etc. unde informația este, totuși, coplesitoare și faptele solid așezate în propria lor existență, dar și cel georgian, lituanian, albanez, croat, azar, cazah etc. etc. de unde informațiile sînt extrem de frave și fluxul lor mai mult decît sincopat, un alt risc se naște pe neașteptate, unul care ține strict de latura subiectivă și de soliditatea propriilor convingeri, mult mai insidios și mai greu de controlat.

Constantin Prut

apărut ceva mai devreme, se referea strict la artiștii români contemporani, iar *Dictionarul de artă*, elaborat de un colectiv mai extins și publicat cu vreo cîțiva ani în urmă la Editura Meridiane, privește conceptele și componentele tehnice ale fenomenului artistic, și nu existența unui artist sau altul în spațiul și în timpul său de referință. Așadar, chiar și după douăzeci de ani, *Dictionarul...* lui Prut a rămas cu totul solitar ca produs editorial și singura sursă de informație din bibliografia autohtonă care concentrează într-un spațiu restrîns referințe dintr-o geografie artistică foarte largă. După două decenii fix, adică în 2002, Constantin Prut și-a reeditat *Dictionarul...* (Editura Univers Enciclopedic), de data aceasta într-o variantă mult îmbogățită, adusă la zi și extinsă, explicit, prin adăugarea unei componente contemporane și în sens ideologic, nu numai cronologic. De altfel, noua ediție chiar se numește *Dictionar de artă moder-*

NTREBAREA care se pune în acest moment nu mai privește spațiile mari și traseele istorice stabilite, ci însăși îndreptățirea actorilor de a lua parte la acest ceremonial globalizator. Dacă prin modernitate și prin contemporaneitate se înțelege doar o simplă problemă de

cronologie, atunci un asemenea *Dictionar...* este într-o imposibilitate ontică, dacă i se poate spune așa, de a acoperi întreaga realitate, și asta pentru că fiecare actor al fenomenului este îndreptățit în egală măsură să se regăsească în paginile sale, în vreme ce dacă prin aceleași categorii înțelegem un anumit tip de gîndire, un set ireductibil de idei și de coduri, atunci foarte mulți artiști, de la Grigorescu la Dimitrie Gavrilleanu nu au nici o justificare în paginile sale. Dacă Grigorescu, de pildă, îndeplinește exigențele modernității, de ce nu le îndeplinesc și Millet sau Corot, iar dacă Dan Hatmanu și Chirnoagă sunt contemporani, Florin Mitroi pe unde ar putea fi încadrat? Aceste întrebări, care nu sînt nici singulare și nici lipsite de importanță, nu sancționează, însă, lucrarea lui Prut în sine, ci dezvăluie imposibilitatea unui asemenea proiect dacă el nu-și restrînge scopurile pînă la nivelul capacității unui singur om de a stăpîni întregul material. Pentru că altfel, dintr-un instrument practic și un mijloc de informare, *Dictionarul...* riscă să devină un joc autocontemplativ și un act de voluntarism gratuit într-un univers aproape fictiv. Dar cum cartea lui Constantin Prut este singura pînă acum, orice corecție poate fi adusă doar prin elaborarea uneia noi. Ceea ce, trebuie să recunoaștem, nu este chiar la îndemîna oricui. ■

Avanpremieră editorială

Marie Darrieussecq *Schimbarea la trup*

Însă, nu va fi singura indecență din această carte, așa că-i rog să mă ierte pe toți cei care ar putea fi șocați de cele ce vor urma.

AȘADAR, îmi căutam de lucru. Mergeam la tot felul de interviuri, dar fără nici un rezultat.

Până în ziua în care aveam să trimit o *candidatură spontană*, îmi reamintesc exact cuvintele, la un mare lanț de parfumerii. Directorul parfumeriilor mă luase pe genunchi și îmi tot pipăia sânul drept, găsindu-l în mod vizibil de o elasticitate încântătoare. În acea perioadă a vieții mele, toți bărbații începuseră să mă găsească de o elasticitate încântătoare. Luasem puțin în greutate – două kilograme, poate – întrucât începuse să-mi fie foame continuu; cele două kilograme mi se repartizaseră însă armonios pe întregul corp, vedeam asta în oglindă. Fără nici un sport, fără vreo activitate specială, carnea mi se făcuse mai tare, mai cambrată, mai plină de relief ca înainte. Astăzi îmi dau seama că acea creștere în greutate și acea formidabilă calitate a cârnii mele au fost, fără îndoială, cele dintâi simptome. Directorul lanțului de parfumerii ținea într-o mână sânul meu drept, iar în cealaltă contractul. Îmi simțeam pieptul tresăltând: era emoția de a vedea acel contract atât de aproape de a fi semnat, dar mai era și acel aspect, cum să zic eu, *pneumatic* al cârnii mele. Directorul îmi spunea că, în domeniul parfumurilor, esențial este să fii întotdeauna frumoasă și dichisită, că voi aprecia cu siguranță croiala foarte strâmtă a halatelor pe care le voi purta și că ele îmi vor veni foarte bine. Degetele sale coborâseră ceva mai jos și desfăceau nasturii care erau de desfăcut, iar pentru asta, directorul lanțului de parfumerii fusese nevoit să pună contractul pe birou. Citeam și reciteam contractul pe deasupra umărului său, o jumătate de normă plătită cu aproape jumătate din salariul minim legal, asta avea să-mi permită să cotizez și eu la chirie și să-mi cumpăr o rochie, două; totodată, în contract se preciza că, în momentul lichidării de stoc anuale, voi avea dreptul la anumite produse de frumusețe. Mărcile cele mai mari vor putea fi ale mele! Parfumurile cele mai scumpe! Directorul lanțului de

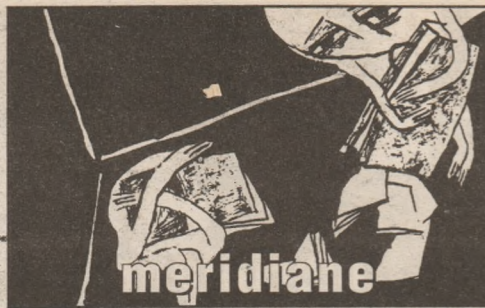
parfumerii mă pusese în genunchi în fața lui, iar în timp ce-mi făceam treaba mă gândeam la acele produse cosmetice, la cât de frumos aveam să miros, la ce ten odihnit urma să am. Probabil că-i voi plăcea și mai mult lui Honoré. Pe Honoré îl întâlnisem în dimineața în care, pentru a cincea primăvară consecutiv, vrusem să scot din dulap vechiul meu costum de baie. Atunci, în momentul în care l-am încercat, mi-am dat seama că șoldurile mele se făcuseră tari și rozalii, musculoase și rotunde în același timp. Mâncatul îmi făcea bine. Îmi oferisem, așadar, o săptămână la Aqualand. Afară ploua, dar la Aqualand e întotdeauna cald și frumos. Intrarea acolo însemna aproape o zecime din ajutorul de reinserție pe care-l primeam lunar, iar maică-mea n-a fost deloc de acord. A refuzat chiar și să-mi dea un tichet de metrou, așa că, pentru a trece de bariere, am fost nevoită să mă lipsesc de un domn. Întotdeauna se găsesc niște domni care așteaptă tinerele fete la barierele de la metrou. Am simțit clar că făcusem impresie asupra lui; ca s-o spun pe șleau, mult mai multă impresie decât făceam de obicei. În vestiarul de la Aqualand a trebuit să-mi spal discret fusta. Trebuie să ai întotdeauna grijă, în vestiarul ăsta, ca ușile să nu rămână întredeschise și mai trebuie să știi s-o ștergi atunci când încăperea este deja ocupată de un cuplu; și aici se găsesc de fiecare dată niște domni care așteaptă în fața ușilor din sectorul rezervat femeilor. Poți să câștigi un ban frumos la Aqualand, dar eu am refuzat mereu s-o fac, chiar și în momentele în care maică-mea mă amenința că mă dă afară. Sala fiind goală, m-am grăbit să mă dezbrac și să-mi pun costumul de baie – și din nou, acolo, în oglinda aurită în care era o plăcere să te privești, mi s-a părut că sunt, îmi cer scuze c-o spun, incredibil de frumoasă. Așa cum vezi prin reviste, dar și apetisantă, în plus. M-am săpunit cu niște șantioane gratuite, care miroseau grozav. Ușa s-a deschis, dar au intrat numai câteva femei, nici urmă de bărbat, așa că ne-am putut bucura de o oarecare liniște. Femeile se dezbrăcau răzând. Erau un grup de musulmane înstărite, își puneau pentru a intra în apă niște rochii luxoase și foarte lungi,

trupurile li se conturau sub duș prin voalurile translucide. Acele femei s-au strâns în jurul meu și m-au admirat cât eram de frumoasă, mi-au oferit un eșantion de parfum foarte șic și câțiva bănuți. Mă simțeam în siguranță cu ele. Aqualand este un loc de destindere, dar trebuie, oricum, să ai grijă. De aceea, atunci când Honoré m-a abordat, în apă, am întins-o în primă instanță, băgând un *crawl*/viguros, și poate că asta i-a plăcut la mine cel mai mult (pe vremea aia înotam foarte bine). După aceea, însă, când mi-a oferit un pahar la barul tropical, am înțeles imediat că era un tip de calitate. Ne sorbeam amândoi băuturile acolo, la barul tropical, transpiram în costumele noastre de baie ude, eu mă vedeam roșie toată în oglinzile din tavan, un negru masiv ne făcea vânt cu un evantai. Beam niște cocteiluri foarte dulci și foarte colorate, cânta o muzică din insule, dintr-o dată eram undeva, foarte departe. Era momentul valurilor uriașe. Honoré îmi povestea că pentru anumite recepții private se băgau câțiva rechini în piscină și că rechini aveau la dispoziție cinci minute, înainte de a muri în apa dulce, pentru a-i ronțai pe invitații prea înceți. Se pare că asta dădea o ambianță unică petrecerilor. Apoi, toți ceilalți se bălăceau în apa roșie până noaptea târziu. Honoré era profesor la un *collegiu* de la periferie. Petrecerile private îl dezgustau. Nu se ducea nici măcar la banchetele studenților. Mi-ar fi plăcut și mie să studiez, i-am spus, iar el mi-a zis că în nici un caz, că studenții erau toți niște stricați și niște depravați, că el venea la Aqualand ca să poată întâlni niște tinere sănătoase. Honoré și cu mine ne-am simpatizat reciproc. El m-a întrebat dacă mă mai duc uneori la petreceri private. I-am spus că nicidecum, că eu nu cunosc pe nimeni. El mi-a zis că o să-mi prezinte niște oameni. Asta m-a atras la început, faptul că acest băiat, pe lângă că era corect, îmi propunea niște relații; în realitate, însă, Honoré nu avea nici o relație, nu reușea să-și facă nici una, în ciuda ocupației sale, și poate că spera ca, prin mine, să fie invitat în niște locuri *selecte*. La ieșire Honoré mi-a cumpărat, dintr-unul din cochetele magazine de la Aqualand, o rochie din voal azuriu, pe care nu aveam

MARIE DARRIEUSSECQ (n. 1969) a cunoscut, cu primul său roman, *Truismes* (tradus acum în românește sub titlul *Schimbarea la trup*) un extraordinar succes de public și de critică. În 1996, romanul a fost cea mai tradusă carte franceză a anului, înaintea *Testamentului francez* al lui Andrei Makine. *Schimbarea la trup* autorelatează aventura fantastică a unei tinere care se transformă, sub privirea celor din jur, în scoafă. Povestea metamorfozei (care a stîmuit referințe culturale multiple, de la *Metamorfozele* lui Ovidiu, la Kafka, Boris Vian sau Eugen Ionescu) este dublată de o pildă morală prin care autoarea satirizează o societate coruptă și totuși posedată de obsesia unei vieți "autentice". După *Truisme*, scriitoarea, autoare a unei teze de doctorat pe tema autoficțiunii în literatura franceză contemporană, a mai scris șase romane (*Naissance des fantômes*, *Le Mal de mer*, *Précisions sur les yagues*, *Bref séjour chez les vivants*, *Le Bebe*, *White*), bine primite, dar fără răsunetul debutului, care a făcut-o celebră în toată lumea.

STIU câtă tulburare și neliniște va putea isca povestea asta și cât de tare îi va dezorienta pe bieții oameni. Bănuiesc că editorul care va accepta să se ocupe de manuscrisul meu se va expune unor nesfârșite neplăceri. Probabil că nici de închi-soare nu va fi scutit, așa că țin să-i cer de la bun început iertare pentru deranj. Trebuie să scriu însă cât mai grabnic această carte, căci dacă voi fi găsită în stare în care mă aflu acum, nimeni nu va vrea să mă asculte sau să mă creadă. Or, simpla mănuiare a unui stilou îmi provoacă dureri îngrozitoare. Nu am nici lumină, sunt obligată să mă opresc la căderea nopții și scriu foarte, foarte încet. Nu vă mai spun cât de greu a fost să găsesc caietul ăsta, nici de noroiul care murdărește totul și care întinde cerneala abia uscată. Sper că editorul care va avea răbdarea să descifreze acest scris mizerabil

va binevoi să țină seama de eforturile teribile pe care le fac pentru a caligrafia cât mai citeț cu putință. Chiar și să-mi amintesc îmi este foarte greu. Dacă mă concentrez însă foarte tare și încerc să cobor în timp cât pot de mult, adică până în perioada premergătoare celor ce aveau să se întâmple, încep să-mi revină anumite imagini. Trebuie să mărturisesc că nici noua viață pe care o duc, nici mesele frugale cu care mă mulțumesc, nici adăpostul ăsta rustic, întru totul satisfăcător pentru mine, și nici această uimitoare capacitate de a suporta frigul care se lasă o dată cu apropierea iernii – nimic nu mă face să regret aspectele cele mai neplăcute ale vieții mele dinainte. Îmi aduc aminte că în perioada în care a început toată povestea mă aflam în șomaj, iar căutarea unei slujbe însemna trecerea prin niște chinuri pe care astăzi nu le mai înțeleg. Îl implor pe cititor – pe cititorul somer, mai ales – să-mi ierte vorbele astea indecente. Din păcate,

Cânt lui Kālī

U MAI mulți ani în urmă, în timp ce căutam prin diverse arhive, biblioteci și colecții private din India, manuscrisele unui text advaitin luat ca subiect doctoral pentru Universitatea din Pondichery, am avut surpriza să găsesc într-un codex miscelaneu câteva versuri stranii. Manuscrisul respectiv, păstrat în biblioteca unei mănăstiri din Nord, părea a proveni din Bengal. El mai cuprindea, alături de mici tratate (*prakarana*) advaitine de producție tantrică, mai multe imnuri devoționale (*stotra*) închinat Zeiței (Devī) în diversele ei ipostaze. Printre acestea se aflau și versurile traduse mai jos, pe care le-am intitulat *Cânt lui Kālī*, întrucât erau flancate de alte două imnuri dedicate ei. Greu de înscris într-un gen anume, ele stau la granița dintre o poezie de dragoste, un imn devoțional și un poem mistic utilizând un limbaj cifrat.

Imnurile devoționale constituie un uriaș corpus al literaturii sanscrite. Deși au fost publicate un mare număr de *stotra*, totuși mai rămân încă vaste colecții de manuscrise care așteaptă să vadă lumina tiparului, sau chiar, unele din ele, să fie cercetate și catalogate. Cea mai mare parte a imnurilor devoționale sunt fie anonime, fie cu o paternitate multiplă și cel mai adesea îndoielnică. Poezia sanscrită de dra-

goste ni s-a păstrat aproape în exclusivitate în antologii care încep a fi compilate din secolul al XI-lea. Ca și în cazul imnurilor devoționale, paternitatea poeziilor precum și informațiile pe care aceste compilații le furnizează despre diverșii poeți nu pot fi întotdeauna creditate.

Versurile anonime pe care le prezentăm aici par să fi fost extrase de copist dintr-o operă literară târzie (de secol XVIII sau poate chiar XIX) și alăturate altor imnuri și invocații către Kālī. Ele trădează un mediu sectar care fie practica înhumarea, fie se afla într-o vecinătate (islamică?) în care exista această cutumă. O ediție a lor împreună cu un studiu critic asupra textului, a perioadei din care face parte, a scolii și regiunii în care a fost scris etc. urmează a fi pregătită pentru o revistă internațională de indologie. Această succintă introducere urmărește doar să prezinte publicului românesc de poezie, o versiune modernă a vechiului text sanscrit. Din păcate, o mare parte din frumusețea poeziei lirice indiene se pierde prin traducere, datorită imposibilității de a reproduce elaborata metrică a originalului.

Te-aștept în dimineți
să-mi scuturi somnul
iar serile, când
se scurg umbre în odaie,
te-aud în osuare
frământând celule,

Desen de M.F. Husain

pe când pe sub ferestre
ierburile ard văpaie.

Când umbra se prelinge
în orbite
din craniul spart
răsună șoapte.
Îmi stăruie chemările-ți
pe buze,
făptura-ți fremătândă
piere-n noapte.

Sub pleoape veșted
adormite

se-ncovoie
și rugi, și cer,
și oase, și cuvinte.

Și m-am visat
un temnicer
peste trufașele-ți
morminte.

Atât e de târziu
că, între cripte,
se-adună cioclii
numele să-mi cheme.
Te așteptam,
te așteptam, iubito,
dar ai venit, îmi pare,
prea devreme.

Traducere și prezentare
din sanscrită de
Liviu Bordaș

Editura A U L A

<i>Nicolae Manolescu</i>	
Literatura română postbelică (Vol. 1-3)	1.324 p. 240.000 lei
Istoria critică a literaturii române. Vol. 1	432 p. 99.000 lei
Despre poezie	208 p. 50.000 lei
Lectura pe înțelesul tuturor	256 p. 50.000 lei
<i>Julian Boldea</i>	
Poezia clasică și romantică	272 p. 70.000 lei
Symbolism, modernism, tradiționalism, avangardă	208 p. 55.000 lei
<i>Mircea A. Diaconu</i>	
Poezia postmodernă	192 p. 55.000 lei
<i>Mircea Moș Titu Maiorescu (breviar)</i>	
	128 p. 35.000 lei
<i>Andrei Grigor Eugen Lovinescu (breviar)</i>	
	96 p. 35.000 lei
<i>I. L. Caragiale Teatru (texte comentate)</i>	
	224 p. 45.000 lei
<i>Florin Iaru</i>	
Poeme alese (1975-1990)	208 p. 55.000 lei
<i>Alexandru Mușina</i>	
Sinapse	224 p. 60.000 lei
Antologia poeziei generației 80	400 p. 90.000 lei
<i>Matei Vișniec</i>	
Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintal	176 p. 60.000 lei
Proza secolului XIX (antologie)	400 p. 75.000 lei
Basmul românesc cult (antologie)	112 p. 35.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:
Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro
Editura AULA O.P. 14 C.P. 13.67 Brașov 500630

EDITURA PARALELA 45

BELETRISTICĂ

NOI APARIȚII ÎN COLECȚIA BIBLIOTECA ROMÂNEASCĂ

Cristian Teodorescu
Îngerul de la benzinărie

Ioan Es. Pop
Petrecere de pietoni

format 14 x 20, 184 p., 75.000 lei

format 14 x 20, 84 p., 45.000 lei

Reduceri de 30% pentru comenzile prin telefon sau e-mail.

Comenzile se primesc pe adresa:

Pitești, str. Frații Golești, nr. 128-130

Tel/fax: 0248 214 533; 0248 631 492

e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro

s-o îmbrac decât pentru el. În cabina de probă din magazinul acela cochec am făcut dragoste prima oară. Mă vedeam în oglindă, vedeam mâinile lui Honoré pe coapsele mele, degetele sale brăzdând cu dungi efemere pielea mea elastică. Niciodată, gâfâia Honoré, niciodată nu mai întâlnise o fată atât de sănătoasă. Femeile musulmane intraseră și ele în magazinul cel cochec, le auzeam sporovăind pe limba lor. Honoré se îmbrăca la loc, măsurându-mă din priviri; eu, goală cum eram, simțeam că mă cam ia cu frig. Doamna de la magazin avea niște ceai de mentă și niște prăjituri. Ni le-a strecurat pe deasupra ușii de la cabina de probă, era o femeie discretă și foarte sic, îmi spuneam că mi-ar fi plăcut să am o slujbă ca a ei. Până la urmă, munca mea la parfumerie n-a fost tocmai diferită. Există un salon de probă pentru fiecare parfum, marele lanț de magazine care mă angajase vindea parfumi de toate felurile, pe care trebuia să le încerci pe diverse părți ale corpului, după care să aștepti ca mirosul să se schimbe în bine sau în rău, iar asta lua ceva timp. Instalăm cliențele pe canapelele generoase din saloanele de probă, explicându-le că numai un corp destins poate dezvălui întreaga paletă a unui parfum. Urmasem și un stagiul de pregătire ca maseuză. Distribuam, totodată, flacoane de Tamestat și decocturi din puf de lebedă. Nu era o meserie dezagreabilă. La fel de adevărat e însă că după ce musulmanele au plecat, plătind în jur de cinci mii de euro cu un *Internet Card*, vânzătoarea cea foarte sic a pulverizat, sub privirile noastre, niște parfumi-aerosol prin întreg magazinul. Niciodată, i-am spus lui Honoré, niciodată n-aș face o chestie atât indecentă, dacă aș avea un magazin cochec. Cu un asemenea corp și cu un aer așa de fermecător ca al tău, mi-a zis atunci Honoré, vei avea toate magazinele cochete pe care le vei dori. Nu s-a înșelat, până la urmă. El, însă, nu ținea deloc ca eu să muncesc. Spunea că munca le strică pe femei. Totuși, am fost decepționată să văd că, în ciuda profesiei sale nobile, salariul nu-i permitea să închirieze decât un amărât de apartament cu două camere, la marginea orașului. Mi-am spus imediat că va trebui, ca un simplu gest de onestitate din partea mea, să bag la ghiozdan de două ori mai mult, ca să-l pot ajuta.

(Fragment din romanul
în curs de apariție
la Editura Pandora)

Traducere de
Claudiu Constantinescu

cronica traducerilor

Salman Rushdie și opera rock

ROMANUL care l-a impus definitiv pe Salman Rushdie (n. 1947, Bombay) în lumea literară a fost *Copiii din miez de noapte*, distins cu râvnitele Booker Prize (1981) și The Booker of Bookers (1993). Din opera lui, în colecția „Biblioteca Polirom” au apărut romanele *Ruşinea* (2001), *Ultimul suspin al maurului* (2002) și *Harun și Marea de povești* (2003). Tot în 2003 a apărut, în aceeași colecție, masivul roman *Pământul de sub tălpile ei*, versiunea românească fiind semnată de anglista Antoaneta Ralian, ale cărei hărnicie, răbdare și calitate a traducerii nu încetează să ne stârnească admirația.

În ziua de Sf. Valentin 1989, Vina Apsara, idol al muzicii rock, dispăre în Mexic în timpul unui devastator cutremur. Este chiar începutul cărții lui Salman Rushdie; de la acel eveniment, autorul se întoarce înapoi cu patru decenii, spre a recupera istoria Vinei și a lui Ormus Cama, excepționalul muzician și partener, pierdut și regăsit de mai multe ori de-a lungul unei fulminante cariere. O istorie de iubire ce-l va urmări toată viața și dincolo de moarte.

Naratorul este Rai Merchant, fotograf și prieten din copilărie al celor doi, amant sporadic al Vinei, însoțitor, martor, descriptor, un alter ego al autorului. Povestirea traversează marile mituri ale modernității, cei trei protagoniști migrând din Orient (Bombay) spre Occident (Londra, Manhattan), alegându-și (ca și autorul) printr-o selecție radicală, noul sol al rădăcinilor native. Moderne divinități, figuri exemplare ale mitologiei contemporane, Vina și Ormus dau glas marilor provocări ce-au marcat epoca, precum explozia muzicii rock, pop și reprezentările contraculturii pe scena unei lumii pradă insecurității, a unui pământ ce brusc începe să tremure sub tălpile tuturor. Poate cel mai ambițios din bibliografia lui Rushdie, romanul face din muzică un limbaj apt să reviziteze nu numai toate culturile (clasicitatea greacă și latină, civilizațiile ebraică și indiană), ci și marile filoane narrative, începând cu Apuleius, epica tradițională britanică, E. A. Poe, și terminând cu J. Conrad, Durrell și Naipaul. Ampla partitură simfonică cu toate aparatele unei opere-rock reia străvechiul mit orfic: iubirea și moartea, investeste sunetul muzicii cu puterea de “a ordona haosul, de a da un sens absurdului”, cum spune însuși Rushdie. Iubirea, iar nu dorul de libertate, iubirea ce mișcă soarele și celelalte stele dantești, poate mișca din loc și salva lumea, în dicțiunea autorului indo-britanic.

Născută în 1944 în provincia americană, metisa Nissy Poe, alias Vina, este trimisă în India de tatăl ei falimentar la o rudă bogată din Bombayul cosmopolit. Devenită în cele din urmă pupila familiei Merchant, crescând alături de narator, Rai Merchant, pe-atunci încă un copil de 13 ani, va fi deflorată conform jurământului (cutumei) la 16 ani de orful Ormus. Fuge la Londra și apoi în SUA cu bijuteriile gazdei. Își începe ucenicia prin a poza pentru pictorialele porno-liberaliste. Reușește să ajungă cea mai cotoată voce de gospel, spirituals, bluesuri, scat, urmând să fie titularizată ca monstru sacru, nimfă și proteică bacantă dionisiacă. După zece ani îl reîntâlnește pe Ormus, deja copt pentru geniala lor operă rock. Parabola Vinei devine legendă vie, compendiu al tuturor viciilor și virtuților: sacra și profana, vegetariana și feminista, trage-diana steapă, copila traumatizată, Vina lider al generației, amorală, liberă, îndrăgostită de unicitate, de unicul Ormus în ciuda toanelor ei faraonice, *Vina Divina*. Victimă a iadului seismic de la Villa Huracan, sau a coliziunii între lumi, proorocită de Ormus, zeita va fi livrată comercializării în chip de simulacre și mimetice copii postmoderne.

LA RÂNDUL său, Ormus va întruhipa vrăjitorul și trubadurul muzical, șamanul, crai-nicul și copilul teribil al veacului, gata să desferce porțile iadului, pe urmele lui Orfeu, spre a o readuce pe Vina din moarte. Grație unor manageri providențiali, Ormus își lansează deja celebra formație de rock VTO în SUA, și totodată multitudinea de euri ale unei personalități copleșitoare. El nu este doar îndrăgostitul orfic, visătorul care trage cu urechea la cântecele viitorului, dictate lui de geamănul mort, ci și moralistul care denunță mistificările și distrugerile, fraudele dar și marcate sete de moarte a unui veac găunos (*Kalyug*), vizionarul fără voie care întrezărește fulgerările unui alt univers posibil, proteicul vizitat de ideea de a cânta la toate instrumentele, în care-l recunoaștem pe naratorul Rushdie. Ce nu-și scutește eroul de o comă timp de trei ani, din care nu-l trezește nici măcar

masajul erotic al fantomaticei Marii – nimfomana – sucub ubi-cuu, deghizat în infirmieră specializată în tanatofelatie, ci numai Vina, bineînțeles în rol de Euridice. Ormus va renaște din Vina, așa cum Rati l-a salvat pe Kama, zeul iubirii. Ceea ce nu înseamnă că, odată vindecat de dedublare-comunicare cu geamănul mort prin căsătoria lui cu Vina, nu se va dedica melanco-

pe tot atâtea monitoare TV. Îl alege, în fine, pe cel mai aproape de original, Mira Celano din Manhattan, un fel de Vina redi-viva, surrogatul perfect. Dar, surpriză, apărând într-un spectacol-memorial, Mira stârnește aplauze nu datorită imitației, ci prin disocierea de original, prin plonjon în realitatea alternativă, heterotopică. Moartea, de data asta simbolică, a Vinei, îl va convinge definitiv și pe Ormus. Turneul planetar din ultimii doi ani de viață, va fi pentru el eternizarea lumii ca spectacol și totodată căutare a propriei morți, în spiritul aceluiași scenariu mitologic. Cântând „Sub tălpile ei”, Ormus-Orfeu coboară în gheena de mimi ai pandemoniului, spre a o elibera pe Mira-Euridice, apoteoză a iubirii eliberate de moarte (umbra Vinei). Fapt e că Ormus va fi împușcat de un *simulacru al Vinei*, una din multele enigme lăsate cititorului de Rushdie. Cenușa lui Ormus-Orfeu va fi împrăștiată din cerul Indiei, ale cărei oficialități politice îi refuzaseră viza de intrare.

Tot astfel, ostracizat și *neapartenent*, romancierul nu ezită să-și illustreze verva și sarcasmul horror în veritabile pamflete, fie pe adresa unui imens caz de corupție din anii '70 (personajul Piloo Doodhwala primise fonduri din partea statului indian pentru a crește 100 de milioane de capre fictive, dând o țeapă de 4 milioane de dolari în 15 ani), fie făcând inventarul-tablou al Indiei rurale, acest ev mediu timpuriu guvernat de instinctul de supraviețuire. Efuziunile naratorului față de India natală sunt reperi amendate de criteriul adevărului necruțător: subcontinentul ce păcătuiește prin senzorialul său non-stop, rob al extreme-lor fără soluție de continuitate.

RUSHDIE este la fel de polemic și față de SUA (unde locuiește incognito de doi ani), dovadă bala-dele antirăzboinice ale lui Ormus în contra ocultării morților din Indochina de către un establishment ermetic, al bunăstării și ordinii, dar și al derivei, depravării și dezmațului în care Lumea Nouă își irosește privilegiile.

Foarte important în economia romanului este naratorul Rai, nu numai ca sursă fătășă de

biografism, ci și ca purtător de cuvânt al evantaiului de crezuri estetice ale romancierului. Cronicar al celor două familii indiene, Cama și Merchant, dar și al vieții și morții managerilor americani ai formației VTO, Standish și Yul Singh, naratorul – fotograf de investigație, de război dar și artist al speciei respective – se complăce ironic în postura de surrogat al protagonistului, pradă voyeurismului și frustrării, răzbunându-se totuși ca șarpele din grădina edenului erotic, ca „a treia” persoană a cuplului Vina-Ormus, ghimpe favorit al Vinei, un soi de Salieri condamnat la invizibilitate. Sfârșitul legăturii cu India natală îi catalizează inspirația și modul de a înțelege lumea. Stilul fotografului-narator pendulează între hidos și frumos, pornografic și revelator, întrecând puterea limbajului, acoperind, distorsionând și definind realul.

Atmosfera romanului este de crepuscul compozit, edificat din structuri schizoide, din mari galaxii narrative intersectate de micile galaxii menite destrămării. Motivele puse în circulație, recurente, sunt chiar obsesiile romancierului: expulzarea ca statut al omului, multitudinea de euri ca versiuni omologate de ceilalți, autoconstrucția, ieșirea din cadru ca percepție a integrității tabloului, comunicarea dintre vii și morți, clarviziunea ca singura credință a autorului, ficțiunea, realitatea alternativă, imaginarul, fiind tot atâtea declanșatoare de adevăr. Rushdie recurge la spargerea granițelor sau *decompartmentare*, făcând recurs la cele mai diverse feluri de cunoaștere, tehnică și intelectuală, științifică și vizionară, mitografică și vizuală, abolind totodată cortina dintre fantezie și fapte, dintre vis și trezie, dintre imaginar și real, explorând date din întrepătrunderea prin viol reciproc și autodistructiv a două universuri. Viața personajelor este o multiplă secvență elastică de deconectări și reconectări, de reînălțări și defectiuni într-un fel de unanimism – carnaval al măștilor și stilurilor extreme. De la exotismul semantic la suprarealismul ludic și onirism, de la ironia și verva *british*, la realismul terifiant al detaliilor și farsa absurdă. Tutorul acestor misterioase disponibilități ce țin de talentul unic al lui Rushdie, a trebuit să le facă față traducătoarea Antoaneta Ralian.

Pământul de sub tălpile ei nu este doar capodopera lui Rushdie, ci și încoronarea operei Antoanetei Ralian de interpret al unei partituri baroce, dificile și carismatice. Căci edificiul epic este totodată un repertoriu estetic al romanului și artelor între milenii.

Geo Vasile

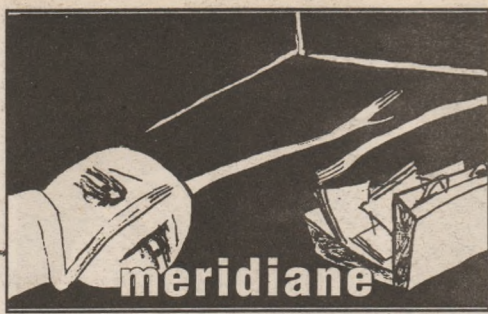
Salman Rushdie

Pământul de sub tălpile ei

Salman Rushdie, *Pământul de sub tălpile ei*, traducere de Antoaneta Ralian, Editura Polirom, 2003, 799 p.

liei și castității, acelei sublimării ce catalizează furoarea creativă și totodată suferința miltoniană a iubirii reprimată. În chip paradoxal, opera lui rock va fi idolatrizată pentru furibunda ei puritate spiritualistă, chiar de publicul anatemitizat în ea. Reacțiile acestuia, preapocaliptice, vor înlocui cultul VTO și performanțele lui rapsodice. În 1987, Ormus se retrage în plină glorie: absolutist al universalității și armoniei, vizionar al metaforei de sub real, al zeilor și fantomelor care dirijează tot ce se întâmplă și fac ca lucrurile să fie așa cum sunt. După moartea Vinei recade în realitatea lui alternativă, reală doar prin mijlocirea artei. Primește mesaje de la ectoplasme și vizitatoare-alien. Are 54 de ani, se droghează, este o umbră a ceea ce a fost. Continuă să vizioneze sute de simulacre ale Vinei

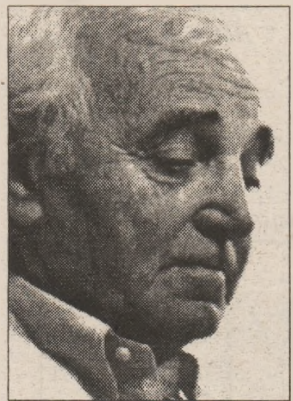

Carnetele lui Ilf

● Dezinteresul editurilor noastre pentru ceea ce se publică în Rusia e păgubitor pentru cititorul român (mai ales că avem citiva foarte buni traducători din rusește – Nicolae Iliescu, Emil Iordache, Margareta Șipoș ș. a.). Pe lângă tineri romancieri ruși, despre ale căror cărți aflăm din publicațiile occidentale, apar la edituri rusești și documente – memorii, jurnale – ce s-ar citi cu mare interes și la noi. De pildă, *Carnetele* (1925-1937) lui Ilia Ilf, apărute la Moscova în 2000, știut fiind că romanele lui Ilf și Petrov, *Douăsprezece scaune* (1928) și *Vișelul de aur* (1931) au fost una din lecturile favorite ale românilor în anii comunismului (cei din generația mai vîrstnică le știm pe dinafară). Desigur, traducerea lor ar trebui încredințată unui bun cunoscător al contextului, capabil să dea în note informațiile lămuritoare pentru tinerii cititori.

Timpurile de odinioară

● Charles Aznavour – care va împlini, la 22 mai 2004, 80 de ani – și-a publicat, în această toamnă, la Ed. Flammarion, memoriile cu titlul *Le Temps des avants*. Povestindu-și prietenii, iubirile, bucu-

riile și necazurile, acest „artist al secolului”, cum l-a numit revista americană „Times”, își deschide inima cu modestie și pudoare, lăsînd prim-planul unor alte figuri celebre precum Edith Piaf, Maurice Chevalier, Yves Montand, Jean Cocteau, Frank Sinatra, Ray Charles și alții pe care i-a cunoscut bine. Autobiografia lui Aznavour este considerată de francezii care îl adoră de o jumătate de secol un eveniment editorial.

Magris, călătorul

● Scriitorul italian Claudio Magris (n. 1939 la Trieste), specialist în literatura germană și în civilizația Imperiului Austro-Ungar, pe care le predă la Universitatea din orașul său natal, s-a făcut cunoscut prin cronicile publicate în „Corriere della Sera” și prin numeroase volume de eseuri, între care *Danubius* din 1990 (tradusă și la noi, în 1994, de Adrian Niculescu la Editura Univers), *Microcosmosuri* (Premiul Strega, 1997), *Utopie și deziluzie* (2001). Ultima sa carte, *Deplasări*, conține observații asupra unor lucruri văzute de el în călătorii făcute din 1980 încoace (biroul lui Arnold Schönberg, cabinetul de război al lui Churchill, castelele lui Ludovic al II-lea al Bavariei), sau asupra unor întâlniri revelatoare (cu fiul lui Heidegger, de pildă). Nefiind propriu-zis o carte cu povestiri de călătorie, *Deplasări* este mai curînd o căutare a marilor spirite în locuri încărcate de amintirea lor. Ca în toate cărțile lui, și aceasta are în subtext moartea marii culturi europene. Întrebat de un ziarist de la „Le Nouvel Observateur” dacă nu e dezgustat de triumful unei sub-culturi mondiale, mediocre și uniformizatoare, Claudio Magris a răspuns: „Există într-adevăr, ca un fenomen foarte recent, în majoritatea societăților occidentale, un surplus de prostie gratuită. Și asta nu fiindcă nu se vorbește despre Kant la televizor, ci mai curînd fiindcă, după ce se arată îndelung o fată aproape goală cîntînd și dansînd lasciv, vine un filosof și vorbește două minute despre Kant.”

Desene de scriitori

● Într-o foarte elegantă prezentare grafică, a apărut la Editions du Chêne un album intitulat *Desene de scriitori*. Desenele provin din colecția editorului Pierre Belfond, care le-a cumpărat la licitații sau de la particulari, le-a primit în dar sau le-a găsit în mici anticariate de provincie. Cele o sută de comori gra-

fice aparțin, între alții, lui Victor Hugo, George Sand, Théophile Gautier, Verlaine, Max Jacob, Apollinaire, Michaux... Albumul conține și desene inedite, precum cele ale lui Cocteau din timpul curei sale de dezintoxicare de droguri din 1931, și relevă nu doar talentele ascunse ale scriitorilor, ci și obsesiile lor.

Manuscrisele din Tombuctu

● Țările africane au decis să își unească forțele pentru a salva de la distrugere inestimabilele „manuscrise din Tombuctu” (numite și „manuscrisele din Mali”) – 118.000 de documente vechi care dețin cheia anumitor mistere din istoria și moștenirea culturală a continentului african și care invalidează ideea că Africa are o tradiție pur orală. În urmă cu cinci secole, Tombuctu era un oraș extrem de bogat și un punct de întâlnire pentru învățați și învățăcei ce studiau religia, literatura și științele. Manuscrisele păstrate aici, unele vechi de 800 de ani, scrise în arabă, mărturisesc și nivelul de cunoștințe de astronomie, matematică, medicină, chimie al savanților africani din Evul Mediu și sînt de o importanță capitală. Numai că, păstrate în condiții improprietății la Centrul Ahmed-Baba, ele s-au degradat din cauza prafului și a diferențelor de temperatură și nu mai pot fi minuite nici pentru microfilmare, înainte de a fi restaurate. Se estimează că pentru salvarea lor și modernizarea Centrului Ahmed-Baba sînt necesari cam 4,5 milioane de euro.

Monografie George Steiner

● „Cahiers de l'Herne” de la începutul lui noiembrie este un număr monografic dedicat lui George Steiner. Profesorul poliglot, deopotrivă critic literar, romancier, eseist, filosof și jurnalist, considerat întruchiparea eruditului modern, cu o inteligență și un talent expresiv care i-au adus notorietate mondială, își dezvăluie în paginile acestui volum calitățile de martor și interpret al epocii sale, în special pe plan cultural. Pasionat de pictorul Turner și de arta interpretativă a lui Yehudi Menuhin – după cum reiese din cîteva texte inedite, George Steiner e prezent și prin dialoguri purtate cu jurnaliști culturali, între care și o convorbire pe tema raului, cu Pierre Boutang.

Rebelul solitar

● Pierre Billard, membru fondator și fost redactor-șef al secției de cultură a revistei „Le Point”, a obținut Premiul Goncourt pentru Biografie cu volumul *Louis Malle, rebelul solitar* (Ed. Plon). Marc Lambrou scrie despre cineastul care

face obiectul biografiei premiate (realizatorul, printre altele, al celebrelor filme *Ascensor spre eşafod* și *La revedere, copii*): „Pentru un fiu al societății catolice interbelice, existau mai multe antidoturi: dezordinea sentimentală, provocarea, muștrările de conștiință, expatrierea. Malle face din toate acestea o semnătură, de-a lungul unei vieți ale cărei etape se constituie într-un film mscat. Biografia pe care i-o consacră Pierre Billard dezvoltă acest negativ printr-o cercetare minuțioasă, pasionantă și inspirată”. În imagine, Louis Malle.

Între eseu și ficțiune

● „Reticența laureatului Nobel pentru Literatură – 2003

de a vorbi despre sine și opera lui e o legendă” –

scrie „Sunday Times” din Johannesburg.

Dar, confruntat cu un bun interlocutor, el

poate face și excepții. Într-o

convorbire cu un bun cunoscător al

cărților lui, David Attwell, J.M. Coetzee s-a încumetat să

descrie jocul complex al literaturii de idei și al

ficțiunii narative pe care-l practică de trei

decenii: „Cînd scrii ficțiuni, încerci un

sentiment de libertate față de ceva ce

n-a ieșit încă la suprafață. În schimb, în

scrierile mele critice, am totdeauna conștiința unei

responsabilități față de un scop dat... Grija mea este să

scriu romane în care să nu fiu prea limitat cînd mă joc

(sau cînd lucrez) cu idei”. În cea mai nouă

carte a lui, *Elizabeth Costello: Eight Lessons*, apărută

toamna aceasta la Secker&Warburg din Londra,

scriitorul împinge această grijă pînă la o extremitate

dificilă, care l-a costat eliminarea de pe lista candidaților

la Booker Prize, juriul 2003 considerînd cartea „prea puțin

narativă”, nici eseu, nici ficțiune. Elizabeth Costello, o

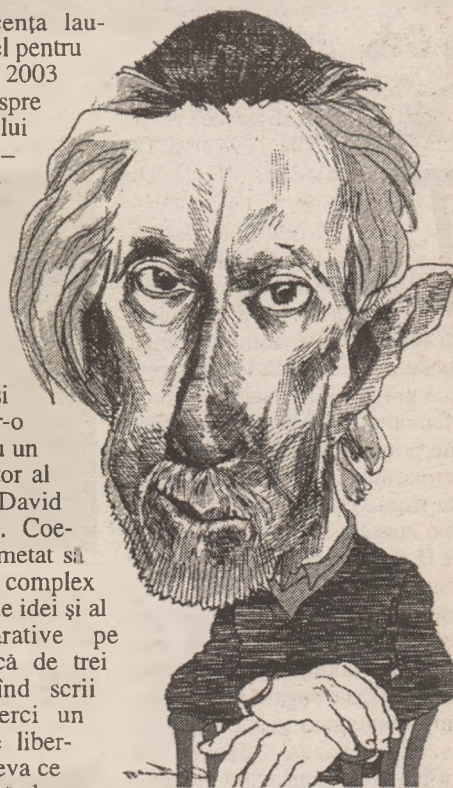
scriitoare australiană fictivă, a apărut pentru prima oară

într-o serie de conferințe pe care Coetzee le-a ținut la

Universitatea Princeton. În loc să vorbească studenților

despre literatură, profesorul le-a citit niște povestiri

despre o scriitoare în pragul bătrîneții care ține conferințe

stîngace și prost primite despre drepturile animalelor. Personajul e reluat în noua carte; Elizabeth Costello se află acum în Pennsylvania pentru a primi un premiu literar de 50.000 de dolari, ocazie cu care trebuie să țină discursuri și să dea interviuri. De fiecare dată ea dovedește aceeași stîngăcie, își dezamăgește publicul și regretă că a acceptat să vină. Sentimentul de îndepărtare față de lume îi devine aproape insuportabil, dar traumatismul ei este mai mult moral decît psihologic. Prin intermediul acestui alter ego feminin, Coetzee își expune reflecțiile asupra umanității, scriiturii și eticii, situîndu-se la jumătatea drumului între eseu și roman. În imagine, proaspătul premiat Nobel pentru Literatură văzut de David Levine (desen reproduc din „The New York Review of Books”).

Enciclopedia elfilor

● De peste douăzeci de ani, scriitorul francez Pierre Dubois e pasionat de specii legendare pe care le-a repertoriat în trei enciclopedii superb ilustrate și cu mare succes de vânzare: una despre spiriduși, apărută în 1992, una despre zîne, în 1996, și una despre elfi, în 2002. Suscitînd imaginația copiilor dar și a adulților și trimițînd la legende, poveștile și cărțile de autor (precum *Stăpînul inelelor* a lui Tolkien), personajele fantastice sînt văzute ca metafore inițiatice și subversive.

„Poveștile nu sînt făcute pentru a adormi copiii, ci pentru a trezi adulții – e de părere Pierre Dubois, care, pe lângă activitatea sa de scriitor, e și desenator de B.D., scenarist, actor și cronicar de televiziune. După modelul cărților lui (care, deși nu sînt ieftine – de pildă *Marea enciclopedie a elfilor* costă 45 de euro –, sînt foarte căutate), Editura Humanitas și Mircea Cărtărescu au publicat superba *Enciclopedie a zmeilor*, ilustrată de Tudor Banuș.

post-restaurant

de
Constanța Buzea

DIN ce mi-ați dat să citesc am dedus că și textele premiate din 1998 încoace au fost de soi, mențiunea de la Sibiu însă, cred că vă este cea mai dragă, chiar dacă ea nu v-a încununat neapărat pentru merite poeticești. Vă iau foarte în serios, stilul, ca să zic așa, mi-ar sta și mie la inimă, și dacă aș fi mai curajoasă, v-aș acompaña de la distanță cu texte asemănătoare. Cultura unui tânăr se străvede fascinant în jocurile pe care le practică, antrenând cu vintele în adorație și respect filial. Și fraza bogată din poem, dar și sintagma în modestia ei aparentă, dar și sugestia în mișcări simultane către aparențele și măștile ei sunt și fac roade ale inteligenței – căci poezia nu mai poate rămâne singură în coaja ei frumoasă, gustă din trufie, din căldura păcătoasă, poate din nevoia de a se căi curând și de a se întoarce la sine cu folos. Suita de șapte momente numită *Șar Peleorb* va suferi, sper, niște foarte mici ajustări. Sunt locuri în care m-am oprit să înțeleg și să aleg din trei sugestii două, una sau niciuna. Balast este un cuvânt care nu-mi place să vi-l spun dvs., pentru că ce mi-ați dat să citesc m-a încântat, lucrurile ce mie mi s-au părut în plus, cu siguranță acoperă secrete și sunt justificate prin încărcătura lor afectivă, la care n-am acces. Dar atunci când autorul lor va pune suficient timp și spațiu între sine și text și i se vor arăta la rece efectele, se va manifesta și superbul joc al epurii, al puterii interioare a stăpânului operei, care adaugă/suprimă, renunță din iubire, se bucură mai mult de bun decât de mult. *Șar Peleorb* m-a transportat pentru câteva clipe în atmosfera, credeam eu, a Brașovului, când de fapt mirajul emana de mai departe, dinspre Sibiu. Mi-am corectat poziția în spațiu și și am recitat totul în cheia potrivită. Sigur că nu țin să aflui neapărat de ce la un moment dat ați cules apăsat, cu italice, *S-ul* și *P-ul* din titlu, numerotând cu unu roman suita de șapte momente. Înțelegeți că voi aștepta răbdătoare să se producă, și să citesc urmarea poemului. (*Petrișor Militaru*, Craiova) ☒ Aveți un seducător simț plastic și muzical. fără de care sufletul dvs., dispus să se copilărească în gingașe poezii,

ar suferi. Bănuiesc că desenați frumos și pictați, că ascultați muzică și mai ales iubiți copiii într-un fel propriu celor care, în timp, le-au lăsat acestora cărțile lor nemuritoare. Vă sugerez să vă gândiți la posibilitatea de a vă ilustra, cu toată superbia de care vă simțiți în stare, poeziile. Să vă grăbiți încet, subliniez aceasta, pentru că dacă vă veți prea grăbi, cred că vă poate scăpa printre degete și aurul împreună cu nisipul din pumnul insuficient strâns. Fiecare poezie își merită în absolut tabloul, fiecare text, plasându-se între naivitate și blândețe, își așteaptă ilustrația care să-l completeze în expresivitate și să-l justifice în slăbiciuni. Foarte sugestiv finalul din *Noiembrie*. Și mai interesantă mi se pare a fi poezia *Acvariu cu lapte*. Casa mare, cu câteva ajustări, are valoare în sensul pe care vi l-am sugerat. Dar cel mai mult mi-au plăcut *Știați că?* și *Să fii lângă mine* pe care le și transcriu aici: „Pe pământ/ Există o specie de balaur mic/ Cornuț, Translucid, lucid/ Cuminte, Surdomut/ Care aude/ În somnu-i rotund cu ecou de calciu/ Uneori/ Marea?"; „În toiul galben al nopții/ Când stelele scârfăie pe acoperiș/ Și greierii ies la poartă/ Când melcii înfloresc/ Și licuricii se sting/ Când ceața se ridică din poteci/ Și luna clănțâne la geam/ Să fii lângă mine/ Să nu-mi fie teamă”. Vedeți, mi-am permis să fac mici ajustări în text, lucru pentru care vă cer iertare. Eu cred că așa arată mai bine. (*Ioana Săndulescu*, București) ■

ZI înainte și trei după 4 noiembrie, am stat în fața televizorului cu prietenul Haralampy ca să nu pierdem binecuvântarea haloului de lumină în care urma să ne îmbăieze „Raportul de țară”, conform promisiunilor Guvernului și a înfrățiților întru glorie eternă și interese electorale-ardelenești PSD-UDMR.

Așadar, după citirea răspicată a celei de-a *enspea* Epistole bruxelleze către români, ea a fost tradusă în românește bi-dialectal și democratic (v. putere și opoziție), adică: optimist-pesedistic (var. a) și pesimist-pedenelistic (var. b); rămase doar „o chestie” legată de faptul dacă traducerea textului în cauză „se făcuse cu suflet sau fără” ... Un chițibuș care, paradoxul paradoxurilor, s-a dovedit până la urmă, cu ajutorul tuturor canalelor de televiziune – mese rotunde, traducători, lingviști, *talk-show*uri, moderatori isteți, Domnul Prim-ministru etc. etc. – toate *live*, nu-i așa?, că doar ne pricepem și noi la un *șpik inglis*, ce naiba! –, că era un factor decisiv în ceea ce privește receptarea și interpretarea mesajului mai mult sau mai puțin sentimental transmis dinspre U. E. Din nefericire, atunci când se încalcă teritoriul „suflet”, lucrurile tind să o apuce pe unele căi tainice și de necercetat, iar de-aici până la ambiguitate a fost puțin: demnitarul puterii s-au oripilat, cei ai opoziției au jubilat, poporul a început să vizeze scârfălii de demnitari cu trupuri și copite de... Doamne iartă-ne pre noi păcătoșii, că suntem în post și nu e bine să-l pomenim pe... Căci, Doamne, cum se mai înșurubează în creier Anticristul asta! Bine că de problemă s-a ocupat și Nietzsche, ceea ce mai atenuează din pă-

cronica tv

Economie funcțională de talcioc

cat... Și mai departe: din jurnalele Tv reiese că, din cauza traducerii sintagmei (Hi-hi-hi! se aude un inexplicabil răs home-ric), unii bătrâni mor de foame, tinerii se îndoaie cu droguri, o parte din containere au fost transformate în maternități, zeci, sute, poate chiar mii de tone de motorină dispărute dintr-o conductă probează scripitoarea inteligență a românilor atunci când e vorba de mârșăvii ș.a.m.d. Pare doar o glumă inocentă, dar sintagma dintre ghilimele a declan-

Anglia și anume: că în România se naște un dialect-variantă, un soi de esperanto cu rădăcini anglo-americane în stare să facă față unor traduceri inclusiv din togoleza cu strigături în timpul executării la flașnetă a brăului de la Cotroceni condus de 2 (doi) vătăfi – caz mai rar întâlnit în istoria jocului respectiv...

Remarca aparține, bineînțeles, prietenului Haralampy, care continuă:

– Domnu' meu, important este că avem economie...

șat un „lung prilej de vorbe și de ipoteze”, demonstrându-se încă o dată că „ai noștri tineri” parlamentari (n.m.: „tineri”, fiindcă majoritatea au vârsta între copilărie și pubertate – 1990-2003), *executanți* (!) (membri ai Guvernului), oameni politici etc., folosesc o îmbârligătură de limbă engleză cu certe aptitudini în crearea de ambiguități.

– În acest context, ar fi cazul ca lingviștii englezi și bunii cunosători ai limbii respective, să aibă în vedere un factor extrem de important și măgulitor pentru

– ... de piață funcțională, mă implic și eu în zicerea lui.

– Nu frate: este vorba despre economie de talcioc funcțional, termen asimilat din *slava* (!) ru-sească, cunoscut la noi și sub forma de *bâlci* **

DEX **Slavonă, vrusese să spună dar se grăbea.*

***Bâlci, s.n. = galăgie, hârmălaie, zăpăceală (v. Parlament ș.a. asemenea),*

Dumitru Hurubă

Premiile filialei Mureș a Uniunii Scriitorilor

Juriul Filialei Mureș a Uniunii Scriitorilor (secția română), A. Cistelean (președinte), Cornel Moraru, Gheorghe Perian, Nicoleta Sălcudeanu, și poetul Eugeniu Nistor (secretar) a acordat următoarele premii pentru anul 2002:

- Critică și istorie literară: IULIAN BOLDEA – pentru volumul *Scriitori români contemporani* (Editura Ardealul, Tg. Mureș);
- Poezie: KOCIS FRANCISKO – pentru volumul *Codul de bare* (Editura Junimea, Iași);
- Dramaturgie: ZENO GHITULESCU – pentru volumul *Teatru* (Editura Ardealul, Tg. Mureș);
- Debut în proză: IOAN SUCIU MOIȘA – pentru romanul *Vicentele Daniel* (Editura Lyra, Tg. Mureș);

De asemenea, juriul a hotărât acordarea unor DIPLOME SPECIALE pentru contribuția adusă la promovarea valorilor culturale autentice: Revistei culturale DISCOBOLUL, din Alba Iulia; Cotidianului 24 DE ORE MUREȘENE, din Tg. Mureș, pentru rubricile culturale și interviurile cu scriitori publicate în paginile sale; Poetului și redactorului VALENTIN MARICA, pentru emisiunile culturale realizate în cadrul Studioului de Radio Tg. Mureș.

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
tel. 210.89.08; 210.89.28 office@prior.ro

the metropolis dictionary of advanced architecture
city, technology and society in the information age

Dictionarul identifică noile tendințe arhitecturale, strâns relateate cu realitatea socială și culturală.

Noile tehnologii, economia globală, interesul pentru mediu și pentru umanitate oferă noi perspective arhitecturale.

Manuel Gaus: Vicente Gualart, Willy Muller, Federico Soria, Jose Miralles, Fernando Porras
ACTAR, Septembrie 2003
Hardcover, 648 pagini
ISBN: 8495951223

Ofertă valabilă până la 31 decembrie 2003!
Preț regulat: 2.270.000
Preț lansare: 1.820.000 lei

voci din public

Recenzia la drumul mare

“Mai întâi, ca un adevărat cunosător, întorci cartea și-i evaluezi copertile. Materialul și grafica acestora îți pot spune, deja, multe despre autor. Cei mai pretențioși sunt atenți, desigur, și la numele editurii. Iei apoi cartea în mână, nu mai mult de cinci minute, și-o răsfoiești pe îndelete, ca să poți spune că o cunoști. La începutul unor capitole te oprești, observi cum sunt aranjate titlurile și calitatea verzelor, apoi alegi o frază, de obicei de la începutul textului și o citești. Dacă e vorba de un capitol ceva mai lung, peste câteva pagini, repeți operația, de data asta mai pe la mijloc. În sfârșit, apropiindu-se finalul capitolului sau al volumului, ajungi în josul paginii. Ai realizat, procedând astfel, ceea ce se cheamă “o citire în diagonală” a cărții. Vreau să sper, totuși, că la examenele care se apropie nu vă veți prezenta cu lecturi efectuate în acest fel”.

Rostite cu degajarea pe care ți-o pot da numai exersarea îndelungată a pedagogiei și o cultură aproape de necomparat în România, micul spici al profesorului Andrei Pleșu era, firește, întrerupt de repetate accese de ilaritate ale asistenței, referitoare mai ales la prestația actricească a domniei-sale, îndărătul căreia se străvedea, însă, o dramatică realitate: aceea că există o categorie de studenți căreia, în “tra-

versarea” formării lor profesionale, îi este mai util hazardul sau inspirația decât dramul de efort dedicat unei vocații presupus-profesionale. (...)

Nu în puține cazuri, această „măsură” a neo-omului de cultură se aliază cu „pretenul” cel mai de nădejde: agresivitatea, belicosul. Ce poate fi mai dător de imagine publică, în mințile fericite ale unora, decât să sari la jugulara lui Pleșu? Sau a lui Manolescu? Te vede lumea, te cunosc toți prietenii în cartier... Și abundă publicistica post-decembristă de exemple de acest fel. (...)

Acum 10 ani, când se întâmpla cursul dlui Pleșu, ni se părea cumva fantezistă acea posibilitate – nu puteam concepe că studenții pot „profesa” o asemenea superficialitate. Necum să credem că infantile mostre de fantezie profesională și puerilitate agresivă de asemănătoare „rude-nie” vor infesta cititorii unei, de altfel, respectate publicații culturale – *România literară*. Dacă n-am fi citit cu sporită atenție ultimul volum al lui Adrian Mihalache, *Demonul dimineții* (admitem, mai curând din rațiuni de observare a mentalului cultural contemporan decât din motivații exclusiv literare), am fi fost convinși, din recenzie Ms. Alexandra Olivotto, intitulată *Pe filiera pornografică* (nr. 35, din 3-9 septembrie 2003, p. 7), cum că

este vorba despre o scriere à la Sade sau Apollinaire și nicidecum de o colecție de eseuri care are ca fundament net-cultura și discuțiile despre posibilitate și virtualitate în cadrul acesteia. Pentru care, credem, este necesară o anvergură culturală de care Adrian Mihalache nu duce deloc lipsă - a se vedea, pentru eseurile conținute de acest volum, rezonanța intelectuală a numelor invocate și a publicațiilor menționate, observațiile adesea de mare pătrundere ale autorului (cu scuzele de rigoare și rugămintea de atentă lectură chiar și Ms. Olivotto, vom menționa titlurile a doar două mini-eseuri de remarcabilă cuprindere și calitate inter-disciplinară - *Când forma face norma*, p 311-315, *Urbanismul în era informației*, p 320-324), în-formate de un lexic bine controlat, folosit cu abilitatea și generozitatea literatului viu și activ. (...)

De ce anume va fi selectat autoarea, „situată de partea feministelor”, (care, fiind publice, au reclamat titulatura Ms, utilizată de noi aici), taman subiectul pornografiei (6 pagini dintr-o carte cu 363!) este o întrebare al cărei răspuns nu vrem să-l riscăm.

De ce Ms. Olivotto s-a simțit obligată să producă o recenzie a unei cărți a cărei lectură nu se sfiește să mărturisească a o fi abandonat după o trudă de vreo cinci minute, iarăși nu pricepem.

Cum, la fel, nu pricepem de ce anume îi va fi scăpat criticului tonalitatea ironică, pe de o parte, sau acuzatul caracter artificios și artificial al scrierilor lui Mihalache, pe de alta, chiar din cele 7-8 pagini citite; căci, fără o grilă atitudinală și conceptuală corect sesizată, cum anume s-ar putea evalua cât de cât corect o carte? (...)

Fără a fi încă un reper cultural „clasic”, Adrian Mihalache, vrea-nu vrea *România literară*, este o prezență literară al cărei discurs trebuie cel puțin cunoscut, înainte de a fi demolat „din goana metroului londonez” (Ms Olivotto speaking). Iar dacă o carte este proastă sau nocivă, poate că ar trebui ca un minimal și măcar aproximativ proces critic să poată argumenta această judecată (...)

Constantic Hostiuc

la microscop

de Cristian Teodorescu

Ziua Națională

DIN MOTIVE care țin în marea lor majoritate de un politicianism meschin, Ziua Națională e la noi un prilej de a ne arăta mai ales dezunirea.

Nu sînt adeptul unanimității în general și în politică în special, dar cred că măcar într-o asemenea zi ar trebui să fim atenți, de ochii lumii măcar, la ceea ce ne leagă, nu la ceea ce ne dezbină.

Mulți oameni obișnuiți privesc ziua de 1 Decembrie ca pe o zi de repaus suplimentar în care se țin discursuri politice și eventual „se dau” focuri de artificii. În rest, nimic special.

O solemnitate de mucava prezidează această zi care în loc să fie prilej de sărbătoare populară a devenit, pe an ce a trecut, una de coterie politică și de zimbete minzești pentru uzul televiziunilor.

Un fel de „Hai s-o facem și pe-asta!” animă autoritățile, în vreme ce omul de rînd pare să aibă tot mai puțină legătură cu ceea ce se întîmplă. Nu există un tipic, ci în fiecare an se improvizează altceva, ca și cum am tot aștepta ca sensul profund al acestei sărbători să ni se dezvăluie, iar asta nu se mai întîmplă.

Firește că ziua cu pricina e oricum un prilej de a ne aminti ce s-a întîmpat la 1 Decembrie 1818, firește că o asemenea zi ar fi trebui oricum însemnată cu roșu în calendar. Dar ce alt motiv avem de bucurie într-o atmosferă în care indiferent de numărul de grade celsius de afară totul pare atins de glaciațiunea unei pioșenii în care nu crede nimeni. O gravitate de porunceală aseasonată cu muzică de fanfară coboară asupra țării, încît oricît de bine dispus ți-ai începe ziua, pe la prînz te cuprinde o plictiseală de neînvinș și, în locul unei obștești bucurii, te lași cuprins de o posomorîre tot mai nefirească. Serbarea oficială e, mai în fiecare an, strepezitoare. Prin măsurile de pază amintește de zilele de 23 August de odinioară. Iar dacă mai dă și un frig, totul devine și mai greu de contabilizat drept sărbătoare.

Faptul că politicienii de toate culorile nu uită să-și facă numărul, confiscînd sărbătoarea în folosul lor, ceea ce fac și de Crăciun și de Paști și de Sfîntul Dumitru a devenit o calamitate cu care lumea pare să se fi deprins. Că televiziunile se inspiră una de la alta și toate de la vechile scenarii cu care de 23 August TVR-ul ne intra în casă în ultimii ani de ceaușism nu mai surprinde pe nimeni, de asemenea.

Iar după încheierea părții oficiale, iarăși nu mai surprinde pe nimeni că autoritățile locale se strîng la un chef, de bucurie că au ieșit cu bine „manifestările”. Vechea spaimă de pe vremea lui Ceaușescu, aceea de a nu se întîmpla ceva, s-a transformat în prilej de afaire locală și de petrecere, dacă se poate, pe banul public, dar departe de ochii publicului.

Din nenorocire, de la faimosul „S-au demascat!” al dlui Petre Roman și de la busculadele politice de la primul 1 Decembrie, cel din 1990, cînd puțin a lipsit să nu înceapă o păruială generală la Alba Iulia, tradiția e că de Ziua Națională ne amintim ce avem de împărțit unii cu alții. Norocul e că lumea nu-i mai ia în serios pe politicieni, ca pe vremuri.

Dar de la apatia față de politică pînă la seninătatea solidară pe care ar trebui să ne-o aducă această zi mai e, se pare, cale lungă.

Pînă atunci rămînem cu starea aceea de sărbătoare de carton și cu impresia că nici în acest an n-am înțeles ce se întîmplă.

Bifăm Ziua Națională și ne mîngiem cu gîndul că nu mai e mult pînă la Crăciun. ■

EDITURA
„CASA RADIO“

Colecția
BIBLIOTECA
DE POEZIE ROMÂNEASCĂ

CD-CARTE

MIHAI EMINESCU
Poeme necunoscute
reconstituite de
Petru Creția,
prezentate de
Mircea Cărtărescu
și rostite de
Adrian Pinte

16 x 16 cm; 64 p. + CD

Comenzi: tel.: 303.17.72; 303.17.31; on line: www.srr.ro; e-mail: patrimoniul@romet.ro
Vânzare directă: Librăria „Casa Radio”, str. Gen. Berthelot, 60-64, sect. 1, București

La Rovine în câmpii...

UN SPIRITUAL, ca de obicei, articol despre fotbal scrie dl Viorel Moțoc în numărul 45 din *Academia Cațavencu*. Referindu-se la „orezări” (traducere din engleză), care a fost stadioul Ghencea în timpul meciului Steaua-Liverpool din Cupa UEFA, autorul comentariului își amintește că istoria noastră a mai cunoscut bătălii în care ne-am atras dușmanii prin niscai mlaștini: la Călugăreni, la Rovine. Să nu uităm Podul Înalt. Și, de ce nu, Cahul. Se vede că înaintașii lui Gigi Becali care au organizat pe teren propriu diverse partide, adică Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul sau Ion Vodă cel Cumplit, s-au îngrijit ca ele să se desfășoare în condiții care de care mai mlaștinoase. Agili cum îi știm, românii le-au cam venit de hac dușmanilor, grei de mulți ce erau, aliindu-și natura noroioasă a patriei. Și chiar dacă Gigi Becali n-a scos decît un meci nul, nu înseamnă că noi, contemporanii, am fi mai prejos decît ei, străbunii. Înseamnă doar că perfidul Albion a învățat ceva din a Turchiei floare scuturată. Așadar, ne-a învățat istoria. La asta folosesc victoriile. Ca să ne învețe străinii la școală. Înfringerile nu folosesc la nimic, fiindcă nici măcar noi nu le învățăm la școală. Iar meciurile nule, ca și blaturile, sînt de data prea recentă ca să ne putem pronunța asupra utilității lor. ● Vorbeam într-un număr trecut despre o mitocănie românească sosită de peste Prut. În *Jurnalul literar* (nr. 13-16), dl Radu Negrescu-Șuțu protestează de la Paris contra unei mitocăanii românești ce ne parvine din Elveția: un anume Ion Mustăță o înjură birjărește pe Nicoleta Franck. Birjarul este redactorul revistei *România elvețiană* de la Geneva. Înjurătura i-a ajuns la cunoștință dlui Șuțu prin revista *Căminul românesc*, tot din diasporă. Cum nu citim decît accidental aceste publicații, ne buzim pe informațiile dlui Șuțu, care notează simpatiile lui Ion Mustăță pentru *România Mare* a lui Vadim. Se pare că din această afinitate electivă provine și turnura amenințătoare a mitocăniei românești fără frontiere: „Vezi-ți de bătrînețile dumitale, Madam”, și ciocu” mic, că altfel ne sare țandăra!” „Remarc folosirea de rigoare a unui plural ambiguu, în scopul înfricoșării...”, observă cu temeii dl Șuțu. Oare din gura cui l-am mai auzit? ● În primul număr (din octombrie) post Antonesei al *Timpului* ieșean,

cineva comentează sub inițialele C.N.P. *Limba de lemn festivă* a juriului seudez care acordă Premiul Nobel pentru Literatură. Bună idee! E plină lumea de esențe lingvistice lemnoase. Dincolo de vocabular, să notăm în textul oficial de la Stockholm și *stîngismul* frapant al unor considerații. Să fie oare o întimplare că Borges sau Llosa, socotiți de dreapta, au fost (iar Llosa mai este) ocoliți sistematic de academicienii din nord pe care-i bintuie de generații bune spectrul socialismului? ● Din același număr, reținem un plin de haz interviu acordat dnei Gabriela Gavril de către poetul Emil Brumaru (merită să afli, între altele, citindu-l, la ce sînt buni criticii: de exemplu, pe Cocteau, Brumaru l-a descoperit după ce Negoțescu i-a comparat poezia cu a lui!). ● În fine, dl Liviu Antonesei începe, se pare, un serial despre cărți: cum apar sau dispar și în ce constă eternitatea lor. Abia așteptăm urmarea. ● În *Ardealul literar* (nr. 2-3) de la Deva, dl Valeriu Bărgău, directorul publicației, propune o rubrică intitulată *În apărarea scriitorului român*. Ideea în sine nu ne displace. Scriitorul are și el dreptul la o apărare, dacă nu chiar la un sindicat. Cît privește primejdiile de care el se cuvine apărât, aici nu mai sîntem neapărat de acord cu dl Bărgău: cum să-l aperi pe scriitor de critici, fie ei și nedrepti? sau de confrăți, fie ei și invidioși? sau de jurii, fie ele și lipsite de criterii? Noi credem că scriitorul trebuie apărât doar de instituțiile statului. Exemplul, din acest număr, al dlui Bărgău este tinărul poet Marius Ianuș. Dl Bărgău sare ca să-l apere de... ei bine, de domnul, domnul... Ion Cozmei, care l-a atacat în revista *Font în Front*. Nici de dl Cozmei, nici de revista cu pricina (sau o fi

carte?) n-a auzit nimeni. Cînd Ianuș a fost dat pe mîna poliției pentru niște versuri care au scandalizat pudoarea unui român de peste Ocean, atunci a fost apărât de confrăți. Dar cum dl Cozmei nu e poliția, nici o instituție a statului, de ce să ne obosim să facem scut împotriva ineptiilor sale? ● Tot din *Ardealul literar*, citeva superbe poezii ale lui Ion Stratan.

Dialogul premierului cu pensionarii

AU EXISTAT voci în România care au prezis că în Georgia va fi vîrsare de sînge după revoluția de la Tbilisi. Președintele Șevardnadze a hotărît să demisioneze, preferînd să lase în urmă o schimbare de catifea. *ADEVĂRUL* s-a ocupat pe larg de acest eveniment care multora dintre noi ne-a amintit de Revoluția în direct din 1989: „Georgia între «revoluția de catifea» de la Praga și evenimentele din decembrie '89 de la București. Șevardnadze scapă cu fuga după ocuparea Parlamentului de către demonstrații. ● Președinta Parlamentului, proclamată de opoziție șef ad-interim al statului. ● Armata a primit ordin să nu intervină. ● Conducătorul opoziției, Saakashvili: „E prea devreme pentru a sărbători victoria”. ● SUA par a-și fi luat mîna de pe fostul coarhivist al perestroikăi gorbacioviste”. ● Una dintre știrile interne care ne-au atras atenția în același ziar (pe care Cronicarul l-a acuzat din greșeală că s-ar fi lăsat păcălit de interpretarea premierului Năstase privind statutul de economie de piață al României!):

“Topul comisarilor miliardari din Garda Financiară”. Sînt prezenți aici cei mai bogați comisarai ai acestei gărzi care tot controlându-i pe alții au strîns averi de miliarde, numai ei știu cum. ● *EVENIMENTUL ZILEI* anunță sub titlul “Poet la export. Cobori în Pakistan, Luceafăr blînd. O statuie de 6 metri, din beton armat, reprezentîndu-l pe Eminescu se va înălța la Islamabad.” Ideea, stimabilă în principiu, e cam scăpată de sub control la dimensiuni. Un Eminescu de șase metri nu prea are nici o noimă, oricît de nemăsurată ar fi admirația pe care o poartă poetului ambasadorul român la Islamabad, Emil Ghițulescu. ● Liderul PSD Gorj, Nicolae Mischie, debitează periodic enormități pe care cotidienele le dau pe prima pagină. Cea mai recentă: “Mischie l-ar fi vrut pe Brîncuși în PSD”, anunță *ZIUA*, ziar potrivit căruia liderul PSD-ului de Gorj s-ar fi bucurat dacă ar fi putut să fie coleg de partid cu sculptorul. ● Nici fostul secretar general al guvernului, Șerban Mihailescu, nu se lasă mai prejos. După ce a fost demis din echipa de la Palatul Victoria, pentru că are probleme de imagine, Șerban Mihailescu a găsit de cuviință să revină în lumina reflectoarelor, cum scrie *Ziua*: “Miki se întoarce”. Ziarul citat reproduce cîteva dintre panseurile acestuia: “Opoziția e plină de papagali.” ● PSD va cîștiga viitoarele alegeri”. ● Telejurnalul era mai bun. Șerban Mihailescu a mai spus, într-o conferință de presă de la Sibiu de unde au fost culese și citatele anterioare, că se simte mîndru că trebuie să negocieze cu familia regală. ● Încă o firmă privatizată prost revine la stat: Republica din București. Sau cum scrie *ROMÂNIA LIBERĂ*: “Privatizare la

stînga-mprejur!” Ce ar putea urma? Fie că Uzina Republica va fi scoasă din nou la privatizare, fie că va fi declarată falimentară, crede ziarul amintit. Cu această ocazie a fost anulat și procesul de privatizare al combinatului Olțchim, spune *ZIARUL FINANCIAR*. ● Probabil că nu cumva polițiștii de la celebra Secție a 5-a bucureșteană să nu se simtă abandonati într-ale infracționalității un comisar de la Poliția Galați, Nicușor Petre, a fost prins luînd mită și făcînd trafic de influență. Comisarul elibera pașapoarte în regim de urgență pentru prostituatele care aveau ca țintă Italia, scrie *Adevărul*, care precizează: “Rețeaua de proxeneți, condusă de transsexualul Lenuța Mihai, îi dădea polițistului 200-300 de euro pentru fiecare pașaport”. ● Și un fapt divers cu premierul Năstase, la cumpărături în Piața Timișoara 700 relatat pe larg de *Evenimentul zilei*: interpelat de o pensionară care i-a cerut o rețetă pentru a supraviețui cu 2 milioane de lei pensie, premierul i-a cerut acesteia să vină cu propuneri. La invitația prim-ministrului să vină cu o soluție, femeia nu s-a lăsat: “Am o soluție. Mă primiți în audiență și v-o dau.” De la piață, premierul a făcut următoarea halta la Sediu Casei de Ajutor Reciproc a Pensionarilor din Timișoara unde îl așteptau cîteva bătrîni la intrare: “Să nu-mi spuneți că pensiile sînt mici!” le-a luat-o înainte Adrian Năstase.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin cec la dispoziția Fundației “România literară” pe adresa Fundația “România literară”, București, Of. poștal 33, C.P. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR) deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Sucursala Aviației, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.